

Dün eğitim vardı.
Ya bugün?..

1968
Devrimci Eğitim Şûrası

1969
Öğretmen Boykotu

Ahmet Doğan

Bilim ve Gelecek Kitaplığı

Bilim ve Gelecek Kitaplığı - 13

Dün eğitim vardı. Ya bugün?..

1968 Devrimci Eğitim Şûrası
1969 Öğretmen Boykotu

Ahmet Doğan

© Bu kitabın yayın hakları
7 Renk Basım Yayım ve Filmcilik Ltd. Şti.'ne aittir

Birinci Baskı: Bilim ve Gelecek Kitaplığı, Nisan 2010

ISBN: 978-605-5888-10-7

Yayıma hazırlayan: Nalân Mahsereci
Sayfa tasarımı: Baha Okar
Kapak tasarımı: Kolektifatölye

Baskı: Ege Basım Matbaa ve Reklam Sanatları Ltd. Şti.
Esatpaşa M. Ziyapaşa C. No:4 Ataşehir - İstanbul
Tel: 0216.470 44 70

7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik Ltd. Şti
Tel: 0216.349 71 72
Moda C. Zuhal S. No: 9/1, Kadıköy-İstanbul
http://www.bilimvegelecek.com.tr
bilgi@bilimvegelecek.com.tr

AHMET DOĞAN

Dün eğitim vardı. Ya bugün?..

1968 Devrimci Eğitim Şûrası
1969 Öğretmen Boykotu

Ahmet Doğan

Ahmet Doğan, 1967-68 öğretim yılında, Ortaklar İlköğretmen Okulu'ndan mezun olarak, 17 yaşında öğretmenliğe başladı. Sınıf öğretmenliğine devam ederken, bir yandan Isparta Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü'nü bitirdi. Devlet okullarında uzun yıllar süren öğretmenlik yaşamı, son 20 yıldır dershane öğretmenliğiyle devam etmektedir. Halen Fen Bilimleri Merkezi Dershanesi öğretmeni olan Doğan'ın, eğitim-öğretim sorunları ve matematikle ilgili çok sayıda yayımlanmış makalesi ve ilköğretim okulları için hazırladığı ders kitabıyla, üniversiteye hazırlık kitapları bulunmaktadır. *Matematik "yaramaz"dır* (Bilim ve Gelecek Kitaplığı, 2. Baskı Haziran 2008) adlı popüler matematik kitabının da yazarıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7

1. BÖLÜM: 1968 DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI 9

Eğitimciliğe ve eyleme merhaba! 9
TÖS Devrimci Eğitim Şûrası'nı topladı 13
Şûra neden toplandı? 16
Şûra nasıl çalıştı? 17
Ben ne yapıyorum? 17
Devrimci Eğitim Şûrası kitabının Önsözü 19
Fakir Baykurt'un açış konuşması 25
Komisyon 1: Devrimci eğitimin amaçları, ilkeleri, yöntemi 35
1. Eğitimin ve devrimin gücü ve olanakları 36
2. Devrimci eğitimin amaçları, ilkeleri, yöntemi 38
3. Devrimci eğitim ve ulusal tercihler 39
Bildiri üzerine tartışmalar 40
Komisyon 2: Geri kalmış ülkelerin eğitimi üzerinde emperyalist ve kapitalist etkiler 41
1. Geri kalmış ülkelerde, özellikle Türkiye'de eğitim sorunları ve devrim ihtiyacı 42
2. Türk kültür ve eğitiminde emperyalist etkiler 47
3. Kapitalist düzende eğitim kurumları ve işleyiş biçimleri 51
Komisyon 3: Anayasada eğitim ilkeleri ve ülkemizdeki temel çelişkiler 58

Komisyon 4: Bugünkü eğitim kurumları ve yeni kurumlara ihtiyaç 61
Komisyon 5: Türk toplumunun kültür ve sanat sorunları 66
Komisyon 6: Türk eğitiminde öğrenci sorunları 69
Komisyon 7: Köy enstitüleri uygulamasından çıkan sonuçlar 74
Komisyon 8: Ekonomik ve teknolojik açıdan devrimci eğitim 77
Komisyon 9: Türk eğitiminde öğretmenin yeri ve sorunları 80
Komisyon 10: Türk eğitiminin planlanması 82

2. BÖLÜM: 1969 BÜYÜK ÖĞRETMEN BOYKOTU 93
Köy yolunda bir öğretmen 93
Öğretmenler Boykotu 99
1920'deki Öğretmenler Boykotu 106

3. BÖLÜM: EĞİTİM ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER 117
Neden yazdım? 117
Neden "Eğitim üzerine çeşitlemeler" başlığı? 120
Eğitimle ilgili yazmak korkusu 121
Herkes uzman 122
Eğitim nedir? 125
Eğitimde amaç 128

4. BÖLÜM: NEREDEN NEREYE... 131
Türkiye'de eğitim süreçleri 131
Türkiye'de siyasi süreçler ve eğitime yansıması 132
(1920-1945): Uluslaşma (millicilik) süreci 132
(1945-1980): Dengelerde değişim süreci 134
(1980 - günümüz): Sol değerlerde aşınma dönemi 140
İşbirlikçinin solcusu 143
Eğitimde son durum 143

Önsöz

Önsöz yazmalıymışım. Öyle dedi, deneyimli arkadaşlar. Ne yazmalıyım diye düşündüm ve okuduğum önsözleri anımsamaya çalıştım. Elime aldığım kitaba bir an önce başlamak heyecanı ile önsözleri pek de okumadığımı itiraf edeyim. Bir göz atar, içerik ilgimi çekerse okurum. Çoğunlukla da kitap bittikten sonra okurum. Sonsöz olarak...

Her neyse, ne yazıyorlardı yazarlar önsözde?

Anımsadığım kadarıyla bir kısmı kitabın içeriğini anlatıyordu. Bu benim yazacağım önsöze uygun değildi. Kitabın ilk sayfalarında anlatıyordum çünkü içeriği.

Bazı yazarlar neden yazmak gereği duyduklarını yazıyordu. Eee, ben bunu da yapıyordum zaten kitapta. Neden yazdığımı, bir değil birkaç yerde yazıyordum hatta.

Dileklerini yazıyordu bazıları... Bu kitapta o da vardı. Kitap bir dilekler bütünüydü hatta...

Kısaca zordu işim. Tam umutsuzluğa kapılmışken "Tekel işçilerinin direnişi" yetişti imdadıma. Karda kışta direniyordu Tekel işçisi kararlılıkla. Yedeğinde itfaiye işçileri, eczacılar, doktorlar, kamu emekçileri... Ve yakın gelecekte şeker işçileri. Yani sınıf sınıflığını yapıyor, üretici kitleleri, halkı birleştiriyor, ezberleri bozuyordu.

Kavel direnişinde, 15 -16 Haziran büyük işçi yürüyüşünde, maden işçilerinin grevinde, Tariş'te olduğu gibi.

Pamuk, tütün, fındık mitinglerinde, toprak işgallerinde olduğu gibi.

Dehlizlerden çıkıp Zonguldak'tan Ankara'ya yürüyen on binlerce kömür işçisinin yürüyüşünde olduğu gibi...

Tarikat, türban, mezhep, etnik özgürlüklere takılıp kalmıyordu işçiler. Aslolanın emeğin özgürlüğü, sınıfın özgürlüğü olduğunu biliyorlardı ve yeniden hatırlatıyorlardı bizlere.

"Açılım" sorusuna yanıt veriyordu bir tekel işçisi. "Hangi açılım kardeşim! Açılım burada. Demokrasi açılımı da burada, özgürlükler de burada. Biz sınıf mücadelesi veriyoruz, ekmek kavgası veriyoruz. Türkü, Kürdü, Ermenisi, Lazı, Çerkezi, Alevisi, Sünnisi. Bizde ayrı gayrı yok. Hepimiz bir arada, Ankara'nın ayazında, sokaklardayız."

Bir şamar gibiydi işçi arkadaşın sözleri. Anlayan herkese. Özellikle de devrimci aydın olmakla, işbirlikçi züppe olmak arasında sıkışanlara. Bir kez daha hatırlatıyordu "aydın" olmayı, "aydın"lara tekel işçisi.

Bunu yazmıyor muydum ben de zaten?

Cumhuriyetin eğitim seferberlikleri, köy enstitüleri, Devrimci Eğitim Şûrası, büyük öğretmen boykotu birer köşe taşı değil miydi eğitim tarihimizde? Ak be ak. Dupduru ve gürül gürül...

Ve benim öğretmen önderlerim "halkın öğretmeni" olmayı öğretmemişler miydi bana? Mustafa Necati'si, Hasan Ali Yücel'i, İsmail Hakkı Tonguç'u ve Fakir Baykurt'u, Mahmut Makal'ı, Dursun Akçam'ı, Talip Apaydın'ı, Mehmet Başaran'ıyla. Ve de adını yazmadığım, bilmediğim ya da bilinmeyen diğer öğretmen öncüleriyle.

Saygı size, selam size öğretmenlerim.

Bir selam da Ankara'yı "özgürlük meydanı" na çeviren Tekel işçisine...

1. Bölüm
1968 DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI

Eğitimciliğe ve eyleme merhaba!

1968 yılında Malatya İli, Pütürge İlçesi, Gevheruşağı Köyü'nde bir öğretmen. Henüz 18 yaşında bile değil. Kendisine ait tek fantezisi gürleşmesini istediği bıyıkları.

Fantezisi dışında tepeden tırnağa aşk dolu. Yapacak işi çok:

Öğrencileri okuyacak, öğrenecek. Defteri, kalemi, kitabı, sırası olmasa da...

Köylüleri okuma yazma öğrenecek, gazete ve kitap okuyacak, dünyayı daha iyi kavrayacak. İstanbul'a gidip üç kuruşa hamallık yapmaktan mecali kalmasa da...

Köyün kadınları Türkçe öğrenecek. Çoğu yaşamı boyunca Gevheruşağı Köyü'nün dışına çıkamayacak olsa da...

Doğumda ve sonrasında yarısından çoğu ölen köyün bebeleri ölmeyecek. Yaşayacakları dünya zorluklarla dolu olsa da...

Ve dahaları... Köyün yolu, köyün suyu, köyün ışığı, köyün doktoru... Hatta köyün helası.

İşte şimdi tam da orada! Ozanın "Gitmesek de kalmasak da o köy bizim köyümüz" dediği yerde. Ozana nispet yapar gibi.

Ve de henüz 18 yaşında değil. Tek fantezisi gürleşmesini istediği bıyıkları. Yük ağır, işi çok, yol çetin. Yükü ne kadar ağırsa

yüreği o kadar kavi. Yol ne kadar çetinse bedeni o kadar çevik. Yalnız da değil bu çetin yolda. "Bir omuz da benden" diyecek dostları, yoldaşları var. Daha dün okudu gazetelerde; Amerikan askerlerinin İstanbul'da denize döküldüğünü. Çocuk sayılabilecek yüreği gururla doldu. Dudaklarında bir ezgiyle dolaştı bütün gün: "Gün doğdu hep uyandık, siperlere dayandık..."

TÖS'e üye olduğu gün de çok onurlanmıştı. Başkan üye kartını imzalayıp verdiğinde, "görgüsüzlük" sayılmasın "delikanlı"lığıyla kartı okumadan cebine koymuş, hemen bir bahaneyle kendisini dışarı atmış, cebinden çıkardığı üyelik kartını defalarca okumuştu.

Türkiye Öğretmenler Sendikası üyelik kartı.

Üye: Ahmet Nuri Doğan. Yaşı...

Şimdi artık bir de örgütü vardı. Henüz 18 yaşında değil. Yükü ağırmış. Yol çetinmiş. Umurunda mı?

Bir yükü de şehre indiğinde sırtına vurup köye getirdiği çantası. Çantası ağır. İçinde birikmiş bir-iki aylık gazete ve okumayı düşündüğü kitaplarıyla, öğrencilerine aldığı kitap, defter, kalem ve okul için tebeşir var. Elbette küçücük maaşıyla.

Bir şehre inişinde örgütü "Direniş" dedi. "Bozuk gidişi, halktan yana olmayan eğitim düzenini protesto için tüm Türkiye'de boykot yapıyoruz. Derslere girmiyoruz."

Yani eylem vardı. Eyleme katılacaktı. Dudaklarında, *Gün doğdu hep uyandık* ezgisi. Cebinde, sendikasının kartı. Önünde, eylem. İşte şimdi de "Koskoca Türkiye"nin bir parçası, Türkiye'nin Devrimci Öğretmenlerinin bir temsilcisi. Daha 18 yaşında değil. Yüreği kıpır kıpır. Bedeni aşılmaz Kuba Dağı'nın doruğunda.

Kapattı o günlerde okulu. Çocuklarına, köylülerine boykotun nedenlerini gururla anlattı. Boykot yapacaklardı, okul açılmayacaktı. 15 Aralık 1969 günü okulu açmadı. Okulu açmadı, ama gönlü ders yapmamaya elvermedi. Öğrencilerini okulun önünde topladı. Birlikte dağlara bayırlara çıktılar.

Ağaç gölgesinde, ufkun başladığı yerde dersler başladı. Öğrencileri şiirler, hikâyeler okudular. Sayıları saydılar, toplayacaklarını topladılar, çarpacaklarını çarptılar. Şarkı söylediler bir tepeden bir tepeye. *Bilmem Şu Feleğin Bende Nesi Var, Ey*

Çoban Nedir Kederin, Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar... Sümükleri güneşin altında daha bir parlaktı. En çok bu türküleri severdi çocukları. Birinci türküde; yokluğun, yoksulluğun, umarsızlığın ezgisi vardı. İkinci türküde; güttükleri üç keçiyi ve kendilerini bulurlardı. Üçüncüsünde ise doğdukları günden itibaren hasret kaldıkları babalarını... Yani İstanbul'un hamallarını. Yılda en çok bir ay görebildikleri, İstanbul'da han kapılarını mesken tutmuş babaları.

Öğlen vakti azıklarını çıkarıp yemek yediler. Yağsız çökelek ve ekmekten oluşan. Yüksek atlama, uzun atlama yarışmaları yaptılar, salıncaklar kurdular, uçarcasına sallandılar. Sonra birdir bir oynadılar ve ufkun bittiği yerde derslerini tamamlayıp evlerine dağıldılar. Ertesi gün de devam etti bu oyun. Daha ertesi gün ve daha da ertesi gün. Dört gün sürdü dağları mesken tutma eylemi.

Mutluydu çocukları. Çocuk olmanın, bedenlerini kullanmanın özgürlüğünü yaşadılar dört gün boyunca. O da halkının öğretmeni olmak gereğini daha güçlü duyumsadı. Uçsuz bucaksız dağların kokusunu doldurdu ciğerlerine. Daha dik yürümeye başladı o günden sonra.

İlçeye çağırıldı, sorgulandı.

"Boykota katıldın mı?"

"Evet katıldım."

"Okulu kapatmanın suç olduğunu bilmiyor musun?"

"Biliyorum. Ama insanlara hak etmediklerini yaşatmanın daha büyük suç olduğunu biliyorum."

"Katılmadım de, ceza alma."

"Hayır katıldım. Katılmam gerekiyordu." Böyle dedi, sesi gür, başı yukarda. Henüz 18 yaşında değil. Tek fantezisi hâlâ gürleşmesini istediği bıyıkları.

İçinde yine de bir tedirginlik. "Okulu kapattım; ama derslerimi yaptım. Ders yapmam yanlış mıydı, boykot kırıcılığı mı yaptım?" tedirginliği. Ama gördü ki birçok arkadaşı da aynı şeyi yapmış. Okulu açmamış, derslerini dağda, bayırda, okulun bahçesinde yapmış. Ama sorguda "Boykot yaptım" diyorlar. Onların da tek fantezisi, gürleşmesini istedikleri bıyıkları.

Daha ilk yılıydı meslekte. Yaşı da 18 değildi. Bu yaşta egemenlerin tekerine çomak sokmak olanağı bulmuştu. En azından "Durun bakalım, destur deyin, biz de varız" deme olanağını. Bıyıklarının gürleşmesi bile umurunda değildi artık. Bedeni de yüreği de Kuba Dağı'nın doruğunda. Halkının öğretmeni olmak yolunda ilk önemli sınavını vermişti. Onu yetiştiren öğretmenleri, anası, babası, kardeşleri, yatılı okulda yıllarca birlikte okuduğu arkadaşları kendisiyle onur duyacaklardı.

Kurtuluş Savaşı öyküleriyle büyümüş, yurt savunmasının erdemini öğrenmişti Ege'de. Demirci Mehmet Efe'yi, Atçalı Kel Memed'i, Yörük Ali'yi... Ardından Fransız kurşununa direnen Antepli Karayılan'ı...

Dünyanın diğer ucunda Amerikan bombaları Vietnam ve Kamboç halklarının tepesine yağıyordu. İnsanlar, Uzak Asya'da Amerikan bombalarıyla, Afrika'da ise açlıktan ölüyordu. Emper-

yalizmi ve emperyalizmin acımasız vahşetini öğrendi.

Büyük şehirlerde yaşamamıştı. Gecekondu yaşamını fabrika yaşamını görmemişti henüz. Kitaplardan öğreniyordu onları. Gazetelerden okuyordu işçi direnişlerini. Kavel işçilerinin direnişini okumuştu. Ve Hasan Hüseyin Korkmazgil'in direnişi anlatan *Kavel* şiirini. İnsanlarının yokluğunu yoksulluğunu, toplum yaşamındaki adaletsizliği gördü ve adaletin emek mücadelesiyle, sosyalizmle gerçekleşeceğini öğrendi. Birileri direniyordu çünkü diğer yandan; Türkiye'de, Vietnam'da, Asya, Avrupa, Afrika'da. Hatta Amerika'da.

Yola koyulmuştu artık. Hani, paçana bir kez yağ bulaşmaya görsün derler ya. İşte öyle. Yolun çetin olduğunu her geçen gün daha iyi öğreniyordu.

Ezenler güçlüydü. Masallardaki haramiler kadar da acımasız. Direnmek zordu. Direnmeyi öğrendi. En zor olan da, "kendine direnmek"di. Kendine direnmenin yolunu bulmalıydı.

Nesimi'nin bir şiirinde buldu direnmenin yolunu. "Gâh çıkarım gökyüzüne seyrederim âlemi / gâh inerim yeryüzüne seyreder âlem beni" dizelerinde. Bulduğu gerçek, yaşama bir bütün olarak bakabilmek, yaşam içinde yerini doğru saptayabilmek, yani birey ve toplum ilişkisini doğru algılayabilmek. Bağlı olarak da geçmişiyle yüzleşmek, yanlışlarının üzerine gitmek, insan zaaflarından olabildiğince arınmaktı.

Bir de direnenlere saygı duymak. Çünkü insanlık tarihi direnişlere bağlı olarak evrilmişti. O nedenle direnenlere saygı duymak gerekirdi. Yeter ki insanlık tarihine bir taş koymuş olsun. Ne ilk direnendi ne de son direnen olacaktı. İrdelemek dedi, sorgulamak dedi, öğrenmek... Dedi. Böyle çıktı yola. Henüz yaşı 18 bile değilken...

TÖS, Devrimci Eğitim Şûrası'nı topladı...

Kendine direnmenin yolu olarak, "Geçmişi sorgulamak, irdelemek, yaşananlardan ders çıkarmaktır" sonucuna ulaştığımdan bu yana sık sık "Nereden nereye geldim?" sorusunu sorarım kendime. İşim eğitim. Elbette eğitimle ilgili sorgulamam daha derin olacak. Çünkü eğitimciliğim devam ediyor. Zaman zaman

üç yıl, zaman zaman 10 yıl geriye giderim. Bazen daha da çok. Yakın geçmişte eğitimi, eğitimciliğimi sorgularken yine geriye gittim. İlk öğretmenlik yıllarımın da öncesine. Büyük bir şansla "Bu ülkenin geleceğinde ben de var olmaya adayım" dediğim yıllara. 1968'e.

Öğrenciyim öğretmen okulunda. Diğer arkadaşlarım gibi ben de öğretmen adayıyım. Ayrıntıları bilmesek de, TÖS'ün Ankara'da 4-8 Eylül tarihlerinde dört gün sürecek bir toplantı düzenlediğini, adına "Devrimci Eğitim Şûrası" denildiğini okuyorduk gazetelerde.

Arkadaşlarla kendi aramızda tartışıyorduk gazetelere yansıyan haberleri. Tartışmadan çok da, sanırım anlamaya çalışıyorduk öğretmen önderlerinin demeç ve söyleşilerini. Bir gün sürülen veya saldırıya uğrayan öğretmenden söz ediyorlar, ertesi gün öğrencilerin beslenme sorunundan... Çiftçinin emeğinin sömürüldüğünü anlatıyorlar bir gün, ertesi gün madenlerin yağmalandığını... Daha ertesi gün de Amerikan bombalarına karşı direnen Vietnam halkının mücadelesini destekleyen bir bildiri yayımlıyorlar.

Milliyet

Ölenlerin sayısı 25'e yükseldi

Milliyet, 5 Eylül 1968.

DEVRİMCİ EĞİTİM ŞURASI TOPLANDI

ANKARA, ÖZEL

BAYKURT'UN KONUŞMASI

Ve şunu öğreniyoruz tüm bunlardan yarının öğretmenleri olarak: "Bugüne dek bildiklerimiz yeterli değil. Öğretmenlik dört duvar arası ile yani sınıfla sınırlı değil. Okulla da sınırlı değil. Atandığımız köyle, köyün bağlı olduğu ilçeyle, ilçenin bağlı olduğu ille ve hatta Türkiye'yle bile sınırlı değil!"

Tüm bunları anımsamamın nedeni yakın zamanda bir grup genç arkadaşla yaptığım sohbetti. Onlara Türkiye'deki eğitim mücadelesinin geçmişini anlatmaya çalışıyordum. Neredeyse hiçbirinin haberi bile yoktu. Şaşkınlıkla dinliyorlardı. TÖS'ün düzenlediği şûra; amacı, işleyişi ve sonuç bildirgeleriyle kitap olarak yayımlanmıştı, ancak elimde yoktu. Genç arkadaşlara göstermek için aradım ve benden daha duyarlı olan bir dostumda buldum. Yeniden inceledim ve sadece birkaç genç arkadaşla değil, çok daha fazla insanla (o günleri yaşayan yaşdaşlarım da dahil) paylaşma gereği duydum. Neden mi? Çünkü *Devrimci Eğitim Şûrası* adlı bu kitapta:

1) Cumhuriyet dönemi ve öncesinde uygulanan eğitim, siyasi ve kültürel bir bütünlük içinde değerlendirilmişti,

2) Değerlendirmeler, günümüz üstünkörülüğü, slogancılığı, bilmişliğiyle değil; derinlikli, abartısız, gerçekçi ve bilimsel bir tutumla yapılmıştı.

3) Saptamaların tümüne, antiemperyalist savaşın ateşinden doğan Türkiye'nin devrimci öğretmenlerinin duyarlılığı damgasını vurmuştu.

4) Şûraya (katılımcılar farklı siyasi örgütlere üye olsalar da) bir meslek örgütünün olgunluğu ve sorumluluğu yön vermişti.

5) Şûra ne kadar mesleki sorunlara yer vermişse, o kadar da halkın sorunlarına yer vermiş, ne kadar yerelse o kadar genel, ne kadar ulusalcıysa o kadar evrensel bir anlayışla sürdürülmüştü.

Öyleyse bu nitelikli çalışma bugüne taşınmalıydı. Mesleğe yeni başlayan binlerce genç öğretmenin Fakir Baykurt'u, Mahmut Makal'ı, Dursun Akçam'ı ve diğer öğretmen önderlerini tanımaması olacak şey değildi. Eksikleriyle de olsa ben bunu yapmalıydım! Yaptım da...

Şûra'yı tanıtmakla başlıyor kitap...

Şûra neden toplandı?

Kitap, 4 - 8 Eylül 1968 tarihleri arasında beş tam gün boyunca Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) Ankara'da yaptığı şûra çalışmasını ortaya koyuyor.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca 10 Haziran 1933'te 2287 sayılı "Maarif Teşkilatı ve Vazifeleri" adlı yasa çıkarılıyor. Bu yasa MEB'e her üç yılda bir eğitim şûraları toplayıp meslek sorunlarını görüşme görevi yüklüyor. Ancak bakanlık bu görevi düzenli bir şekilde yerine getiremiyor. Şûrayı topladığı en son tarih 1962. Aradan altı yıl geçtiği halde, bakanlık yeni şûrayı toplayamamış. Bunun üzerine TÖS bu görevi üstleniyor ve yukarıda belirttiğimiz tarihlerde Devrimci Eğitim Şûrası'nı topluyor. TÖS'ün Başkanı Fakir Baykurt. Ve başkan, o tarihlerde bakanlık emrine alınmış bir öğretmen. Katılımcıların ve katkıda bulunanların birçoğu da yine devletin kadrine uğramış öğretmenler. Kimi bakanlık emrinde, kimi sürülmüş, kimi açığa alınmış. Alanında uzman olan başka mesleklerden katılımcıların sayısı da oldukça çok.

Devrimci Eğitim Şurâsı'nın amaçları şöyle açıklanıyor:

1) Ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel koşulları içinde mevcut eğitim düzenimizin ilkeleri ve kurumları bakımından ana çizgileriyle eleştirilmesi.
2) Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu yeni eğitim biçiminin ilkeleri, amaçları ve bu amaçlara ulaştıracak metot ve kurumların saptanması.
3) Yeni eğitim biçiminin uygulanmasıyla ilgili metot ve görüşlerin saptanması.

Şûra nasıl çalıştı?

Çalışma biçimi 7 madde olarak sıralanıyor:

1) Devrimci Eğitim Şûrası'nın yapılmasına TÖS Yürütme ve Yönetim Kuralları karar vermiştir.
2) Genel Başkanlıkça seçilen Düzenleme Kurulu, ele alınacak konuları saptamış, yetkili kimseler ve gruplar, konular üzerinde birer bildiri hazırlamışlardır.
3) Şûra Genel Kurul çalışmalarını Oturum Başkanları yönetmiştir.
4) Bildiriler Genel Kurulda tartışıldıktan sonra, 10 komisyon seçilmiş, her komisyon birer rapor hazırlamıştır.
5) Komisyon raporları Genel Kurulda tartışılıp onaylanarak kabul edilmiştir.
6) Bütün çalışmalardan sonra kabul edilen "Devrimci Eğitim Şûrası Bildirisi" ayrıca yayımlanmıştır.
7) Bildiriler, tartışma özetleri ve Komisyon raporları, genel bir redaksiyondan geçirilerek yayıma hazır hale getirilmiştir.

Yukarda aktardığımız ve üç madde halinde saptanan amaçlarla 7 madde halinde sıralanan çalışma yöntemine bakıldığında, Şûra'nın ne denli bilimsel, özenli, demokratik olduğu görülecektir.

Ben ne yapıyorum?

Daha önce söylediğim gibi *Devrimci Eğitim Şûrası*'nı okumaya başladığım andan itibaren paylaşmam gerektiğini düşündüm. Bu arada okurken kendi deneyimlerim ve dünden bugüne yansıyanlar canlandı bende. Elbette olumlu ve olumsuz yanlarıyla. Diğer yandan da okuduklarımı algıladığım ölçüde

yorumlamaya başladım. Sonra da düşündüm. Ne yapmalıyım diye...

Birincisi, kitabın olduğu gibi yeniden basılmasını sağlamanın yolunu arayabilirdim. İkincisi hiçbir yoruma yer vermeden kitabı özetleyen bir çalışma yapabilirdim. Üçüncüsü de şimdi yaptığım gibi, bazı bölümleri doğrudan aktarır, deneyimlerim ve anılarımla birleştirir, yorumlarımla dünden bugüne köprüler kurardım. Zor olan buydu ve üç seçenek içinde bunu seçtim. Çünkü daha doğru buldum.

Bu çalışmayı benden daha iyi yapacak olanlar vardır diye de düşündüm bu arada. Bu aktarımı yapmanın hakkım olup olmadığını da. Çünkü ben sıradan bir üye ve on binlerce öğretmenden biriydim yalnızca. TÖS'de, TÖB-DER'de yöneticilik yapmış, öğretmen örgütlenmesinde benden çok daha fazla emek harcamış birçok eğitimci vardı. Ayrıca Eğitim-Sen, Eğitim-İş gibi geçmiş örgütlenmenin mirasçısı sayılabilecek örgütlenmeler vardı bugün. İşte o nedenle hakkım olup olmadığını, bu çalışma-

AKŞAM

Korkan halk

kaklarda sabahladı

Baykurt "İdeolojimiz sapık değildir „ dedi

Akşam, 5 Eylül 1968.

nın bana düşüp düşmediğini sordum kendime. Vardığım sonuç, birileri yapmadığı ve bu çalışma çok önemli olduğu için yazma hakkımın doğduğu oldu.

Yöntem olarak, Şûra kitabında yapıldığı gibi, Şûra için oluşturulan komisyonları temel aldım. Komisyonları numaralarına göre izleyerek, konuları ve üyeleriyle ilgili bilgiler verdikten sonra, hazırladıkları bildirilerden alıntılar yaptım ve kendi yorumlarımı da alıntılarla iç içe olarak aktardım. Son olarak Şûra'ya sunulan rapor üzerindeki tartışmalara ve sonuç bildirgesine yer verdim. Sanırım iyi de oldu.

Şimdi Şûra kitabının "Önsöz"ü ve Fakir Baykurt'un Şûra'yı açış konuşmasıyla başlayalım, sonra da komisyonları ve çalışmalarını ele alalım.

Devrimci Eğitim Şûrası kitabının Önsözü

> TÖS, henüz üç yılık bir kuruluş iken, mesleğin ve ülkenin temel sorunları üzerinde düşünme ve birtakım çözüm yolları arayıp bulma görevi ile karşı karşıya kalmıştır. Henüz emekleme döneminde olan bir kuruluşun bu dönemindeki çalışmalarından tam başarı beklemek erken olur. Hatta gereği kadar gelişmemiş olan TÖS'ün şûra toplama gibi işlere dalması eleştirilebilir de. Ama karşı karşıya bulunduğumuz sorunlar çok zorlayıcı olduğundan, işe girişmek gereği ağır basıyor.

Bu sözlerle başlıyor "Önsöz".

Tam deyimiyle, durumdan vazife çıkarılıyor. Devamında kısaca Türkiye'deki eğitimin sıkıntıları sıralanıp, "Sömürüyü, geriliği, yoksulluğu yenmek, toplumu çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak; işçisi, köylüsü, kentlisi ve genci, kocasıyla mutlu bir ulus yaratmak..." görevini, "Yeniliklerden önce yeni düşüncelerin yayılması gerekir" saptamasıyla birleştirip kitle çizgisine vurgu yapıyor; daha başlarken ilk dersi veriyor.

Kitle çizgisinin toplumsal gelişmede ne denli önemli olduğu apaçık bir gerçektir. Hani demir tavında dövülür diye bir söz vardır. İşte o! Elbette söylemin doğru olması tek başına yeterli değildir. Söylenenlerin yaşama uygunluğu, kitlelerin onu algıla-

ması ve algıladıklarını tam ve doğru olarak yaşamına uygulama isteğini, daha da ötesi cesaretini göstermesi gerekir. O çizgi toprakta silinmez izler bırakmalıdır.

Devrimci mücadelenin geçmişi tartışılırken yapılan eleştirilerden biri de kitle çizgisinin izlenmediğine ilişkindir. Eleştiri nesnelse ve bugüne ilişkin dersler içeriyorsa anlamlıdır, yararlıdır. Eleştiri ciddi bir sorumluluk içermelidir. Ne yazık ki, yapılan eleştiriler çoğunlukla sorumluluktan uzak olduğu için bu vurguyu yapmak gereği duydum. Çünkü o günün koşulları düşünüldüğünde kitle çizgisi uygulama konusunda en başarılı örgütlenmelerden birisi TÖS olmuştur. Yani TÖS'ün kitle çizgisi izlemediği eleştirisi nesnel değildir. TÖS'ün bu konudaki başarısının nedeni de sanırım öğretmenin diğer aydınlardan farklı olarak halkla daha iç içe olmasıdır. Bir de köy enstitülerinde ve devamı olan öğretmen okullarında yetişmiş olan öğretmenlerin, asıl olarak kırsal ve yoksul kökenli olması.

Aradan bunca yıl geçtikten sonra, yani bugün, bu anlamda hangi noktada olduğumuzu görmekte yarar var. Örneğin İstanbul'da hangi belediye başkanlıklarını hangi partilerin aldığına veya hangi illerde hangi partilerin daha çok oy aldığına ya da seçimlerde "sosyalist" partilerin ne kadar oy aldığına bakıldığında, geçmişte kitle çizgisi izlenmediği eleştirisinin anlamlı olup olmadığı anlaşılır. Buradan yola çıkılarak, emeği, bağımsızlığı, sosyalizmi temsil ettiğini savunanların, 1968'den daha geride olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

Doğruluğu bizce bilinen, asıl bilmesi gereken ezilen sınıflarca bilinmeyen düşüncenin, hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur. Eğitimde temel ilkelerden birisi, "Öğretmenin ne anlattığı değil, öğrencinin ne anladığı önemlidir" biçimindedir. Öğretmen bu ilkeyi unutursa, dersi sıralara anlatır, kara tahtaya anlatır. Sonra da, "Bu çocuklar anlamıyor, geri zekâlı..." yaftasını yapıştırır. Aynı şeyi toplumu değiştirmek iddiasında olduğunu söyleyenlere uyguladığımız zaman da, aynı sonuca ulaşırız. Kendi siyasi ve örgütsel becerisizliklerini, "Bu halk adam olmaz" diyerek halka yükleyen aydınların sayısı hiç de az değildir.

Önsöz'e devam edelim, ilerleyen satırlarda katılımcıların bi-

leşimi veriliyor. "...Devrimci Eğitim Şûrası'na katılan öğretmen, işçi, aydın ve pek çok meslek kuruluşu temsilcilerinin..." diyor. Yani katılımcılar aynı mahallenin çocukları değil. Toplumun her kesiminden katılımcıların olması, Şûra'ya verilen önemi gösteriyor. Her komisyonda en az 15 kişinin olması da verilen önemin diğer göstergesi. Bu bileşimi okuduğumda, yakın zamanda gözlemlediğim iki olayı anımsadım.

Birinci olay, bir "sosyalist" partinin kongresine, aldıkları görev nedeniyle eğitimle ilgili "rapor" hazırlayan iki arkadaşım. Birincisi eğitimle ilgili neredeyse hiç akademik eğitim almamış, diğeriyse fen fakültesi mezunlarına tanınan hakla öğretmen olmuş. Gerçi her ikisi de eğitimle ilgili belirli çalışmalar yapmışlar, kısa süreli öğretmenlik gibi. Ama o kadar! Ve de kongreye "eğitimle ilgili rapor" sunuyorlar. Sosyalist parti bu rapor üzerinden tartışıyor ve politikalar saptıyor. Rapor hazırlayan arkadaşlar son derece iyi niyetli, devrimci, özverili insanlar. Söz konusu olan ve eleştirdiğim onlar değil. Onlardan rapor isteyen "sosyalist parti" ve hu partinin eğitime karşı duyduğu sorumluluk.

İkinci olay da, yine bir "sosyalist" partinin yöneticilerinden bir arkadaşla ilgili. O da yıllar önce öğretmen yetiştiren bir okulu bitirmiş. Öğretmenlik diploması var, ama hayatında bir gün bile öğretmenlik yapmamış. İyi tanıdığım ve saygı duyduğum bu arkadaş da, tüm özverisiyle devrimci mücadele içinde yer alıyor. Bir gün bir televizyon programında partinin eğitim temsilcisi olarak karşıma çıktı. Konu yabancı dille eğitim. Program başladı ve sunucu "Yabancı dille eğitim hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. Soruyu soran da yanıtlayan da aynı ajitatörlükle, yarım saatlik programı, başka hiçbir şey söylemeden, "Karşıyız" diye diye "başarıyla" tamamladı.

Her iki örnek de gösteriyor ki, bu tutumla dönemin slogancılığının ötesine geçmek olanaklı değil. Karşıtlıklar dışında. "Ezberci eğitime karşıyız","Yabancı dille eğitime karşıyız"... Yani karşıtlık ve slogan temelinde politika. Biliyorsunuz karşıtlığın merkezi, "Çarşı her şeye karşı" diyen Beşiktaş Çarşısı. Ama "Beşiktaş Çarşı" çok daha popüler, sevimli ve gündem takipçisi.

Alıntıdaki bir diğer vurgu da bir meslek örgütünün işlevi üzerine. Sendika kendisine yapılan "Siz bir meslek kuruluşu değil misiniz? Niçin sınırlarınızın dışına çıkıyorsunuz? Öğretmen sorunlarını, meslek sorunlarını bırakıp devrim için eğitim ve düzen tartışmalarına dalmak, politik faaliyetlere dalmak demektir" eleştirisine karşı, "Şûra'da öğretmen ve meslek sorunları da ele alınmıştır; çünkü bunlar da asıl sorunun bir yanıdır. Ama Türk öğretmeni sadece bu sorunlar içine kapanıp kalmayacaktır. (...) Politik faaliyetin iktidarı ele geçirmek olduğunu yasalar, bulanık da olsa çizmiştir. Biz iktidara gelmek için çalışmıyoruz. Ama iktidara gelme hakkı olan halk kitlelerini, demokratik bilince kavuşturmak, onları bu yönde uyarmak, bilinçlendirmek de eğitimin ve eğitimcinin görevidir..." demektedir.

Görüldüğü gibi TÖS bir meslek örgütü olarak kendisine iki temel hedef saptıyor. Birincisi mesleki ve meslek alanlarına ilişkin hedef, ikincisi ülke gerçeklerini halka anlatma hedefi. Ayrıca bu iki hedefi birleştirmek konusunda da üzerine düşeni yapma hedefi. Gerçekten de politik gerçeklerden uzak bir meslek örgütü düşünülemeyeceği gibi, mesleki sorunları göz ardı eden meslek örgütü de düşünülemez.

Bazıları, geçmişteki meslek örgütlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının süreç içinde etkinliğini yitirmesini, bu örgütlerin siyasileşmesine bağlıyor. Bu saptama hiç doğru değil. Bugünkü sendikalar, odalar ne denli politikse, geçmiştekiler de o denli politikti. Bugünkü memur örgütleri ne denli politikse, geçmişteki öğretmen örgütleri de o denli politikti. Hatta geçmiş örgütlerin daha politik olduğu bile söylenebilir. Aslında politik olmayan bir örgütlenme, yutturmacadan başka bir şey değildir. Bilinir ki, politik olmayan örgütlenme yoktur. Bu durum kişilerin seçimine de bağlı değildir. Örneğin, spor örgütlenmelerinin, yani taraftarlığın politik olmadığı söylenir. Taraftar açısından bakıldığında bu saptama doğrudur. Yönetenler açısından bakıldığında ise, hiç de öyle değil. Her nedense spor kulüplerini hep işadamları yönetir. Kanlarının "iki renk" aktığını söyleyen bu işadamları "renk aşkına" çok da para harcarlar. Ama her ne hikmetse, paraları hiç bitmez.

Taraftar yapmaz ama, onlar hem ticaret yapar hem de politika. Sadece daha temkinli yaparlar politikayı.

Günümüzün moda örgütlenmeleri ise STK'lar, yani sivil toplum kuruluşlarıdır. İlk duyduğum andan bu yana isimleri ilginç gelmiştir bana. "Sivil Toplum Kuruluşu". Sivil olmayan toplum kuruluşu olurmuş gibi. Garip değil mi? Duyar duymaz, bunun altında bir kurnazlık var demiştim. Arkasından Soros Vakıfları ile Avrupa ve Amerika'dan yemlenen örgütler sardı ortalığı. Renkli devrimlere yelken açmış... Özgürlük ve demokrasi şampiyonları...

Günümüzde STK olarak adlandırılan örgütlenmelerin önemli bir kısmı bu anlamda ihanet içinde. "İhanet içinde" lafını genel olarak kullanmam ve uluorta kullanılmasını da doğru bulmam. Çünkü geçmişten bu yana sol içinde en acımasızca ve temelsiz olarak kullanılan bir söylemdi. Farklı düşünenler çok rahatlıkla birbirini ajanlıkla, işbirlikçilikle suçlamaktaydı. Ama bugün ne yazık ki "en demokrat, en solcu, en özgürlükçü..." olanlar, devrimci olan her şeye saldırıyor. ABD'den, AB'den, Soros'dan beslendiğine bakmadan ve utanmadan. O nedenle ihanet içindeler diyorum, emperyalist "özgürlükçü"lerine.

Herkesin solcu olduğunu bildiği bir arkadaş bir gün açıkça-,"Bak Hocam, gerçekçi olmak lazım. Bugün dünyada iki büyük güç var. Amerika ve Avrupa. Ya Amerika ya da Avrupa'dan dan yana olmak zorundayız" demişti; doğru olduğuna inanarak. Yazık demiştim ve içim sızlamıştı. Çünkü bu tahlili yapan arkadaşın babasının yaşamı emperyalist işbirlikçisi faşistlerle mücadele içinde geçmişti.

Neyse başladığımız noktaya, kitle örgütleri-siyaset ilişkisi sorununa dönelim. Geçmişin örgütlenmeleri (DİSK, Türk-İş, gençlik örgütlenmeleri, TÖS, Milliyetçi Öğretmenler Sendikası, odalar, barolar...) politik örgütlenmelerdi. Bu nedenle içi boş değillerdi. Bir kısmı düzene karşı mücadele ederken, bir kısmı düzeni savunuyordu. Çelişki düzen yandaşlarıyla, düzen karşıtları arasındaydı. Düzen yandaşları sağ, düzen karşıtları sol örgütlenmelerdi.

Sol kitle örgütlenmeleri, içinde değişik siyasi anlayışları ba-

rındırıyordu ve güçlüydü. "Bağımsızlıktan, emekten ve ezilenden yana olmak" ortak paydası birleştiriciydi. Sol içindeki siyasi kamplaşmalar arttıkça, siyasi çizgiler derinleşti ve kitle örgütleri siyasi örgütlenmelerin militan kaynaklarına dönüştü. Bir kitle örgütünü ele geçiren siyasi grup diğerlerini tasfiyeye girişti. Muhalefette olanın hedefi de örgütü ele geçirmekle sınırlı kaldı. (Denge durumlarında ise, bir kitle örgütü genel merkezinin bir katında "...cılar"ın, diğer bir katındaysa "...cılar"ın yöneticilik yapması biçiminde gülünçlüklerin yaşandığı bilinir.) Bu örgütlerin ele geçirilme yöntemlerindeki yanlışlar ise saymakla bitmez. Burada bunun ayrıntısına girmeyelim. Sadece, düzene karşı demokrasi mücadelesi veren solun, diğer sol gruplara karşı hatta kendi içinde "demokrasiyi" nasıl ele aldığına dikkat çekmekle yetinelim. Belirli durumlarda yapılan işbirliğini vurgulamayı da ihmal etmeden... Örneğin Maraş katliamını boykot eylemine tüm "...cılar" ın katılması gibi.

Bu durumda kitle örgütlerinin işlevini yitirmesinin önemli nedenlerinden biri sayılan siyasileşmeyi, klikleşme diye adlandırmak daha doğru olacaktır. Bu gelişme ve kötü evrilme günümüzde iyice ayyuka çıktı. Ne yazık ki, daha önceki yılların eylem birliktelikleri de bitti.

Birbirine yakın gruplar yılda bir kez Taksim'de 1 Mayıs kutlamak için bir araya geliyor. O da iyice azalan kitlesini götürüp bile bile dayak yedirmeye. Adına da direniş diyorlar, artık kendilerini bile ikna etmese de... (Gerçi son 1 Mayıs'ta Cumhurbaşkanıyla, Başbakanla görüşülerek ,"Taksim fethedildi. 1977 1 Mayısında öldürülen 37 şehit anıldı!" Sadece üç gün sonra, Tuzla Tersanesi'nde 128 işçi sessiz sedasız öldü. Taksimciler fetihlerinin sarhoşluğunu yaşarken...)

Geçmişi yaşattığını söyleyen "sol örgütlerin" bir kısmı vakıflar - dernekler kurarak dar bir çerçeve içinde "devrimci" görevini devam ettiriyor, özelleştirmeleri es geçiyor. Bir kısmı sınıfsal temele dayanmayan yeni ittifaklara bel bağlıyor, adına vatan savunması diyor. Bir kısmı emek ve bağımsızlık diyor, ne emek temelinde ne de bağımsızlık temelinde kendisi dışında tek Allahın kulu ile bir araya gelemiyor. Kimisi "Ermeni katliamının"

kabulü için "çağdaş" Batının yedek - slogancı gücü oluyor, kendi topraklarından kalkıp Irak'ı bombalayan Amerikan uçaklarına seyirci kalıyor. (Burada birden aklıma, 1968 yılında 6. Filoyu protesto eylemleri sırasında yaşanan bir olay geldi. İzmir Limanı'na yanaşan Amerikan askerlerinin "ihtiyaca binaen" İzmir Genelevi'ne gidişi ve "bol paralı" Amerikan askerlerinin genelev kadınlarınca "Defolun Amerikan gâvurları!" diye takunyalarla kovalanmaları.)

Tüm bu değerlendirmelerde haksızlık yaptığım söylenebilir. Ama siz bunca yıldır "Biz falanca örgütüz" diyenlerin hiç özeleştiri yaptığını gördünüz mü? Ben anımsamıyorum. Ne yazık ki kerameti kendinden menkul "önderler"in yönettiği örgütler, halkın seyrettiği "şanlı mücadelelerini" sürdürüyor. Hatta kimileri sosyalizmi, enternasyonalizmi bir yana bırakıp, kendi sınırlarını kaldırmayı hedefleyen "Avrupa Birliği"nin Türkiye'ye "özgürlük mücadelesi" adıyla sunduğu "etnik ayrımcılığın" savunucusu oluyor. Yüzde 90'ı Amerikan karşıtı olan ülkemizde, en Amerikancı ve ortaçağ zihniyetindeki parti ezici çoğunlukla iktidara geldi, seçimlerde Türkiye solunun esamisi okunmadı. Ne yazık ki bu konuda da ciddi bir değerlendirme yapılmadı. Ya milyonlar bağımsızlık ve laiklik sloganlarıyla yürürken, yürüyenlere demokrasi düşmanları hatta nasyonal sosyalist yaftası yapıştırıp, türbanı özgürlük mücadelesi olarak ele alan "solculuğa" ne demeli? Bu aymazlık kaç ülkede yaşanabilir? Ben anlayamıyorum, siz anlayabiliyor musunuz?

Örneklemeler, karşılaştırmalar çoğaltılabilir. Ama son çarpıcı karşılaştırmayı da dünyadan verelim: Amerika'nın Vietnam'ı işgali sırasında bütün Avrupa ve hatta Amerika'nın demokratik kitle örgütleri ayaktaydı. Irak'ta üç yıldır katliam devam ediyor. Bu katliam karşısında "Özgürlükçü Batı"nın "Sivil Toplum Kuruluşları"nın ne yaptığı ya da ne yapmadığını anlayan var mı? Bir de "Sosyalist Enternasyonal"e üye olduğuyla övünen "Türkiye Sosyalisti"nin?

Bu sorulara bilincimizde yanıt ararken geriye dönelim ve Fakir Baykurt'u dinleyelim. Bakalım, örgüt başı (!) başka neler söylüyor:

Fakir Baykurt'un açış konuşması

> ... Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın düzenlemiş olduğu Devrimci Eğitim Şûrası'nı açıyorum. Bu şûra, resmi geçmişi 120 yılı aşan mesleğimizin, eğitim sorunlarını, ülke sorunlarının bütünü içinde inceleyen ve bugünkü çıkmaza bilimsel ve devrimci bir çıkar yol arayan ilk derli toplu girişimdir. (...) Çalışmalarımız, sizlere dar gelen bu salonda ve S.B.F.'nin dersliklerinde beş gün sürecektir. (...) Burada kiminiz ayakta, kiminiz bir kişilik yeri iki kişi paylaşarak çalışacaksınız ve beş gün içinde bu şûrayı amaçlarına ulaştıracaksınız. (...) Kurtuluş Savaşı günlerinin büyük yoklukları içinde bizi yetiştiren ve besleyen Türk toplumu, hepimizden, vaktinde yerine getirilmesi gereken görev ve hizmetler beklemektedir.

Başkan Fakir Baykurt, devletin görevini üstleniyor. Türk toplumunun kendilerinden görev beklediğini belirtiyor ve devam ediyor. Tam bir bozguncu gibi!

> ... XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren Batı Avrupa ülkelerinin toplum düzeninde, ekonomi, hukuk ve eğitiminde köklü değişiklikler oluyordu. Osmanlı Devleti tipik bir din ve gaza devleti olduğu için batıyla ilişkilerimiz, savaş ve fetih ilişkisiydi. Padişahlar ve paşalar, değişme diye bir şeyi anlamıyorlardı. Onlara göre var olan düzen, bir nizam-ı âlem, Tanrının takdir ettiği bir düzendi. Bozuklukların giderilmesi için düzeni eski durumuna getirmek lazımdı. Savaş ve fetih politikası askerlikte güçlü devletleri yanımıza almamızı gerektiriyordu. Batı kapitalizminin merkezi durumundaki İngiltere; neredeyse İstanbul'a yürüyecek olan Mehmet Ali'ye karşı destek olabilirdi. İngiliz Ticaret Antlaşması'nı bunun ödünü olarak imzaladık. Tanzimat Fermanı da yakamızı kaptırmanın bir hukuk işlemi oldu. Batı kapitalist endüstrisinin ürünleri pazarlarımıza akmaya başladı. 1827'de İngiltere bize ve Yunanistan'a yılda 2,5 milyon dolarlık mal satardı. Bu antlaşmadan sonra yalnız bize 12 milyon dolarlık satmaya başladı.

Yukardakileri okuyan birilerinin Başkan'a, "Behey Fakir Baykurt! Sen yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin çulsuz bir öğretmenisin,

git çocuklarını okut. Onlara biat etmesini öğret. Avrupa'yı, Afrika'yı, Asya'yı, Antarktika'yı (hızımı alamadım kusura bakmayın) atalarımızın nasıl fethettiğini anlat. Avrupa'da devrimler olmuş, feodal düzene karşı burjuva demokratik devrimler gerçekleşmiş, ekonomik düzen değişmiş, bilim sanat, hukuk gibi toplumsal gelişmenin dinamikleri yeniden düzenlenmiş, demokrasi, insan hakları ve genel olarak özgürlükler insanlık tarihine damgasını vurmuş. Bunların sonucunda da batı, kapitalist düzenini kurmuş. Osmanlı'yı dize getirmiş... Sana ne bunlardan? Bütün bunları geç. Eğer ille Osmanlı'nın gerilemesini anlatacaksan, Baltacı'nın Katerina'nın işvesine kapılıp Prusya Savaşı'nı kaybettiğini anlat. O zaman en azından ne kadar erkek olduğumuzu vurgulamış olursun. Onurumuz kurtulur" dediğini duyar gibiyim. Geçmişte bu tür militarist tepkilerle ya da akıl vermelerle çok karşılaştık. Ama bizim Başkan'ın aldırdığı yok. Devam ediyor:

> ... Pahalı fabrika üretimi alıp bunun bedelini ucuz tarım ürünleriyle karşılamak olanağı yoktur. Üstüne maden, petrol, askerlik ve dış politika yönünden tavizler vereceksiniz. Yabancıların eğitim ve kültür kurumlarımıza bu dengesiz ilişkileri sürekli kılacak biçimde etki yapmasına göz yumacaksınız. Gelip birtakım yabancı okullar açacaklar. Yayınlarını, sinema ve show'larını sokacaklar. Halkın ve körpe kuşakların yozlaştırılmasına hız verecekler.

Bu satırlar yazıldığında yıl 1968. Yani 40 yıl önce. O günlerde bu saptamalara bazıları gülüp geçiyor, "Hadi canım, o kadar da değil" diyordu. Ne yazık ki bugün de benzer aymazlıklar yaşanıyor. Yakın zamana kadar dinci örgütlenmelerin tehlikesi görülmediği gibi, bu örgütlenmeler bazılarınca "ülkede demokrasinin gelişmesi"nin göstergesi olarak görülüyordu.

> ... Pahalı fabrika ürünü alıp ucuza tarım ürününü vermek, sürekli olarak açık veren bir ticaret rejimi demektir. Maden ve petrol yetmez bu açıkları kapatmaya. İnciri, kuru üzümü, fındığı, cevizi de vermeniz gerekir. Bize sattıkları makinelerin ağaç aksamını ve kapçuğunu yapsınlar diye ceviz ağaçlarını da vermeniz gerekir. (...) İlk borç bağlantısını biz 1854'te yaptık. 1882'de Düyun-u Umumiye, borçlu devletin

> gelirine, alacaklıların koyduğu haciz demektir. (...) 1922'de sömürgeci devlet askerlerini topraklarımızdan kovduğumuz zaman Düyun-u Umumiye'nin alacakları bitmemişti. Lozan'da yeni senetlere bağlanan borçların son taksiti 25 Mayıs 1964'te kapandı.

Ülkeyi yöneten işbirlikçilerle yönetilen sınıfların temsilcileri arasındaki en temel tartışma ekonomik düzen tartışmasıdır. Milli Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra ekonomik bağımsızlığın önemini bilen Cumhuriyet yönetimi bu konuda önemli girişimlerde bulundu. Yapılabilecek en önemli şeyin devlet ekonomisini geliştirmek olduğunu bilerek dışa bağımlılığı azaltacak tedbirler aldı. Demir-çelik işletmeleri, kömür işletmeleri, Sümerbank, vagon fabrikaları... Bu dönemin eserleridir.

Ancak daha sonraki yılların iktidarları sırtlarını dayadıkları emperyalist sermayenin desteğiyle, kamu iktisadi teşebbüsü denilen bu kurumların altını oymaya başladılar. Ve gün geldiğinde zarar ediyor diyerek özelleştirdiler. Türkiye ekonomisini de dışardan aldıkları yeni borçlarla yeni yüklerin altına soktular. Türkiye'yi yeniden dışarıya bağımlı hale getirdiler. Dünün ve bugünün temel sorunu ve Amerikancı 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinin altında yatan temel neden de budur. 12 Eylül darbesinden bir süre sonra başbakan olan Turgut Özal, Türkiye'nin kapılarını IMF'ye sonuna kadar açtı. "Borç yiğidin kamçısıdır, borç güvenilen adama verilir" diyerek, Cumhuriyet tarihinin en açık borçlanma tutumuna yöneldi. Ardından da özelleştirmeler... Devlete ait her iktisadi teşebbüsün haraç mezat satılışı. "Babalar gibi" de sattılar.

> ... Kurtuluş Savaşı günlerinde Amerika bize mandaterlik öneriyordu. Mustafa Kemalciler bunu reddettiler. 1947'de Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesi içerisinde, dış yardım ve kredi olarak belki daha kötüsünün içine düştük. Alım-satımda, askerlikte, eğitimde yeniden bağımlı koşullara girdik. 21,5 milyara yükselen yeni borçlarımız, bütün ulusçu çırpınmalarımızı engeller hale geldi.

Yokluk, yoksulluk üzerinde kurulmuş bir ülkede mandacılığı reddetmek kolay değildi. Cumhuriyeti kuranların en önemli

tartışmalarından biri de bu oldu. Ve bu çelişki tam bağımsızlığı savunanların görüşleri doğrultusunda çözüldü. Amerikan mandacılığını savunan anlayış reddedildi. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi ayakları üzerinde durması gerektiği düşüncesi hâkim oldu. Bu fikrin başını çeken de Mustafa Kemal'di.

Daha sonraki yıllarda Türkiye'nin devrimcileri bu tutumla hep övündü. Tam bağımsızlığa sahip çıktı. Truman Doktrini, Marshall Planı ile yeniden borçlanmalara karşı mücadele etti. Sosyalistler için bağımsızlık, emek mücadelesinin ayrılmaz parçasıydı. Bu uğurda Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya gibi devrimci yurtsever önderlerle nice devrimci şehit oldu. Geldiğimiz noktada ise o gün o saflarda yer alıp bugün işbirlikçiliği küreselleşme adı altında savunanları gördükçe insanın içi sızlıyor. Sanırım devrim mücadelesinde ölenlerin de kemikleri sızlıyordur. Neyse devam edelim. Bakalım Fakir Baykurt başka neler söylüyor?

> ... Temel ekonomik yapının, mülkiyet ve üretim ilişkileri sisteminin birer gölgesi olan Hukukta, Ahlâkta, Eğitimde düzeltmeler yapılabilmesi için alt yapıdaki bozuklukların düzeltilmesi gerektiği, tartışılmaz yalın bir gerçektir. Varlıklı ve dört başı bayındır sınıf ve tabakaların mutlu ve egemen olduğu bir sistemde, yönetim de, eğitim de doğal olarak bu sınıf ve tabakaların yararına işleyecektir. (...) Eğitimi kendi içinde ve devrimci öğretmenler eliyle bu demokratik çözümü çabuklaştıracak biçimde uyguladığımız zaman görevlerimizi tam yapmış oluruz.
>
> Bugün belli sınıfların egemen olduğu bu sınıfsal sistem, demokratik yollarla sınıfsız, toplumcu ve gerçekten bir halk yönetimi durumuna getirilemezse, halk kitleleri acaba sonuna kadar bu suskuya devam eder mi? Biliniyor ki, ulaşım ve haberleşme araçları alabildiğince gelişmiş, ucuzlamış ve yayılmıştır. Bugün karayolları trafiği ve transistörlü radyolar, bir bakıma kitleler üzerine okullar kadar etkin olmaktadır. Gözü açılan ve sistemin temelden bozuk olduğunu gören halk kitleleri, onun demokratik bir süreç içerisinde yenileşmesini ve adaletli bir duruma getirilmesini bir süre bekler. Ama beklediği gerçekleşmezse, bütün baskı yasalarını, zor-

> cu uygulamaları bir yana iterek, düzen değişikliğini kendisi yapar. Uluslar, afyondan uyanıp kurtuluşa varmışlardır. Uluslar Abdülhamit'in, Sevr Devletleri'nin, Hitler ve Mussolini'nin, Batista'nın zincirlerinden kurtulmuşlardır. Halkımız da, bu mutlu ve zengin azınlığın egemenliğinden, ulusal ve uluslararası nedenlere dayalı gerilik ve yoksulluktan kurtulup sınıfçı değil, toplumcu bir düzene, toplumcu bir eğitime kavuşmayı başaracaktır. Bunun demokratik yollardan, kansız ve kırımsız olması mümkündür. Biz öğretmenler bunu istiyoruz. Ulusumuzu, kanlı ve kırımlı düzen değişiklerine zorlamaya kimsenin hakkı yoktur, olmamalıdır.

İşte şimdi de birilerinin şöyle söylediğini duyuyorum; en solcu, en demokrat, en komünist, en özgürlükçü, en liberal, en... birilerinin; ensiz çapsız birilerinin: "Hah tamam işte! Kıptı, şecaat arz etti. Kansız, kırımsız devrim olacakmış. Bu Fakir devrimci de değil. Zaten biz sınıfçı değil toplumcuyuz diyen o değil mi? Olsa olsa burjuva devrimcisi. Nerede görülmüş böyle şey? Hitler, Mussolini, Batista faşistleri kansız mı yıkıldı? Sovyetler'de, Küba'da, Çin'de, Vietnam'da... Devrimler kansız mı oldu? Devrimciler kansız devrimi savunmaz. Kansız devrim bekleyenler ancak reformistlerdir. Hem bu Fakir Baykurt iyice tarih fakiri. Abdülhamit ve Sevr'i, Hitler'le bir tutuyor. Artık objektif tarihçiler gösterdiler ki, Mustafa Kemal'in hareketi padişahın görevlendirmesiyle oldu. Padişah İngilizlere karşı numara yaptı. Çok numaracıdır Osmanlı Padişahları. Uyuttu İngilizleri Abdülhamit."

Devam ediyorlar: "Ayrıca günümüzde bunların hiçbir önemi kalmadı. Artık dünya küreselleşti. Emperyalist devlet falan yok. Uluslararası sermaye var. İşçi sınıfı da yok. Sermaye globalleşince işçi sınıfı da globalleşti. Öyle olunca da tek tek ülkelerde sendika mendika çok önemli değil. Zaten sermaye de ehlileşti. Bak Amerika'ya, faşist diktatör Saddam'ı devirdi. Yerine (her ne kadar henüz istikrar sağlanmasa da) Irak'ı temsil eden halkların meclisini kurdu. Gerçi geri ve ilkel unsurlar hâlâ kan dökmeye devam ediyor. Ama o da bitecek. Fazla dayanamazlar. Zaten birbirlerini yerler.

"Ayrıca Amerika ve AB'nin dünyada olduğu gibi Türkiye'de de verdiği özgürlük ve demokrasi mücadelesine dikkat etmek gerekir. Sermaye dünyada istikrar istiyor. Batı, ezilen Kürt ulusunun, Ermenilerin arkasında. Faşist orduya, ırkçı, şoven, militarist güçlere gününü gösterecek. Afganistan'ı, Yugoslavya'yı, Irak'ı nasıl özgür ve demokratik birer ülke haline getirdiyse Türkiye'yi de özgürleştirecek. Bugünün şiarı daha özgür, daha demokrat Türkiye'dir. Türkiyeli çağdaş, demokrat, ilerici insanların görevi bunun zeminini hazırlamaktır. Aptallığın gereği yok..."

Günün yüzsüzünün tavrı bu. Bir yandan devrimciliği solculuğu kimseye bırakmaz. Diğer yandan emperyalizmi ve işbirlikçiliği demokratlık olarak yutturmaya çalışır.

Ne yazık ki arkasındaki emperyalist destek ve olanaklarla suyun başını tutan "özgürlükçü demokratlar" bilinçleri iyice bulandırdı. İnanılmaz ölçüde bilinç kirliliği yarattı. Ve de ne yazık ki bu bilinç bulanıklığının en büyük mağduru her zaman "saf ve temiz" olan devrimci, demokrat, yurtsever kesimler oldu. "Saf ve temiz" vurgusunu özellikle yapıyorum. Kelle koltukta siyaset arenasına girip emekten yana politika izlemek gerçekten de saflığı içinde barındırmak zorundadır. İşte bu nedenle birey olarak zarar görür, acı çekersiniz. Ancak yakınmaya hakkınız yoktur. Türkiyeli devrimciler de gördükleri zarardan dolayı yakınmamış, hatta onur duymuştur. Kimileri tarafından aptalca bulunsa da... Bazıları ise gördükleri zararı telafi yoluna gitmiş, "aptalca" davranmamayı öğrenmiş, dünyanın nimetlerinden yararlanmasını bilmiştir. Bireysel çıkarcılığının, kurnazlığın adını "zeki olmak" olarak yutturmaya çalışarak.

Yıllar önce, 12 Eylül 1980'den sonraydı. Dokunabileceğiniz insan sayısı oldukça azdı. Yaz tatilinde bir sahil kasabasındayım. Geçmişte bir siyasi grupta aktif rol oynamış bir arkadaşla tanıştım. Bir şirkette önemli bir yönetici olarak çalışıyordu. Tartıştık. Uzun uzun bana dünyanın değiştiğini anlattı. Sosyalistliği elden bırakmadan, "Dünyanın küreselleştiğini, emperyalizm olgusunun değiştiğini, dolayısıyla sermayenin de globalleştiğini, o nedenle emperyalist işgal döneminin bittiğini ve artık emekçi örgütlenmesinin de anlamlı olmadığını..." anlattı. Doğrusu,

dersine iyi çalışmıştı. Lafının sonunu da "aptallığın" gereği olmadığına bağladı. Eminim adını bile anımsamadığım o arkadaş siyaset yapmaya devam ediyordur. Hem de önemli yerlerde... Çünkü kendisi olmasa bile, fikirleri iktidarda. Ben ve benim gibilerse, "aptallığa" devam ediyor.

Bu süreç bir şeyi açıkça göstermektedir ki, önemli bir saflaşma yaşanıyor. Emperyalizm ve yandaşlarıyla, yurtsever ve devrimciler saflaşması. Bu saflaşma netleştikçe tüm markalar, patentler, yaftalar yeniden belirlenecek. Bu gerçeği ya kendi irademizle öğreneceğiz ve zararımız daha az olacak ya da birileri bize öğretecek. Hem de...

Biz biraz daha Fakir'le devam edelim:

> ... Istanbul'daki Amerikan Kolejleri Müdürü Dwight Simpson, 6 Mayıs 1966'da Amerikan ve Türk hükümetlerine verdiği raporda, Amerikan kolejlerinin Türk eğitimine öncülük edecek biçimde çalışması gerektiğini öne sürmekte ve buradaki varlığımızın anlamı budur demektedir.
> (...) 20 yıldan fazla bir süredir Türk eğitim ve kültürü yabancıların, özellikle Amerikalıların bol uzman, teknik yardım ve malzemesinin etkisi altına girmiştir. (...) Tarihimizin hiçbir döneminde, yabancı etkiler, ulusal kültür ve eğitimimizin üzerine bu kadar çullanmamıştır. (...) Kaynakları ulusal olmayan bir eğitim ulusal olamaz. (...) Emperyalizmin eğitimimizde ve ülkemizde tozunu, sütozunu bile bırakmayacağız. Onu arıtıp, tertemiz edinceye kadar devrimci meslek savaşımızı sürdüreceğiz.
> (...) Yetiştirdiğimiz gençler, hepimizi mutlu kılacak bir kahramanlıkla ciddi eylemlere girişmişlerdir. Gençler bizim en duyarlı, en hassas yanımızdır. Bozuk düzenin tümüne, özel okullara, yabancı filolara karşı çıkmışlar, onlar hepimizden önce ilk adımlarını atmışlardır. Sınıfçı değil toplumcu bir ülkü uğruna giriştikleri kutsal savaşta ilk şehitlerini de vermiş olan gençlerimizi, en candan öğretmenlik duygularımızla kutlar, Vedat Demircioğlu'nun, Atalay Savaş'ın körpe adlarını sevgilerle, saygılarla anarım.

Ve bir diğer uyanık yüzsüz devam ediyor: "Amerikalı Atlantik'in ötesinden gelip sana önderlik etmiş. Daha ne istiyorsun?

Durup seyretse daha mı iyiydi? Yardım ediyor, ne var bunda? Kaynakları ulusal olmayan eğitim ulusal olmazmış. Bunlar milliyetçi söylemler. Ne yani 2 kere 2 Türkiye'de 4 iken Fransa'da 5 mi ediyor. Emperyalist eğitimin tozunu attıracakmış. Devrimci meslek savaşını sürdürecekmiş. Gene sürdür kardeşim. Seni tutan mı var? Ulusal diye diye Vedat Demircioğlu'nu, Atalay Savaş'ı heder et, arkasından da saygıyla an. Pes vallahi! Ve de arkasından: "Barış ve adalet içindeki mutlu ve güzel günler ülkemizin, ulusumuzun ve dünyamızın olsun. Devrimci Eğitim Şûrası ulusumuza ve çocuklarımıza yararlı olsun, arkadaşlar!" de. "Yoksuldu, köyün çobanıydı, fabrikadaki işçiydi, bağımsızlıktı, emekti, sosyalizmdi..."

Yüzsüz başlayınca durmak bilmiyor: "İşte bu söylemler yüzünden bir türlü belimizi doğrultup özgürlük ve demokrasi cephesini kuramadık, devrimi gerçekleştiremedik. Görüyor musunuz, yanlış tahlil ve romantizm bizi gerçeklerden ne kadar uzaklaştırıyor? Bunlar gerçekleri göremeyen basit fikirler. Günümüzün gerçeği ya Amerika'dan ya Avrupa'dan yana olmayı gerektiriyor. Fakir Baykurt'un fakirliği o zaman için belirli ölçülerde hoş görülebilir. Ama o günler bu günleri etkiliyor. O günlerin fakir fikirleri yüzünden ırkçı, militarist, nasyonal sosyalistler meydanları dolduruyor. Hem de ellerinde Türk Bayrakları. Artık bayrak mı kaldı? Amerika'da bayraktan don yapıyorlar. Siz son yirmi yıldır Avrupa'da hiç güruh hareketi gördünüz mü? Ha Fransa'daki isyancı gençler mi? Hadi canım o bir getto hareketi. İşsiz, güçsüz, anarşist ve başıbozuk bir grup birkaç gün bağırdı, çağırdı bitti."

Bunların her popoya göre bir donu vardır. Amerika'yı da boş geçmiyor: "Venezüella'da Chavez mi? Yahu o da bir yol kazası. Gerçi yaşasın Chavez! Adam albay malbay ama sosyalizm diyor. Bizdeki faşist generaller gibi; 'Vatanı böldürtmeyiz', 'Büyük Atatürk', 'Şehitlerin kanı yerde kalmayacak...' gibi naralar atmıyor. Aslında Chavez, Başkan Buş'a ve Amerika'ya bu kadar çatmasa daha iyi olurdu. Neyse o mesele de çözüldü. Amerika'da başkan değişti. Hem de öyle bir değişti ki, adeta bir devrim. Yeni Başkan'ın adı Hüseyin. Eskiden Müslümandı. Ya da ailesi Müs-

lüman. Hepsinden önemlisi adam 'zenci.' Kör kedileri bile seviyor. Çok insancıl. Yani kardeşim Hüseyin Barak Obama dünya için bir şans. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Demediş miydik, dünya küreselleşiyor diye. Öyle ayrı gayrı yok. Hem artık savaşlar zamanı geçti. Zaman barış zamanı. Zaman istikrar zamanı. Amerikan hükümeti barış ve istikrar istiyor. Zenci lider Obama barışın güvencesi. Tamam, Irak'ta, Afganistan'da insanlar ölmeye devam ediyor. Evet ölmemeli. Bizim de içimiz acıyor. Yazıktır ölenlere ama barışın da bir bedeli var. O kadar olacak... Ama kardeşim Iraklılar, Afganlar da çok geri. Tek durmuyorlar ki."

İhanetin sesine tercüman olabildim mi bilemiyorum. Ama zor iş. Bencilliğin, çıkarcılığın, ruhunu satmanın sınırı yok. Usta'nın dediği gibi, "Hava kurşun gibi ağır." Ama yine üstadın dediği gibi, "Güzel günler göreceğiz çocuklar."

Birden aklıma, Şûra'ya (belki yüzlerce, belki binlerce) işçi, köylü, öğrenci, öğretmen, aydın niye toplandı sorusu geldi. Sorunun yanıtı gerek Fakir Baykurt'un sunuş konuşmasında, gerekse diğer tartışmalarda vardı.

Arkasından da, "Bu insanlar aynı siyasi grubun elemanları mıydı?" sorusunu sordum. Onun da yanıtını biliyorum ki, hayır. Kendisini komünist, sosyalist, sosyal demokrat, yurtsever olarak tanımlayan herkes vardı. Peki, bu kadar insanı bir araya getiren ortak payda neydi? Belki emekten yana olmak, belki ezilenden yana olmak, belki adam gibi eğitimci olmak, belki bağımsızlıktan yana olmak; belki, belki, belki... Ama asıl ortak payda bu insanların devrimci olmasıydı.

Son bir soru da şu: Bu insanlar nasıl devrimci olmuştu? Elbette her birinin benzer de olsa ayrı bir hikâyesi vardı. Benim hikâyem en iyi bildiğim hikâye...

Önce annemi anımsadım. Yeni yetme dönemlerimde bana yeni alınmış gömleği, mahalledeki gömleği olmayan yoksul çocuğuna giydiren annemi... Pencerenin perdesini söküp, pantolonu yırtık olan komşu çocuklarına pantolon dikip giydiren annemi... Dilenmek için gelen bir gruba, evdeki akşam yemeğini yedirip "Hani bize" dediğimizde, "Siz bu akşam yumurtayla

idare edin" diyen annemi... Bütün anneler gibi.

Bir öğretmenin 10 yaşındaki çocuğunun erdemli davranışını anımsadım ardından. Babası, "Oğlum paran var mı?" dediğinde, "Var babacığım, istemem" diyen. Bu yanıt üzerine "Oğlum minibüs param yok, bana para verir misin?" diyen babasına sarılarak "Babacığım ben para vereceksin zannettim, onun için var dedim, yalan söyledim, param yok" diyen yeğenim Tayanç'ı. Hani bugün birçok sahtekârlığı hafifletmek için beyaz yalan diyorlar ya... Babasının sıkıntısını omuzlamaya çalışan 10 yaşındaki çocuğun "bembeyaz" yalanını.

Sonra öğretmen okulundaki öğretmenlerimizi anımsadım. Okuma alışkanlığı kazanalım diye, pazar günleri bizi evine çağırıp, "Benim gözlerim iyi görmüyor, bana kitap okuyun" bahanesiyle kitap okutup, börek-çörek ikram eden öğretmenim Zülfikar Ortaç'ı. "Sen okul başkanısın" diyerek, bir hafta boyunca koskoca okula ait birçok sorumluluk veren okul müdürlerimi. Yemek yeme adabını öğrenelim diye hafta sonları bizi evine çağırıp çocuklarıyla birlikte yemek yediren öğretmenimi...

Sonra arkadaşlarımı anımsadım. Elindeki bir domatesi masadaki 10 kişiye minik minik paylaştıran arkadaşımı. Gömleğim ıslak diye kendi gömleğini bana giydiren diğer arkadaşımı. Ailesine yük olmamak için harçlıklarını biriktirip "İhtiyacım olmadı" diyerek tatilde ailesine geri veren öbür arkadaşımı...

Ve daha sonra devrimci arkadaşlarla tanışıklık. Sosyalizm bilinci. Polis, asker, adliye...1960'lı, 1970'li ve hatta 1980'li yıllar. Devrimci saflarda ayrı örgütlenmelerin, keskin görünen saflaşmaların yaşandığı yıllar. Ayrılıklar nedeniyle yapılan kavgalar. "Revizyonist ", "sosyal faşist", "işbirlikçi" suçlamaları. Diğer yandan faşistlere ve emperyalist işbirlikçiliğine karşı kurulan ortak cepheler, dayanışmalar. Bir faşist saldırı karşısında ortak direnişler. Çok farklı görünen grupların 1 Mayıs'ta Taksim'de coşkuyla yaşadığı birliktelikler... Ya şimdi?

Kitabın sayfalarını çevirmeye devam edelim. Komisyonları ve sonuçları gözden geçirelim.

Komisyon-1: Devrimci eğitimin amaçları, ilkeleri, yöntemi

Komisyon 23 kişiden oluşuyor. Komisyonun çalışmaları sonucunda, Şûra'ya Gülten Kazgan, Haydar Kazgan, Vedat Günyol, Mehmet Başaran, Pakize Türkoğlu, Refet Özkan'dan oluşan heyet bir bildiri sunuyor. Başlıklar ve içerik şöyle:

1. Eğitimin ve devrimin gücü ve olanakları

Bölümden bir alıntı:

> ... Her insan, doğduğu zaman kalıtımsal (irsi), biyolojik özellikleriyle her hangi bir tip olarak yoğrulmaya hazırdır. Kişinin gelişimi, mesleği, dünya görüşü; aileden, okuldan en geniş anlamıyla çevreden edineceği eğitime bağlıdır. Bu anlamda eğitim insanı biçimlendirmede en önemli etkendir. Bugün eğitimle biçimlendirilen tip, toplumun gelecekte kazanacağı niteliklerin etkeni olduğuna göre, eğitimin dolaylı yoldan da olsa toplumu oluşturmadaki önemi anlaşılabilir.

Bu alıntı bize (hangi toplumsal düzende olursa olsun) eğitimin amacının; amacı saptayanlarca gerekli olan bireyleri ya-

TÖS kurucularından Mehmet Başaran ve Talip Apaydın.

ratmak olduğu sonucunu veriyor. Yani feodal düzen, kapitalist düzen ya da sosyalist düzen; düzeni sürdürecek bireyler yaratmayı hedefler. Bu doğaldır da. O nedenle eğitim sınıf bakış açısı dışında düşünülemez. Ve de eğitim yöneten sınıf ile yönetilenler arasındaki savaşımın en sert cereyan ettiği alanlardan birisidir.

> ... Baştakiler statükocu bir eğitimden yanaysalar, devrimci güçler böyle bir iktidara ve tutuma karşı çıkacaktır. Bu güçlerin gerçekleştirmek istedikleri devrimci eğitimin amaçları, ilkeleri, yöntemleri konusunda anlaşmaları gerekir. Bilinmelidir ki siyasi iktidara rağmen, onun anlayışına karşı bir eğitimin uygulanması, fedakârlık isteyen, etkisini çabuk göstermeyen bir iştir.

Bu alıntı, yönetenlerin "atın sahibine göre kişnemesi" isteğine karşı, devrimcilerin ortak bir anlayışla, saptadıkları ilkeler doğrultusunda riski göze alarak çalışmaları gerçeğini vurguluyor. Bir de fedakârca ve sabırla.

Öğretmenlik gerçekten de hiçbir meslekte olmadığı kadar özveri ister, sabır ister. Boyacı eline fırçasını alır, boyamaya başlar. İşin ne zaman biteceğini bilir. Bittikten sonra da karşısına geçip zevkle seyreder. İnşaat mühendisi inşaatı bitirir, eserinin karşısına geçer göğsünü kabartarak "Ben yaptım" der, üretmenin mutluluğunu yaşar. Doktor teşhisini koyar, gereken müdahaleyi yapar , "İyileştirdim" der ve sonucunda hastasının acısını dindirmenin sevincini paylaşır. Diğer meslekler de benzer özellikleri yansıtır. Her birinin ciddi zorlukları olsa da.

Öğretmenliğin de diğer mesleklerle benzer yanları vardır.

Öğretmen bir konuyu kavratmaya çalışır. Bazen başarır, bazen başaramaz. Başarı zaten olması gerekendir, övünmeye hakkı yoktur. Başaramazsa bahane uydurma hakkı hiç yoktur. Çocuk anlamıyor, kavrayışı kıt, konu ağır... diyemez. Kavratmanın başka yolunu bulmak zorundadır. Çünkü öğrenci öğretmene emanettir.

Öğretmen için öğretme sorumluluğu dışında, en az onun kadar, hatta daha da büyük sorumluluk öğrenciyi eğitmektir. Öğretmek (esnek bile olsa) zamana bağlıdır. Bir konuyu ne kadar

zamanda kavratacağını bilirsin. Ona göre planını yapar, uygular, sonucunu alırsın. Bu yanıyla diğer mesleklerle benzerlikler gösterir. Ama "eğitim", yani bir insanın yeni davranışlar kazanması, bilinemez bir süreçte yaşanır. İşte eğitim-öğretim dediğimiz etkinliğin asıl farkı eğitim boyutunda yaşanır.

Bir öğretmen öğrencisinin 2×3=6 bilgisine sahip olup olmadığını kolaylıkla ölçer. Ama örneğin, emek harcadığı öğrencisinin sonraki yıllarda insan-sever olup olmayacağını ölçemez. Çoğunlukla öyle olup olamayacağını da bilemez. Bu nedenle de öğrencisine olumlu alışkanlıklar kazandırmak için tüm enerjisini harcamak zorundadır. Rüyalarında bile öğrencilerinin sorunlarıyla boğuşarak.

12 Eylül 1980 darbesinde Milli Eğitim Bakanı olan General Hasan Sağlam'ın ilk icraatlarından biri öğretmenlere mesai koymak oldu. "Tüm memurlar işe sabah gelip akşam gidiyor, öğretmenlerin dersleri bitince okuldan ayrılması haksızlıktır. Bu nedenle onlar da diğer memurlar gibi sabah gelecek, dersi olmasa da akşama kadar okuldan ayrılmayacak" talimatını yayımladı. Böylece dipçik adaletini sağladı. Öyle ya! Öğretmenin rüyasında bile öğrencisinin sorunlarıyla boğuştuğunu asker ne bilecek?

Gerçi askere de çok haksızlık yapmayalım. Birçok " kralcı meslektaşımız", o yıllarda apoletsiz asker olarak yöneticilik yapıyordu. Örneğin; hastasınız, doktora gitmişsiniz ve doktor evde yatmanız için rapor vermiş. Ne yaparsınız? Bu da sorulur mu diyorsunuz değil mi? I ıh; hiç de öyle değil. Okuluna gideceksin. Raporu ve durumunu okul müdürüne arz edeceksin. "Paşanın Müdürü" uygun bulursa, evine gidebilirsin. "Kim takar Yalova doktorunu!" Paşanın ki dururken... Her neyse, devam edelim.

2. Devrimci eğitimin amaçları, ilkeleri, yöntemi

... Devrimci eğitim, toplumdaki düzensizliğin, ekonomik bağımsızlığın, kültürel yozlaşmanın sorumluluğunu duyacak, kişilerin mutluluğunu sağlayıcı, çağdaş uygarlık düzeniyle bağdaşan, akılcı bir düzeni getirmede eyleme geçecek öncü kuşakların yetiştirilmesine dönük eğitim düzeni olarak tanımlanabilir.

Bildiri, bu tanımlamanın ardından amaçları madde madde sıraladıktan sonra, durumu şöyle özetliyor:

> Kısaca, ilk iki amaç, kişinin sorunlarımız konusunda bilinçlendirilmesiyle ilgilidir. Üçüncü amaç bağımsızlık konusunda bir görüş ve eylem bilinci verilmesine dönüktür; dördüncü amaç her alanda yaratıcılığın, ekonomik etkinliğin arttırılmasına yönelmiştir; sonuncusu da kendisini, toplumunu, insanlığı düşünebilecek geniş bir görüş açısına kavuşturmakla ilgilidir.

Amaçlara ilişkin ilkeleri de; "akılcılık, eleştiricilik, pozitif bilimlere ve laikliğe önem vermek, egemen kültürlerin yabancılaşma taktiğine karşı çıkmak, ulusal kültür kaynaklarının yaratıcı insan yanlarını öne çıkarmak ve yönetime aktif katılmak" biçiminde belirliyor.

Devrimci eğitimin yöntemi altbaşlığı ile sınırlanan maddelerin sonuncusu ise, "Eğitim eylemini diyalektik mantık içinde uygulamak olmalıdır" biçiminde.

3. Devrimci eğitim ve ulusal tercihler

Bu bölümde de siyasi iktidarların ulusal tercihleri ile devrimci güçlerin siyasal tercihleri karşılaştırılmakta, dinsel bağnazlık ve laiklik vurgusu yapılmaktadır. Devamında şöyle denmektedir:

> ...öte yandan, buna tepki olarak ulusal tercihler sistemi oluşmaktadır. Bu, yarının toplumuna ve dünyaya dönük, toplum yararını ön planda tutan, bağnazlıktan uzak ve geniş ufuklu, bağımsızlık konusunda titiz davranan, iktisadi etkinliği yüksek üretici kuşakların yetiştirilmesine dönüktür, (...) önünde sonunda devrimci eğitimle yetişen kuşaklar siyasi iktidarı ele geçirecektir.

Zaman zaman umutlar tükenir. Belki de devrimci kalkışma içinde en büyük sorunlardan biri budur. Ya da Türkiye'de böyledir. İnsan ömrü tarihsel süreç içinde çok kısadır. Öyle bakıldığında insan ömrüne hiçbir şey sığmaz. Tarihsel sürecin hızlı işlediği devinim dönemlerinde ise, insan ömrü uzundur. Böyle dönemlerde insan ömrüne koskoca bir tarih sığar. Örneğin Anadolu devriminin geçmişi 1700'lü yılların halk isyanlarına, hatta

daha öncesine kadar uzanır. Mayasında Yunus'lar, Pir Sultan'lar, Bedrettin'ler... vardır. Bu süreç insan ömrüne sığmaz. İnsan ömrü bu süreç için çok kısadır. Sürecin sonucu olan Milli Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ise birkaç yıla karşılık gelir. İnsan ömrünün küçücük bir parçası. O yıllar devinimin en yüksek olduğu yıllardır. Yani, hangi süreci yaşadığınız önemli.

Yukarda sözü edilen 60'lı yılların devrimci kuşakları iktidarı ele geçiremedi. Çünkü tarihsel süreç hızlı bir devinim içinde değildi. İktidar ele geçirilemediği gibi, devrimci mücadele içinde bulunan insanların bir kısmı, küçük burjuva nitelikleri nedeniyle iktidara yamandılar. Hatta gerici iktidarların, emperyalist Amerika'nın, Avrupa'nın gözbebeği oldular. Ama biline ki, asıl gerçek şu: Tarihsel süreç devam ediyor. Süreç devam ettiği için devrimci seçenek de devam ediyor. Bunu en iyi bilen de ABD ve AB. İşte bunun için emperyalistler geçmişte "Go home!" diyenleri bağrına basıyor, kucak açıyor. Çünkü nedamet getiren "yetenek"lere gereksinimleri var. Onlar iyi (!) örnekler. Haa, bunların bir kısmı da Mahir'in, Deniz'in iyi dostları!..

Bildiri üzerine tartışmalar

Bildiri sunumundan sonra tartışmalara geçiliyor ve bir konuşmacı sözlerini, "Eğitimde devrim değil, devrim için eğitim istiyoruz" biçiminde bitiriyor.

Cafer Öztürk isimli bir öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı'nın duyarsızlığı hakkında kısa bir değerlendirme yapıp ardından öğretmen kıyımında yarışa giren iktidara karşı, "Biz 55 bin öğretmeni temsil ediyoruz. Bizim eğilimimizde olup da üyemiz olmayan, politik baskılar yüzünden üye yazılamayan daha pek çok arkadaşımız var. Bunları temsil eden bizler de, onun bize kullandığı gibi zor kullanmalıyız... Öğretmenin huzura kavuşması devrimi hızlandıracak bir ortam getirecektir" diye konuşmasını tamamlıyor.

Sözü Can Yücel alıyor: "Şûraya gençler gelmiş, sendikalar, işçiler gelmiş. Devrimci bir Şûra. Kime karşı bu? Vallahi bir millete karşı galiba. Bu millet ayrı bir millet, komprador milleti... Bu millet başka, siz başkasınız... Eğitim denilen şeyin amacı

insanları özgür kılmaktır... Hâlbuki biz milletçe özgür değiliz daha. Milletçe özgürlüğümüzü sağlamadan biz, insanı özgür kılma olan eğitimin hakkından gelemeyiz." Çok önemli bir vurgu bu! Eğitimin, bilimin, kültür ve sanatın temel koşulunun özgür toplum, özgür insan olduğuna dair...

Can Yücel Şûra'nın katılımcılardan. Hasan Ali Yücel'in oğlu. O yıllarda çiçeği burnunda bir şair. Henüz "Can Baba" değil. Ölümüne dek sözünü ettiği milleti özgürleştirme mücadelesini sürdürdü. Deniz Gezmiş için yazdığı aşağıdaki dizeler, uzun erimli devrimci mücadelenin özeti gibidir:

En uzun bir koşuysa elbet Türkiye'de de devrim
O, onun en güzel yüz metresini koştu
En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak...
En hızlısıydı hepimizin,
En önce göğüsledi ipi...
Acıyorsam sana anam avradım olsun,
Ama aşk olsun sana çocuk, AŞK olsun!

Umutları hep taze tutan dizelerdir bunlar.

Ve başka katılımcılar söz alıyor, oylamadan sonra rapor onaylanıyor.

Komisyon-2: Geri kalmış ülkelerin eğitimi üzerinde emperyalist ve kapitalist etkiler

Bu komisyon 26 kişiden oluşuyor. Şûra'ya üç bildiri sunuluyor. Aşağıda sıralayacağımız birinci bildiriyi Talip Apaydın ve Dursun Akçam, ikinci bildiriyi Fakir Baykurt, üçüncü bildiriyi Çetin Özek sunuyor.

1. Geri kalmış ülkelerde, özellikle Türkiye'de eğitim sorunları ve devrim ihtiyacı

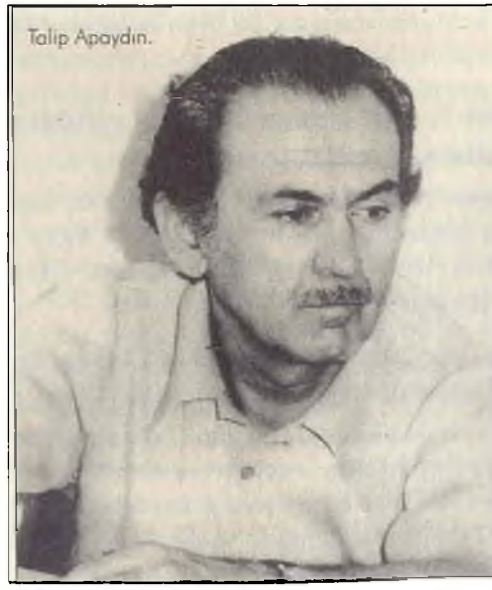
Fakir Baykurt, Mahmut Makal gibi, Talip Apaydın ve Dursun Akçam da "Türkiyeli" devrimci öğretmenlerdir. Mücadeleleriyle akranı olan ve kendilerinden sonra gelen öğretmenlere öncülük etmişlerdir. Türkiyeli olmanın yanında elbette evrensel ilkelere bağlıdırlar. Şûra'ya sundukları bildiri şöyle başlar:

> Geri kalmış ülkelerde eğitimin amacı, genç kuşaklara eşyayı, siyasal ve doğal çevreyi tanıtan, eşyaya, siyasal ve doğal çevreye egemen kılan çağdaş devrimci bir yapı kazandıran eylem olmalıdır.

Diğer paragraf ise şöyle başlar:

> ... Geri kalmış ülkeler, emperyalizmin etkisi ve egemenliği altındaki ülkelerdir. Kendine pazar, yatırım ve hammadde kaynakları sağlamak için geri kalmış ülkeleri egemenliği altına alan emperyalizm, sadece bu ülkelerin ekonomik kaynaklarını hegemonyası altına almakla kalmaz, sömürüsünü daha iyi sürdürebilmek için iktisadi alanlarda trösler, karteller, konsorsiyumlar kurar, askeri alanlarda NATO, Cento gibi ittifaklar yapar, aynı zamanda eğitim, öğretim alanında da bu ülke halklarının uyanmasını engellemek amacı ile sözde uzmanlar gönderip eğitim kurumlarını denetim altına alır.

Bu genel saptamalardan sonra, Türkiye'nin okuryazarlık oranını dünyanın diğer ülkeleriyle karşılaştırıp eğitim-öğretim adaletsizliği başlığı altında birçok istatiksel bilgiye dayanarak, eğitim-

Talip Apaydın.

öğretim alanındaki adaletsizlik vurgulanıyor ve "...Cumhuriyetin ilk yıllarında girişilen Halk Dershaneleri, Halk Evleri ve daha sonra Köy Enstitüleri gibi halkı okutacak, uyandıracak çalışmalar durdurulmuştur..." diyerek eğitimin mutlu azınlığın tekelinde sürdüğü saptaması yapılıyor. Devamında da Osmanlı kafası ile sürdürülen Cumhuriyet yönetimi çelişkisi vurgulanıyor.

Bildiri, "Osmanlı kafası ile Cumhuriyet yönetimi elbette çelişik düşerdi. Bu efendiler Atatürk devrimlerinin halkçı yanlarını da budayarak fildişi kulelerinde saltanatlarını kurmuşlar, halka, hizmet eden, efendilerini besleyen uşak gözü ile bakmışlardır. Devrimler ise, kendilerine birtakım lüks yaşama biçimleri sunan Avrupa'i modalar sanılmıştır. (...) KULLUK EĞİTİMİ... Yani bir kısım insanların, bir kısım insanlara egemen olduğu, onları güdebildiği (...) Bir toplum yaratan eğitim (...)" biçiminde devam ediyor, ardından da halkın yine yoksul, yine ezik olduğu gerçeğini dile getiriyor.

"Kulluk Eğitimi" başlığı altındaki bölüm ise, 45 yıllık Cumhuriyet yönetimini "hayır" diyen, "yanlış" diyen insan tipini yaratamadığı konusunda eleştiriyor.

Yukarıdaki saptamalar 40 yıl önce yapılmış. O yıllarda Avrupalı "ithal uzmanlar" eğitim uzmanlarıydı. Şimdi ise Batı'dan devşirilen "ekonomi uzmanları" Türkiye'de cirit atıyor. Hem de kaşlarını çatıp, parmak sallayarak... Gelip puanını veriyor ve akıl vermeyi de (talimat daha doğru sanırım) unutmuyor. Emeklilik süresini uzat, sigorta primlerini kırp, öğretmen-memur alımını azalt, emekli maaşlarını geri çek...

"Osmanlı kafasıyla Cumhuriyet yönetmek" deyişi ve ardından gelen "kulluk eğitimi" saptaması önemli. Buradaki kul saptaması Anadolu halkı için yapılmış. Yönetenler ise efendi. Ancak kulun veya kulluk duygusunun olduğu yerde, kul olmanın zıttı, yani "efendilik" mutlaka vardır. Daha da önemlisi efendilik, kendi içinde kulluğu da barındırır.

Cumhuriyet öncesinde Osmanlı yönetimi efendi, Anadolu halkı kuldu. Hatta Osmanlı'nın denetim altında bulundurduğu birçok ülkenin halkları da kuldu. Ama dünyanın önemli bir kısmını denetim altında tutan Osmanlı, süreç içinde kendisi de gelişen

Batı karşısında "kul" konumuna düştü. Çünkü gelişen ülkelere avuç açmak zorundaydı. Yani Anadolu halkına karşı "efendi" olmaya devam ederken, Batı karşısında "kul" konumuna düştü.

Mustafa Kemal'in önderliğindeki kullar, efendileri Anadolu topraklarından kovdu. Kullar, efendinin yenilebileceğini gördü. Hem de dünyadaki diğer kullara örnek olarak. Anadolu halkı kulluktan kurtulmasına kurtuldu ama, insan alışkanlıklarının değişimi o kadar kolay olmuyordu. Değişmesi gereken tam da buydu. Biat eden insandan özgür insana, ümmet toplumundan ulus olmaya geçiş...

İşte bu nedenle Cumhuriyet yönetiminin en önemli vurgularından biri "ulus" olmaya yapılan "Ne mutlu Türk'üm diyene!" vurgusudur. Ancak birçok meselede olduğu gibi, bu da ne yazık ki çarpıtılan konulardan biri olmuş, bu söze ırkçılık yaftası asılmıştır. Haksız temelde ve yanlış saptamayla, "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sözüne yapılan ırkçılık eleştirisi, sosyolojik gerçekle bağdaşmaz. Bu eleştiri ya art niyetlidir ya da kaba bir yüzeysellik ve slogan çerçevesindedir.

Aradan geçen 80 küsur yıldan sonra ümmet fikrini savunanlar iktidara gelebiliyorsa (her ne kadar ABD, AB ve sermaye desteğiyle olsa da) ve bunu yaparken de ulusçuluğa tüm gücüyle saldırıyorlarsa, bu söylediklerimizin doğru olduğunu gösterir. Ama asıl önemli olan ortaçağ temsilcilerinin ve emperyalizmin işbirlikçisi liberallerin saldırıları değil, "soldan" yapılan eleştirilerdir. Ne yazık ki slogancı eleştiri tavrı burada da kendisini göstermekte, ortaçağ temsilcileri ve liberaller ile "sol" temsilcileri saldırı noktasında buluşmaktadır.

Oysa kul olmak yerine ulus olmak düşüncesi ilkel kimlikten, ileri kimliğe evirilme hedefidir ve ilericidir, devrimcidir. "Ne mutlu Türk'üm diyene!" dizgesi bu evirilmenin sloganıdır. Eleştirildiği gibi, ne başka ülkeleri ne de Türkiye'de yaşayan başka ulusları küçümseme eğilimi taşır. Tam tersine Türkiyeli olmayı temsil eder. O nedenle ilerici, devrimci ve evrenseldir. Irkçı çevrelerin bu sözü kendi amaçları için kullanmak istemesi, bu sözün ilerici yapısını değiştirmez.

Kurtuluş Savaşı'nı gerçekleştirmiş olmanın coşkusu ve güveni,

Cumhuriyet'in ilk yıllarında önemli atılımların gerçekleşmesini sağladı. Ekonomi, siyaset, sosyal yaşam, eğitim gibi alanlarda çok önemli yenilikler yapıldı. Cumhuriyet kendi aydınını, kendi bilim adamlarını yarattı. Ancak aydınlar arasındaki mandaterlik düşüncesini tümüyle ortadan kaldıramadı. Üretime yönelik ekonomik atılımlar devlet eliyle yapılmak zorundaydı.

Demir-çelik tesisleri, kömür işletmeleri, Sümerbank, Lokomotif Fabrikası vb. hep devlet eliyle yapıldı, bunlar çok önemli atılımlardı. Çünkü Türkiye'nin burjuvazisi yoktu. Bu dönemde boy atan, toprak mülkiyetine dayanan feodal burjuvazi oldu ve palazlandıkça yönetme talepleri arttı. 1940'lardan itibaren de feodal efendiler yönetimi ele geçirme savaşına girdi. İşte bu efendiler, aynı zamanda kendi içlerinde barındırdıkları "kulluk" duygusuyla, ulus olma bilinci yerine, Batı'ya ve gelişen ABD'ye karşı teslimiyeti seçtiler. Giderek yamanmaya dönüşen bu süreç içinde bugün, uluslararası planda emperyalistlere "kul", kendi halkına karşı "efendi" olan ve Türkiye'yi yöneten AKP'yi anlamak olanaklıdır. Emperyalistlerin "ılımlı İslam" projesinin temsilcisi olmak sanırım başka türlü açıklanamaz...

Bildirinin "Eğitim Tutumu" bölümünde, Türkiye'deki okuryazarlık oranı, kademelere (ilköğretim, lise, yükseköğretim) göre istatistiksel bilgilerle sunuluyor, ardından şu çizelge veriliyor:

	Şehirlerde	Köylerde
Asil Öğretmen...	33769	37500
Stajyer Öğretmen...	1019	10036
Yd. Sb. Öğretmen...	115	861
Muvakkat Öğretmen...	502	1986
Vekil Öğretmen...	827	4684
Eğitmen Öğretmen...	–	2536

Ve devam ediyor:

> ... Görülüyor ki, mesleğin usta unsuru olan asil öğretmenlerin sayısı kasaba ve şehirlerdeki 3000 okulda toplanmış, öbür

yarısı da 28000 köy okuluna dağılmıştır. Köy okullarındaki açıklar meslek dışından gelen 20000'den fazla görevlilerle doldurulmuştur.

Öğretmen açığını meslek dışı unsurlarla kapatmak son zamanlara dek sürdürülen politika oldu. Bir başka meslek alanında olmadığı kadar... Mühendis açığının mimarlarca, mimar açığının hukukçularla doldurulduğu, ne Türkiye'de ne de dünyada görülmüş şeydir. Öğretmen açığının ziraat mühendisiyle kapatılmasıysa, dünyada Türkiye dışında başka bir yerde yoktur sanırım. Bu tutum yönetilenlerce öğretmenliğe ve öğretmenlerin aldığı pedagojik, psikolojik eğitime nasıl bakıldığının apaçık göstergesidir.

Şûra kitabında, bu bölümün devamında, ilköğretim, ilköğretim sonrası, öğretmen okulları ve bozuk eğitim düzeni ara başlıklarıyla somut durum tartışılmaktadır. Bu bölümlerde, ders programları, eğitim yöntemi, ders kitapları, okullardaki araç-gereçler, laboratuvarlar ele alınıp, neler yapılması gerektiği açıklanmaktadır. Teknik okulların nasıl olması gerektiğine varıncaya dek konu edilmektedir. Kısaca sadece eleştiren değil çözüm üreten, öneri getiren aydın tavrını, burada da net bir biçimde görmekteyiz.

Bir diğer ara başlıkta ise (sinema-tiyatro-yayın), yine eleştiri ve öneriler sıralanıyor. Ve "çağımızın bu çok etkin eğitim araçları, ne acıdır ki ülkemizde halkın uyanmasına ters düşen bir çalışma içindedirler" saptaması yapılıyor.

Daha sonra bildiri üzerinde tartışmalara geçiliyor. Tartışma bölümünde bir delegenin, "...gerek okulu bitiren, gerek bitirmeyen bu çocuklarımız, imamların eline düşüyor, gizli kuran kurslarına gidiyorlar, orada, her şey ahiret içindir, bu dünya yalandır gibi öldürücü zihniyete itiliyorlar..."; bir başka delegeninse "... Köy çocuklarının gidebildikleri öğretmen okullarının açılması yerinde sayarken, İmam-Hatip Okulları kervanı günden güne artmaktadır..." saptamaları ilginçtir.

Özellikle içinde bulunduğumuz koşullar göz önüne alındığında, yani 40 yıl sonrasında.... Cami sayısının okul sayısının iki katı olduğu; Diyanet İşleri Başkanlığı'na bütçeden ayrılan payın

sekiz bakanlığa ayrılan paya eşit olduğu koşullarda...

Sonuçta hazırlanan rapor onaylanıyor ve diğer bildiriye geçiliyor.

2. Türk kültür ve eğitiminde emperyalist etkiler

Genel Başkan Fakir Baykurt'un sunduğu bildiride, emperyalizme karşı olmanın, emperyalist ülke halklarına karşıtlık olmadığı özellikle vurgulanıyor. Bu vurgu o günler için özellikle önemliydi. Kapitalist Batı'nın çağdaş yüzü olan bu ülkelerin sendikaları, öğrencileri, kitle örgütleri ayaktaydı. Kendi ülkelerinin acımasız emperyalist politikalarını her platformda protesto ediyorlardı. Bugün ne yazık ki Batı'nın o çağdaş yüzü dünya siyaseti içinde yok. Batılı aydın ve emekçiler kendi oligarşik yapıları içinde yok olmuş durumda.

Baykurt'un bildirisi oldukça uzun. Giriş yazısından sonra, "Emperyalizm Nedir", "Emperyalizmin Başlıca Amaçları", "Sömürme Yöntemleri", "Kültür İlişkilerinde Ölçü", "Olaylara Tarih Açısından Bakarsak", "Yabancı Okullar", "Cumhuriyet Yılları", "İlk Yabancı Uzman", "Üniversiteler ve Güzel Sanat Eğitimi", "Derlenip Toparlanma İhtiyacı", "Amerikancı Çığır", "Kültür ve Eğitimde Emperyalist Etkilerden Arınma Çareleri" gibi başlıklar var. Başlıkların içeriğinden bazı bölümlerini aktaralım:

> ... Emperyalizm, bir zamanlar silahlı askeri, kışlası ve garnizonuyla gelirmiş. Yerli yöneticileri kendi hesap ve ölçülerine göre ayarlayarak, düzenini kurar, işletirmiş. (...) Şimdi daha çok politik ve ekonomik yollardan geliyor. Savunma antlaşmaları, dış yardım, yabancı sermaye, yatırım, teknik işbirliği, kültür alışverişi gibi şalları örtünerek geliyor. Şimdi emperyalizm bir 'Truva Atı', bir 'Alicengiz Oyunudur.' Bankalarda 'karşılıklı para'... Limanlarımızda 'Altıncı Filo'dur.

Yukarıda alıntıladığımız, "Artık, emperyalist ülkeler geri kalmış ülkeleri doğrudan işgal etmek yerine, o ülkelerdeki işbirlikçileri vasıtasıyla sömürmektedir" saptaması bugünkü koşullarda geçerli midir? Kısaca gözden geçirelim.

Gerçekten de 1968'de, yani bu saptamanın yapıldığı yıllarda,

emperyalistler kaba sömürgecilik yani doğrudan işgal yöntemi yerine, geri ülkelerde yandaşlarını iktidara getirerek sömürme yöntemlerini yeğliyordu. Kaba sömürü yöntemlerinin değişmesinin nedeni, elbette emperyalizme karşı sürdürülen ulusal bağımsızlık ve sosyalizm mücadeleleridir.

Özellikle 1917 Sovyet Devrimi ile 1920 Anadolu Devrimi iki ana dönüm noktası sayılabilir. 1. Dünya Savaşı yıllarının ardından gerçekleşen bu iki devrim, sosyalizm ve bağımsızlık mücadelelerinin ne kadar birlikte olması gerektiğinin de tarihsel kanıtı oldu. Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti'nin, Mustafa Kemal'e ekonomik, siyasi ve kültürel desteği bilinmektedir. Bu iki devrim dünya halklarına bağımsızlık ve sosyalizm mücadelelerinin başarıya ulaşabileceği inancı verdi. Arkasından tüm dünyada bir yandan sosyalizm, bir yandan bağımsızlık (ve çoğu kez de bu ikisi birlikte) mücadeleleri başladı. Art arda zaferler kazanıldı. Asya'da; Afganistan, Pakistan, Çin, Vietnam, Kamboçya, Ortadoğu... Avrupa'da; Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Almanya... Afrika'da; Fas, Tunus, Cezayir, Zimbave, Eritre... Amerika'da; Küba, Arjantin, Venezuella, Peru... Ayrıca emperyalist-kapitalist ülkelerin emekçilerinin de kendi yönetimlerine karşı mücadeleleri düşünüldüğünde, bu kadar ülkeye gönderecek asker bulmak olanaksızdı. İşte bu nedenle Fakir Baykurt'un söylemiyle, emperyalistlerce "Truva Atı" yöntemi uygulandı. Truva Atı, yani yerli işbirlikçiler.

Ayrıca dünyada Sosyalist Blok'un varlığı o yıllar için çok önemliydi. Sosyalist Blok'un varlığı sömürülen ülkelerle, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesi için güvence, emperyalist kapitalist ülkeler için baş belasıydı. ABD'nin başını çektiği emperyalist ülkelerin temel propagandası kendilerinin ve yandaşlarının "hür dünyayı" temsil ettiği biçimindeydi. Türkiye'deki Amerikancılar da, kendilerine Türk milliyetçisi demelerine karşın, fiilen "Amerikan milliyetçisiydiler". Ve doğal olarak halk düşmanı ve ırkçıydılar.

Bugün 1968'lerin dünyası birebir yaşanıyor mu? Hayır. Tek kutuplu dünyada başı çeken emperyalist ABD, diğer Batılı kapitalist ülkelerin de desteğini alarak doğrudan işgallerini sürdürü-

yor. Yeni ve en önemli taktikleriyse, etnik yapıları, hatta kabile topluluklarını birbirleriyle savaştırmak. Ortadoğu'da, Yugoslavya'da, Afganistan'da ve en sonunda Irak'ta. Sıra İran'da ve belki Türkiye, Suriye veya başka yerlerde. Diğer ülkelerde uyguladığı taktiği Türkiye'de de uyguluyor. Kürt, Ermeni, Rum veya Hıristiyan - Müslüman gibi etnik ve dini ayrımları körükleyerek, Cumhuriyet bütünlüğünü zaafa uğratıyor. Bunu yaparken ne yazık ki en büyük destekçisi "liberal" veya "özgürlükçü" sol ile İslamcılar. Yani yeni "hür dünya"cılar.

Bir diğer ilginç durum son zamanlarda yapılan anketlerin sonucu: Anketlere göre, Türkiye halkının yüzde 90'ı Amerikan karşıtı. Bu oran, Amerikan karşıtlığında dünyadaki en yüksek oran. Bu karşıtlık bugün Irak ile Afganistan işgallerine, geçmişe bakıldığında ise iki ana temele dayanıyor. Birincisi Milli Kurtuluş Savaşı'nın yarattığı antiemperyalist bilinç, ikincisi 1960'lı yıllarda emperyalist kuşatmaya karşı yükselen devrimci mücadeleler. Hemen her devrimci akım, bağımsızlık mücadelesini sosyalizm hedefleriyle birleştirmiş, halkın sempatisini toplamış, halktaki bağımsızlık bilincini güçlendirmişti. İşbirlikçi iktidarlar devrimci yükselişi durduramamış, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 Amerikancı darbeleriyle halkın yükselen mücadelesini bastırmıştır.

Özellikle 12 Eylül'ün ürünü olan dinci - liberal akım, tüm ekonomik, siyasi ve kültürel ablukasına rağmen halkın anti-Amerikancı tutumunu değiştirememiştir. Ancak en büyük tahribatı Türkiye aydını üzerinde yapmış, 1960'ların, 1970'lerin, 1980'lerin aydınlarının önemli bir kesiminin bilincini bulandırmıştır. Ne yazık ki medya tekellerinde köşeleri tutmuş 2. Cumhuriyetçi, Soroscu ideologlar, milyonlarca insanın laikliğe ve bağımsızlığa sahip çıkan tutumunu, militarist, darbeci, nasyonal sosyalist gibi yaftalarla küçümsemeye çalışmışlardır. Ne yazık ki birtakım "sosyalisti" de, yandaşları ya da kuyrukçuları haline getirmişlerdir.

Şimdi yeniden bildiriye dönelim. Bildiri, tarihsel olarak emperyalist ülkelerle Türkiye ilişkisini 16 Ağustos 1838'de Mustafa Reşit Paşa'nın Baltalimanı'ndaki yalısında imzalanan "İngiliz Ticaret Antlaşması"na kadar götürüyor ve gelişmeleri alıntılarla adım adım takip ediyor.

21 Ekim 1920 tarihli TBMM bildirisinde, "...Türkiye halkını emperyalizm ve kapitalizmin tahakküm ve zulmünden kurtararak..." denildiğini, buna karşılık, 1947'de Başbakan Hasan Saka'ların "...her türlü ekonomik teşebbüslerde, yerli olduğu kadar, yabancı sermayeye de geniş yer ayırmak ve bunları teşvik etmek kararında" olduklarını, 1957'de Celal Bayar'ın "... Memleketimizde Amerikalıların ilerleyişleri seyrini takip ederek çalışmaktayız. Öyle ümit ediyoruz ki 30 sene sonra bu mübarek memleket 50 milyon nüfusu ile bir küçük Amerika olacaktır" dediğini aktarıyor. Bu aktarımlar, sanırım gelişmenin seyrini açıkça gösteriyor. Nereden nereye...

Yabancı okullarla ilgili değerlendirmeler yapıldıktan sonra, Robert Kolej Müdürü Dwight Simpson'un 6 Mayıs 1966'da Türk ve Amerikan hükümetlerine verdiği raporda yer alan "... Bu okulun Türk eğitimine öncülük etmesi..." ile "Buradaki varlığımızın anlamı budur" ifadeleri aktarılıyor. Buna karşılık komisyon kendi raporunda; "Türk eğitimine öncülük, herkesten önce ve sadece Türkiye eğitimcilerinin ve Türkiye öğretmenlerinin görevidir, hakkıdır" vurgusu yapılıyor

Şimdi durup bir düşünelim. Tarih 1966, Cumhuriyet kurulalı 40 yıl olmuş. Amerikalı Lise Müdürü Türk eğitimine öncülük görevi üstlenmiş. Ne müthiş bir "özgüven" ve ne müthiş bir "aşağılanmışlık." Oysa Cumhuriyet'in kurulduğundan itibaren en çok önem verdiği alanlardan biri ekonomi, diğeri eğitim ve kültürdür.

Rapor, "Cumhuriyet yılları" başlığı altında, 1923'ten 1930'a kadar geçen sürede, medreselerin kapatıldığını, öğretim birliğinin sağlandığını, harf devriminin yapıldığını belirtiyor. Yine bu tarihlerde Türkiye'ye eğitim sorunlarıyla ilgili gelen yabancı uzmanları ve bunların girişimlerini aktarıyor.

Aktarıma göre, Türkiye'ye ilk çağrılan yabancı Amerikalı eğitbilimci John Dewey. Yıl 1924. 1925'de Alman Prof. Kühne, 1927'de Belçikalı Omar Buyse, 1933'de E. Walter Kemerrer başkanlığında Amerikalı bir grup geliyor ve aynı yıllarda bir Türk heyeti de inceleme yapmak üzere Rusya'ya gidiyor.

> Eleştirilecek yanları pek çok olmakla birlikte, buraya kadar olan çalışmaların yukarıdaki birkaç rapor ve birkaç uzmanla, ana niteliği bakımından ulusal aramalar içinde, kendi eğitimcilerimizin ve yöneticilerimizin görüşlerinden hareketle yürütüldüğünü söyleyebiliriz. Ancak çalışmalar bir hayli dağınıktı ve bir senteze ihtiyaç vardı. 1939'da Hasan-Âli Yücel Bakan oldu. Acaba Yücel bu sentezi yapabilecek miydi?

"İlk Milli Eğitim Şûrası: 1939" başlıklı bölümdeyse, Hasan Ali Yücel'in girişimlerinden şöyle söz ediliyor:

> Yücel, 1939'da ilk Milli Eğitim Şûra'sını topladı ve bu şûraya Türkiye'de Tahsilin bugünkü Durumu ve Ana Meseleleri hakkında bir raporla gitti. Bu raporda, ilköğretimi köy gerçeklerine döndürmek, ilkokul ve ortaokulu birleştirmek, liseler ile üniversiteliler arasında işbirliği sağlamak, zeki ve çalışkan köy çocukları için parasız yatılı bursları koymak, Ankara'da bir Teknik Üniversite ve buna bağlı Teknikumlar açmak, Ankara'da ve Doğuda birer yeni üniversite açmak gibi telkinler yer alıyordu.

Daha sonra, "İlk Milli Eğitim Şûrası, bütün eğitim öğretim ve kültür sorunlarımızı eleştiren geniş bir çalışmaydı..." saptaması yapılıyor.

Ardından eğitimin kısa tarihçesi ve başlayan ayrışmalar ortaya konuyor. Bu tarihsel gelişim içinde, meslekten olmayan Tevfik İleri'nin 1950'de Milli Eğitim Bakanı olmasıyla Amerikancı çığırın açıldığı ve bu çığırın 1956'dan sonra gemi azıya aldığı vurgulanıyor. Devamında, Amerikan sempatisi yaratmak üzere bayatlamış ve üretim artığı süttozu, yağ, un, peynir gibi "Amerikan yardımı"nın, navlununu Türkiye ödemek üzere ülkemize gönderildiği ve böylelikle bir sadaka kültürü oluşturulduğu açıklanıyor.

Bildirinin sunumundan sonra, bildiri üzerinde tartışmalara geçiliyor. Farklı fikirlerin de ortaya konulduğu tartışmalar, oldukça yoğun ve ilgi çekici. Tartışmacılar genel olarak bildiriyi destekliyor. Tartışmalar sonucunda hazırlanan rapor onaylanıyor. Ardından diğer bildiriye geçiliyor.

3. Kapitalist düzende eğitim kurumları ve işleyiş biçimleri

Bu bildiriyi sunan ise, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuk Kürsüsü'nde öğretim görevlisi Çetin Özek. Daha önce de söylediğimiz gibi, Şûra'ya katılan birçok insan doğrudan eğitimci değil. Ama apaçıktır ki, eğitim bir ülkenin ya da toplumun her alanını doğrudan ilgilendir. Çetin Özek'in sunduğu eğitimle ilgili bildiri, bir hukukçudan beklenmeyecek ölçüde ayrıntılı ve kapsamlı. Başlıklar halinde, kısaca göz atalım.

> Giriş:
> Konumuz kapitalist ülkelerde eğitim kuruluşlarının işleyişi gibi ilk bakışta teknik nitelik taşıyan bir konu. Biz elimizden geldiği kadar bu konuyu teknik bilgiler veren bir çerçevenin dışında incelemenin zorunluluğuna inanıyoruz. Kanımızca, konuyu tamamen teknik bilgiler veren bir biçimde incelemek, özellikle yurdumuzda halen mevcut durumu saptamakla yetinmek yararsız bir çalışma olacaktır.
> (...) Öyleyse, bir toplumdaki eğitim sistemini incelerken, o toplum düzeninin temelindeki etkenleri, topluma egemen güçleri incelemek ve saptamak, eğitimin niteliklerini saptamak yönünden de yeterlidir.

Özek, böyle söylediklen sonra, Cumhuriyet Dönemi'ni de içine alacak biçimde aşağıdaki değerlendirmeyi yapıyor:

> ... Batılılaşma adı altında batının kapitalist toplumlarından, taklit ettiğimiz bunca biçim, bugün eğitim sorunlarımız ve çıkarlarımız yönünden yaptığımız tartışmaları engelleyemedi.

Bu satırlar içten bir özeleştiri niteliğinde. Yapılan olumlu girişimleri toptan reddetme ve her şeyi kendisiyle başlatma tavrında değil. Bu tavrı, bildirinin yanı sıra, kitabın tümünde de görmek olanaklı. Açıkça, ciddi bir inceleme, tahlil ve öneri bütünü görmekteyiz. Devam edelim.

> ... Eğitim ve Toplumsal Önemi:
> Eğitim genel anlamda, toplumun belirli bir kültür içinde oluşumunu sağlayan, toplumun ortak amaçlar etrafında biçimlenmesi ve (...) Eğitim insanı değiştiren bilimdir ve bu

nedenle de deneysel ve rasyonel bilimlerle sıkı ilişkileri olan (...) Toplumun erişmek istediği amaçlara ulaşması yönünden çok önemli bir araçtır. (...) Eğitim sorunlarını toplumsal yapı içinde inceleyen eğitim sosyolojisi adlı bir bilim dalı biçimlenmiştir.

... Ulusçu Eğitim:
Bütün dünyadaki insanların aynı ekonomik ve uygarlık düzeyinde olmayışı bütün dünyayı kaplayan tek ve ortak eğitim sisteminin varlığını engeller (...) bu durumda, bir ülkede eğitim sisteminin biçiminin (...) Zorunlu olarak o ülkedeki düzene ve düzenin egemen sınıflara bağlı olduğunu kabul etmek gerekliliği vardır.

Burada duralım ve bir-iki küçük yorum yapalım. Birincisi Batılılaşma adı altında kapitalist toplumlardan taklit edilen eğitim biçimi. Bu bildiri yazılalı 40 yıl oldu. Yönetenler, yapılan eleştirilerden hiç nasibini almadığı gibi, günümüzde daha pervasız uygulamalarıyla karşı karşıyayız.

Her iktidar değişiminde yenilik ya da değişiklik adı altında dalkavukça yaklaşımlar ortaya konuluyor. Ama eskiden söylenemeyenler söylenerek. Örneğin ilköğretimde uygulanan ve adına "yapılandırmacı eğitim" denilen eğitim sistemini getiren yetkililer, bu sistemin "Hollanda eğitim sistemi" olduğunu övünerek söyleyebilmektedir. Yani açıkça taklidi beceri gibi sunmaktadırlar. Burada tartıştığımız yapılandırmacı eğitim sistemi değil; sadece ortaya koyuş biçimindeki tutum. Evet. Bu birinci aymazlık. İkinci aymazlık ise, eğitimde yenilik deyince iktidarların ilk aklına gelenin gerek liselere gerekse üniversitelere girişteki sınav sisteminin olması. Sınava giriş sistemini değiştirerek, "acayip" yenilikler yapıyorlar.

Basında da çok yer alan sınavların, ilköğretim ve liselerdeki eğitimi ciddi biçimde etkilediği açık. Varsa yoksa, sınavlarda yapılan net soru sayısı. Televizyonlarda boy boy eğitim uzmanları, sınav "koç"ları. Ama örneğin okullarda laboratuvar olmaması, resim, müzik, beden eğitimi gibi derslerin önemsiz sayılması gibi konular doğru dürüst gündeme gelmiyor. Öğretmen yetişmesi de, ne yazık ki son yılların en önemli konusu. "Tezsiz

yükseklisans" adı altında göstermelik bir pedagojik formasyon verilmesi, bürokratik sorunu halletmenin ötesinde bir anlam taşımıyor. Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ama bu kadarı bile, egemen sınıfların ve onlara bağımlı, toplumu yönlendiren yayın kuruluşlarının eğitime bakışını ortaya koymak için yeterlidir.

Çetin Özek, azgelişmiş ülkelerde, sınıfsal eğitim, Türkiye'de sınıfsal eğitim gibi ara başlıklarla değerlendirmelerine devam ediyor. Özel okullar ve yüksekokullar değerlendirmesinin arkasından, vakıfların ardındaki bölümde şunları söylüyor:

> ... Özellikle yüksek öğretim görenlere burs sağlanması amacıyla kurulmuş vakıfların son yıllarda arttığını ve bu arada çok güçlü vakıfların kurulduğunu görmekteyiz. Mali gücü olmayan gençlere burs sağlayan bu tür vakıfların artması, ilk bakışta mutluluk verecek, hamiyetli vatandaşlarımızın varlığı karşısında belki de göz yaşartacak bir manzara olarak görülüyor. Fakat akla hemen birtakım sorular da geliyor. Bu bursların, Kredi ve Yurtlar Müdürlüğüne verilmeyişi, vakıfları düzenleyen 900 sayılı kanundan sonra çoğalışı, (...) Kuşkuya düşmemize yol açıyor. (...) Bu konuda yeni kurulan en büyük bir vakıf, Türk Eğitim Vakfı üzerinde duruyoruz. Vakıf görünüşte, 234 zengin tarafından bağışlarla kurulmuştur. (...) Ve vakıf Ford Foundation tarafından da desteklenmektedir. (...) Hamiyetli vatandaşlarımızın, Kredi ve Yurtlar Kurumunu yıkacak, maddi olanak arayan gençleri denetleyecek bir sisteme gitmelerine hiç de gereklilik olmazdı.

Bugünle kıyaslandığında ilginç değil mi? O günlerde üç-beş vakıf ve özel üniversite vardı. Bunlar bile tartışılıyordu. Günümüzde özel lise, özel üniversite ve her türden vakıf üniversitesinden geçilmiyor. Politikacılar arada bir, dershanecilik sektörüne akan paralardan dem vurarak, özel dershaneleri kaldırmaktan söz ediyor. Ama özel üniversiteler hiç tartışılmıyor bile. Oysa özel üniversiteler geldiğimiz noktada, dershanelerden daha çok tartışılmaya muhtaç. En basit örnek, üniversite sınavı sonucunda ancak 350 puan alan öğrenci devlet üniversitesinde makine mühendisliği okuyabilirken, özel üniversitenin makine mühendisliği bölümünde okumak için 250 puan almanın yeterli

olması. Aynı şey tıp fakültesi için de, işletme-iktisat, sinema-televizyon bölümleri için de geçerli. Hatta barajı aşamayan öğrenci, ön kayıtla veya başka bir "formülle" özel üniversiteye alınıyor. Bir sonraki yıl barajı aşarsın, ikinci sınıftan devam edersin deniliyor. Bu konudaki kuşkularım yersiz mi dersiniz?

Burada asıl önemli soru ise bence şu: Özel üniversitelerin varlığı ve hızla çoğalması neden Türkiye aydınının sorunu olmamaktadır? Özel liselerin ve özel üniversitelerin bir kısmı (doğrudan veya vakıf adı altında) kolay girilen ve kolay diploma alman kurumlar haline gelmiştir. Bu durumun tartışılmaması özel üniversite yöneticilerinin ve öğretim üyelerinin sermaye ve medya gruplarıyla içli dışlı olmasıyla açıklanabilir mi? Yani elit-sermaye ilişkisiyle. Benimki bir kuşku...

Hadi bunu böyle açıkladık diyelim. Ya "sosyalist" partilerin, "sosyalist" kuruluşların sessizliğine ne demeli? "Üniversite sınavı kalksın, özel dershaneler kapatılsın" denildiğini, yürüyüşler yapıldığını biliriz. "Özel üniversiteler kapatılsın" yürüyüşü, protestosu duydunuz mu hiç? Ben duymadım. En çok "eğitimin özelleştirilmesine karşıyız" türünden yasak savan sloganlar duydum.

Bu soruları özel üniversiteler olmamalı düşüncesiyle sormuyorum. Bu, başlı başına bir tartışma. Sadece ortada bir çifte standart olduğu için soruyorum. Hatta AB fonları ve Soros destekli bazı özel üniversitelerin liberal örgütlenmelerin kaynağı olduğunu veya bazı üniversitelerin geleceğin dini bütün meslek erbaplarını yetiştirdiğini bilmesem, bu soruyu sormak belki de hiç aklıma gelmeyecek. Hani "şeytan dürttü" diye bir laf vardır; beni de "işbirlikçi liberaller" ve "Kâbesi Amerika olan Müslümanlar" dürtüyor.

Bir diğer rahatsızlığım da özel üniversitelerin, bozulan aydın yapısında etkenlerden birisi olması. Parayı verip bir mal almak doğal, parayı verip keman dersi almak doğal, hatta parayı bastırıp, bir pavyonu kapatmak bile doğal; "Ama parayı verip bilim yaptırmak, hatta bilimciyi satın almak" pek doğal gelmiyor bana. Ama ne olur, bu sözlerimden alınmaması gereken bilimciler alınmasın; lafım onlara değil.

Eskiden ülkenin yeraltı, yerüstü zenginlikleri, emekçinin

emeği, emperyalizme pazarlanırdı. Şimdi açıktan, Türkiye insanı ve iyi niyetli aydını pazarlanıyor. Ortalığı sayı saymayı bilmeyen mühendis, neşter tutmayı bilmeyen doktor, rehberliğe muhtaç rehberlik uzmanı sarmış ne gam!

Yukarıdaki değerlendirmelerin yüzeysel ve kaba olduğunu biliyorum. Sadece vakıf üniversitelerini ve özel üniversiteleri incelemek birkaç kitap doldurur. Yapmaya çalıştığımız yalnızca geçmişte söylenenlerle geldiğimiz nokta arasında paralellikler kurmak.

Devam edelim. Özek'in bildirisi, sonuçlar ara başlığıyla sona eriyor. Bu bölümde, eğitimde devrimin siyasi devrimin parçası olduğu vurgulandıktan sonra, öğretmenin bu mücadeledeki görevi şöyle öngörülüyor:

> ... Emekçi sınıfların henüz kesinlikle belirlenmediği az gelişmiş ülkelerde, öğrenciler ve öğretmenler, bu sınıfın bilinçlenmesinde en önemli ve tarihsel görevi görmektedir. Antiemperyalist mücadelenin bir bölümü olan son üniversite olayları, kıyıma yol açan öğretmenlerin devrimci çabaları, öğrenci ve öğretmenlerin tarihsel görevlerinin bilincine hakkıyla vardıklarını göstermektedir.

Daha sonra bildiri üzerinde tartışmalara geçiliyor. Bu bölümde, Muammer Aksoy, Demirtaş Ceyhun ve başka delegelerin düşüncelerini aktarmalarıyla sonuçlanıyor.

Komisyon raporu adıyla sunulan bölümde ise, bir özet ve sonuç ortaya konulmaktadır. Bu bölümde de şu sözler çarpıcıdır:

> ... Bölgeler arası ekonomik-sosyal farklılık önemlidir. 1960'da 1,8 milyon Türk vatandaşı Kürtçe, 347 bini de Arapça konuşmaktaydı. Doğu emekçiler için mahrumiyet bölgesidir. Toprak reformu yapılmamış, tarım kredileri ve yardımları ağalara tahsis edilmiştir. Doğu sorunu, sınıf ilişkilerinden doğan sorunlar içindedir ve çözümü sınıf çelişkilerinin çözümlenmesine bağlıdır.

Eminim bu alıntıdaki "Kürtçe konuşan Türk vatandaşı" lafına takılan birileri "ırkçı perspektif" yaftasını hemen yapıştırır. Kendi ırkçı - işbirlikçi yapısına hiç bakmadan. Bugün sıkça yapılan ırkçılık eleştirisi, sınıf bakış açısını yok sayan bir perspektife

sahip. Nitekim yaptığımız alıntı da sorunun çözümünün sınıfsal olduğunu vurgulamaktadır. Önyargısız olup, biçimsel ifadeler bir yana bırakıldığında görülecektir ki, sorun gerçekten sınıfsaldır ve sınıfsal çözüm dışında aranan çözümlerin emperyalizme hizmet edeceği açıktır. Bugünün sorunu da bu değil mi?

Rapor okunur ve oybirliğiyle kabul edilir.

Diğer komisyonları, komisyon üyelerini ve sunumlarını aktarmaya devam edeceğim. Ancak daha kısa, daha özlü. Bunun nedeni sonraki bölümleri daha önemsiz bulmam değil. Yukarıda ayrıntılı olarak yaptığım aktarımların, Şûra çalışmaları hakkında bir fikir verdiğini düşünüyorum. 40 yıl sonra bu çalışmayı neden tekrar gün yüzüne çıkarmaya çalıştığımı hatırlatırsam, daha iyi anlaşılacağını umuyorum:

Birincisi, Türkiye'nin adam gibi adam olan devrimci öğretmenleri ve devrimcileri vardı. İkincisi, tüm kavgalarına, tartışmalarına rağmen, farklı görüşlere saygı duymasını biliyorlardı. Üçüncüsü, kitle örgütlerini halkın malı sayıyor, koruyor, ele geçirme bencilliğini öne çıkarmıyorlardı. Dördüncüsü, Türkiye'nin devrimcileri olduklarını biliyor; ulusal ve evrensel değerleri birleştirmeye çalışıyorlardı. Beşincisi, devrimci ahlaka sahiplerdi, seviyesiz değillerdi, küçük burjuva savrulmalarına direniyorlardı. Altıncısı emek ve yurtseverlik değerlerini birleştirmeye çalışıyorlardı... Kısaca, sosyalizme safça (ve hatta birilerine göre aptalca) inanma erdemine sahiplerdi. Bir anlamda halkı için ölümü göze alan romantiklerdi.

Yakın zamanda canımı yakan bir anımı anlatayım. Genç bir arkadaş, üniversite öğrencisi. Geçmişteki bir örgütlenmenin devamı olduğunu savunan sol bir grupla ilişkili. Ona o grubun öncüsünün (faşistlerce öldürüldü) diğer bir sol grubun öncüsünü (yaşıyor) "topuğundan vurduğunu" anlatmışlar. Benim ona anlatan çevreye yakın olmadığımı biliyor. Buna karşın, duyduğunun doğruluğunu bana soruyor; çünkü bana güveniyor. Tüylerim diken diken oldu.

"Mustafa" dedim. "Biliyorsun ben o örgütlenmeye hiç yakın olmadım. Ama o örgütü Alâeddin Çakıcı'nın yönetmediğini biliyorum. Ne kadar farklı düşünürsek düşünelim, ne denli yanlış

bulursak bulalım, hatta ben bunların devrimci mücadeleye çok ciddi zararlar verdiklerini de düşünüyorum; ama çete olmadıklarını biliyorum." Mustafa, suçluluk duygusuna kapıldı. "Özür dilerim ağabey; hiç öyle düşünmemiştim" dedi.

Kurtlar Vadisi'ni yakın tarihi anlatıyor diye değerlendiren ve sonra gerçeği gören "solculuk", ne yazık ki bilinçleri bulandırmaya devam ediyor. Biz Devrimci Eğitim Şûrası'nı anlatmaya devam edelim.

Komisyon–3: Anayasada eğitim ilkeleri ve ülkemizdeki temel çelişkiler

Komisyon 16 kişiden oluşuyor. Şûra'ya iki bildiri sunuyorlar. "1961 Anayasası'nda Devrimci Eğitimin Kökleri" başlıklı birinci bildiriyi sunan Bülent Nuri Esen, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Kürsüsü'nden. "Ülkemizin Temel Çelişkileri ve Eğitime Etkileri" başlıklı ikinci bildiriyi sunan Mübeccel Kıray ise, ODTÜ Sosyoloji Kürsüsü'nden.

Özellikle Mübeccel Kıray'ın bildirisinden sonra yoğun tartışmalar yaşanıyor. Tartışmanın odağında ise Türkiye'nin yarı-feodal bir ülke mi, feodal ülke mi olduğu, komprador burjuvazi tarafından mı yoksa kapitalistlerce mi yönetildiği tartışmaları var. Hatta burjuvazinin devrimci niteliği bile tartışma konusu. Emperyalizme bağımlılık ise uzlaşılan bir konu. Tartışmalardan sonra ortak komisyon raporu sunuluyor. Raporun içeriğinde, toprak mülkiyeti, köylülük, tarım, tarımsal üretim, köyden şehre göç, gecekondu, gecekondu kültürü, gelişen sanayinin niteliği, halk kitlelerine etkisi, sınıfsal konumlanma, örgütlenme vb. konular yer alıyor.

Tartışmalardan birkaç örnek verelim:

> Vedat DALOKAY - Biz mimarlar olarak memleketimizdeki şehirleşmenin sahte olduğunu, bunun bir sefalet şehirleşmesine dönüştüğünü biliyoruz ve gösteriyoruz. Örneğin Başkent Ankara'da gecekondu % 69 oranına varmıştır... Görülüyor ki Ankara'da gerçek ağırlık gecekondudadır. Bu dengesizliğin bir gün patlayabileceğini düşünmemek (...)
>
> Mustafa ONAR – Ülkedeki çelişkilerin asıl nedenleri olan

bürokrat-komprador burjuvazi- feodal düzen ortaklığı ve bunları kendi hizmetinde çalıştıran Amerikan uyduluğu tasfiye edilmedikçe eğitime gerekli yatırım yapılamaz ve eğitime tam özgürlük sağlanamaz...

Demirtaş CEYHUN - ... Çok yönlü evren içinde Türk toplum yapısının sosyolojik, ekonomik, estetik yönleri hakkında hiçbir eleştiri geliştirilememiştir. Türk toplumunun temelinde Mübeccel Kıray'ın anlattığından çok daha derin ve keskin çelişkiler var. Bu sınıfsal bir çelişkidir. Aslında topraksız veya az toprağı olan köylü emekçi sınıf içindedir. (...)
Bu ortam içinde kuracağımız eğitim müessesesinin nitelikleri öyle olmalıdır ki, hem bu alt yapının devrim yapmasını sağlasın, hem de burjuvaziye kendi devrimci niteliğini kabul ettirsin.

Bülent Nuri Esen'in raporunda, 1961 Anayasası'nın ilerici niteliği vurgulanmaktadır. Anayasanın, kişi hak ve özgürlükleri, eğitim hakkı, laiklik, sosyal ve ekonomik haklar, bilim ve sanat yapma ve yayma hakkı yönüyle olumlu olduğu savunulmaktadır.

Anayasamız, devrimci bir Anayasadır. Daha doğrusu devrimci atılımlara açık bir anayasadır. Anayasamızın bu genel niteliği sonucu devrimci eğitime açık olması da doğaldır.
Devrimci Eğitimin Anayasadaki köklerine gelince:
2. madde Cumhuriyetin milli, demokratik, laik nitelikleri arasında sosyal bir hukuk devleti olma niteliğini de saymıştır. Bu maddenin gerekçesinde şöyle denilmektedir: Sosyal devlet fertlere yalnızca klasik özgürlükleri sağlamakla yetinmeyip aynı zamanda onların insan gibi yaşamaları için zorunlu olan maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendine görev edinen devlettir. Modern Anayasa en az geçim koşullarından, sağlık bakımından, öğrenim olanaklarından ve hele barınacağı bir konuttan yoksun bir kişinin gerçek anlamda özgür olamayacağını kabul eden çağımızın hukuk ve siyaset ilmine ve devlet görüşüne uygun olarak vatandaşlara sosyal birtakım haklar tanımak zorundadır. demektedir.
(...) Ama gerçekte 1961 Anayasasında ilan edilmiş olan temel ilkelere uygun bir devlet yaşamı gerçekleşmemiştir. Göz önündeki egemen siyasi kadrolarla yakın zamanda gerçekleşeceği de beklenemez.

> (...) Anayasanın bizlere verdiği hakları soyut haklar olarak istemek, akıntıya kürek çekmek demektir. Bu hakların alınma olanaklarını ve yollarını da düşünmeli; hakları savunurken bu yolları da açmak için bilinçli mücadele vermeliyiz. Bu anlamda olmak üzere tek başına ve sadece eğitimde devrim yapılabileceği düşüncesine katılmıyoruz.

Burada vurgulanan gerçek de günümüz açısından çok önemli. Çünkü yukarıdaki satırlar, Anayasa'nın ilerici niteliği yanında, Anayasa'nın verdiği hakları kullanma mücadelesinden de söz ediyor. Bu haklara gereksinim duyan ve en çok da "hakları kullanma hakkından mahrum olan" halk sınıflarının gücünden söz ediyor. Gerçekten de halk kitlelerinin örgütsüz olduğu koşullarda, en gelişmiş anayasa bile önemini yitirir. Düşünelim.

Yukarıda söz edilen Anayasa 1980'e dek geçerliydi. İlericiydi ve Bülent Nuri Esen'in söylemine göre devrimciydi. 68 kuşağı, bu Anayasa'nın sunduğu özgürlükler temelinde boy verdi. Diğer yandan 20 yıllık süre içinde işbirlikçi burjuvazi bu özgürlükleri zor kullanarak yok etti. Hatta 12 Mart 1970 darbecileri de aynı Anayasa'yı kullandı. 61 Anayasası'ndaki hak ve özgürlükleri ortadan kaldırarak. Değiştirmeye cesaret edemedi. Taa ki 12 Eylül 1980 darbecilerine kadar. Onlar kendi anayasasını yaptı. Halka onaylattı, yani minarenin kılıfını da hazırladı.

Bu noktada anayasanın serüveni ilginç değil mi? Birinci darbe, halkın yararını gözeterek bir anayasa hazırlatıyor. Ve hatta oldukça ilerici, devrimci... İkinci darbe döneminde başbakanlarından biri, Anayasa'nın "bol geldiğinden yakınıyor", "Türkiye için lüks olduğunu söylüyor." Anayasa yok sayılıyor. En sonuncusu ise tamamen ortadan kaldırıyor. Ve de birileri kalkıp her üçüne de "faşist darbe" diyor. Bu tutuma aymazlık demek çok hafif kalmıyor mu?

Günümüzde "ilerici anayasa" yapılması tartışılıyor. Yaftası da "sivil anayasa." Gündemi en çok işgal eden tartışmalardan biri. "İlerici Batı" dayatıyor ve "ilerici anayasa" tartışılıyor. İlginç olanı da bu anayasayı ABD'nin Türkiye'deki temsilcisi, ortaçağ kafalı iktidarın çıkaracak olması. Sanırım "ilericilik" diye yutturulan, tüm liberal açılımları barındıran bir anayasa olacak.

Çünkü ne anayasa tartışmalarını yönlendirebilecek, ne de (olsa bile) anayasanın sunduğu hakları kullanacak güçte örgütlenmeler var. Zaten anayasayı zorlayacak devrimci güçlerin gelişmiş olduğu koşullarda, bu tartışmalar lafügüzaf olmaktan başka bir anlam taşımaz.

Ayrıca zaman içinde yasanın suç saydığı düşünceler, siyasi yapıya göre değişebiliyor. Geçmişte "Petrollerimiz millileştirilmelidir "denildiği veya kooperatifleşme savunulduğu için, bu yasalara dayanılarak yargılamalar yapıldı. Oysa bugün bu ifadelerden dolayı yargılama, kargaları bile güldürür. Hele hele özelleştirmelerin canhıraş bir şekilde savunulduğu günümüz koşullarında.

Anayasayla ilgili 3 no'lu Komisyon'un raporu, bizi günümüz Anayasa tartışmalarına getirdi; şimdi Şûra'ya geri dönelim. Bu raporun da Şurâ'da oybirliği ile kabul edildiğini belirtip, 4 no'lu Komisyon'un çalışmasına geçelim.

Komisyon – 4: Bugünkü eğitim kurumları ve yeni kurumlara ihtiyaç

15 kişiden oluşan komisyonun sunduğu bildiriler ve sunucular:

1) "Herkese Açık Eğitim Kurumları"; sunan Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nden Şefik Uysal.

2) "Üniversite ve Yüksekokullar"; sunan Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu, Ankara Yüksekokullar Talebe Birliği.

3) "Araştırma ve Uzmanlık Kurumları"; sunan Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyokimya Enstitüsü'nden Osman N. Koçtürk.

4) "Çalışanların Çocukları"; sunan, öğretmen ve TÖS Onur Kurulu Başkanı Osman K. Akol

5) "Halk Eğitimi"; sunan Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü'nden Cevat Geray.

6) "Beden Eğitimi"; sunan beden eğitimi öğretmeni Ruhi Sel.

7) "Din Eğitimi"; Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü'nden Fehmi Yavuz.

Sunulan bildiriler ve bildiriler üzerine tartışmalar birbirinden

önemli. Dönemin koşullarında, en iyi araştırmalar yapılarak ortaya konulmuşlar. İlkokullardan yüksekokullara, araştırma kurumlarından çalışanların çocuklarının eğitimine, halk eğitiminden din eğitimine dek tüm konular tartışılıyor. Bazı aktarımlarda bulunalım ve küçücük sorular soralım.

> ... Ortaokul ve liselerin genel amaçlarına göz attığımız zaman şu iki ortak amacı kolaylıkla görebiliriz:
> a) Bu kurumlar öğrencileri hayata hazırlar,
> b) Bu kurumlar öğrencileri bir üst eğitim seviyesine hazırlar.
> İlk amaç, mezun öğrencilerin iyi bir yurttaş, ekonomik anlamda iyi bir üretici ve tüketici olarak yetiştirilmelerini öngörür. İkinci genel amaç ise, tamamen akademik anlamda, ortaokulun münhasıran liseye, lise mezunlarının üniversite ve yüksek okullara hazırlamayı gerektirir... Mevcut ders programları öğrencileri sadece bir amaca yöneltir anlamdadır o da öğrencileri bir üst eğitim seviyesine hazırlamaktır... Her dersin öğretmeni derse girer, konularını anlatır ve çıkar. Öğrencilerin kişilik gelişimleri, duygusal gelişimleri, ilgilerinin gelişimleri ve ayrıntılı yeteneklerine göre gelişimleri tamamen tesadüflere ve ailelerine bırakılmıştır... Örneğin; öğrencilerin ders içi ve dışı sorunlarını dinleyecek ve bazı çözüm yollarını gösterecek rehberlik servisleri, okul psikologluğu gibi kurumlara yer verilmemiştir.

40 yıl sonra soru şu: Bugün ne âlemdeyiz?

> ... Buraya dek, önce üniversitenin niteliğini ve görevlerini belirlemekle işe başladık. Halka dönük eğitim ve araştırmayı tanımladık. Sonra üniversitelerin bugünkü yapı ve oluşumlarını düzen içinde yorumlayarak bu görevlerini yerine getirmediklerini ve getiremeyeceklerini tanıtladık. Önerdiğimiz üniversite nitelik ve biçimine ancak, toplumumuzun ekonomik ve sosyal yapısı onu mümkün kılacağı zaman kavuşabileceğini belirledik. Bu nedenden eğitimdeki devrim eyleminin genel devrim eyleminin bir parçası olduğunu ve devrimle birlikte gerçekleşebileceği gerçeğini saptadık.
> Bugün eğitim sorunu üzerine girişilen eylem ve çalışmaların getireceği, devrimci hareketi hem eylem hem de kültür açısından güçlendirmekten başka bir işe yaramayacaktır. Ancak

bugün öğrencilerin eğitimde devrimi sürekli gerçek bir eylem haline dönüştürmeleri gereklidir. Bunun için nitelikleri belirlenen halka dönük eğitim sloganının her an her ortamda savaşını vermeleri gereklidir. Bu savaşın bu dönemde hedefleri,
* Üniversite yönetimine katılmak,
* Her türlü bilimsel düşüncenin tartışılabileceği POLİTİK VE BİLİMSEL özerkliğe sahip demokratik bir üniversite ortamı gerçekleştirmek,
* Üniversitelerin mali özerkliğini sağlamak.

40 yıl sonra soru şu: Bugün yukarıda sıralanan hedeflerden anlamını yitiren var mı?

... Çocuk bahçeleri üzerinde durmaya değmeyecek kadar azdır, yetersizdir ve hele örgütsüzdür. Çocuk bahçelerinde üç-beş göstermelik çakılı oyun aracından başka bir şey yoktur. Okuma salonlu, masal söyleme ve sinema salonlu, eğitici kadrosu bulunan çocuk bahçeleri halktan alabildiğine uzaklaşmış bizim yöneticilerin aklına bile gelmemiştir.

40 yıl sonra soru şu: Masallı, sinemalı, eğiticili olanını geçtim; bunlarsız da olsa, etrafınızda kaç çocuk bahçesi var?

... Fikir ve beden eğitimini ulusça beraber yürütme, verimli kılma ve gelecek kuşaklara daha mükemmel olarak aktarma, her şeyden önce, iyi niyet, plânlı ve süreli bir çalışmaya dayanır.

Soru şu: Bugün bir kurultay toplansa beden eğitimiyle ilgili bir bildiri sunulur mu?

... Din sömürücülüğü, din duygularını âlet ederek bir ulusun sosyal ekonomik, siyasal bağımsızlığını yok etmek, doğu uluslarına yüzyıllar boyu uygulanan bir taktiktir. Bunun için tarih boyunca türlü taktikler geliştirilmiştir. Bugün de bu din sömürücülüğü, yeni sömürgeciliğin en güvendiği bir araç olarak kullanılmaktadır.

40 yıl sonra, ne yazık ki, sorulacak hiçbir soru yok!

Daha önceki bildirilerde olduğu gibi, burada da konuları ele alışta ciddiyet ve bilimsel tarz ön planda. Bilimselliğinin bir diğer kanıtı da bildiriyi sunanların, alanlarındaki uzmanlığı. Bu bölümü son bir alıntıyla tamamlayalım;

> ... Ortaokul ve liselerimizde de ikili öğretim hemen her yerde uygulanmaktadır. Ve bu kurumlarda laboratuvar, işlik ve kitaplık yok denecek kadar azdır.

Üniversiteye giriş ve liselere giriş sınavlarının ilköğretim ve liselerde eğitim yöntemini belirlemediği yıllarda yapılan saptama bu. Yani laboratuvar, işlik ve kitaplıkların yok denecek kadar az olması saptaması. Sınavların eğitime yön verdiği günümüz koşullarında ise, bu sorunların tartışılmaması çok doğal.

Daha önce de söylediğimiz gibi, eğitim sisteminde değişiklik denince akla ilk gelen; "sınavların nasıl yapılacağı." Bu konudaki son "yenilik" ilköğretim öğrencileri için sınavların 6., 7. ve 8. sınıflarda ayrı ayrı yapılması. Benzer yöntem üniversiteye giriş sınavları için de düşünülüyor. Burada tek sınav mı, birden çok sınav mı daha doğru, bunu tartışmıyoruz. Tartıştığımız 1968'de tartışılan laboratuvar, işlik ve kitaplıkların yokluğunun, bugün gündeme bile gelmemesi. Sanki tüm okullarda dersler laboratuvarlarda işleniyor, kütüphaneler öğrencilerle dolup taşıyormuş gibi... Tüm öğretmen arkadaşlarım bu durumdan yakınırlar. Çünkü laboratuvar, işlik, kitaplık eğitim-öğretimin ana unsurları ve olmazsa olmazlarındandır. Bu durumda aradan geçen 40 yıldan sonra eğitimde daha ilerideyiz diyebilir miyiz?

Belki şu söylenecek: İşlik, laboratuvar, kitaplık yok, tamam. Ama zaten bunlar çağın gerisinde kaldı. Şimdi teknoloji var. Sanki teknoloji işlik, laboratuvar, kitaplık gibi etkin öğrenme unsurlarının karşılığıymış gibi. Evet, gerçekten de günümüzde hızla gelişen ve yaygınlaşan teknoloji çok önemli. Bilgiye ulaşmak kolaylaştı. Bu olumlu. Bir de uygulamaya bakalım.

Bugün eğitim-öğretim alanında, cilalı laf devri yaşanmaktadır. Hazretlerden biri cilalı bir laf ediyor; "Öğretmen, öğrenciyi araştırmaya sevk etmeli." Bunu duyan öğretmen de, öğrenciye araştırma ödevi veriyor. Öğrenci bilgisayara koşup konuyu internetten "araştırıyor", araştırdığı konunun bir çıktısını alıp öğretmene sunuyor. Hatta araştırma ve çıktı almak işini de, genellikle evin büyükleri yapıyor. Lise son sınıfta olan bir öğrencim, "Hocam bıktım bu ödevlerden. Kardeşim 7. sınıfta. Her gece internetten onun ödevlerini arayıp buluyor, dosyalayıp

çantasına koyuyorum" biçiminde yakınıyordu. Sözüm ona burada yapılan, öğrenciyi araştırmaya sevk etmek. Eğitimde yenilik yaptığını savunanlar bu duruma, "Daha iyi ya, tüm aileyi eğitiyoruz, kitle eğitimi yapıyoruz" mu diyecekler? Neden olmasın? Saçmalamak, günün geçer akçası. Gerçek bu mu veya daha doğru soruş biçimiyle bu mu olmalı? Bilgiye ulaşmanın kolaylaşması elbette önemli. Sadece öğrenciler için değil, yetişkinler için de. Muhasebeci veya mühendis için bilgi, bir anlamda kullanılacak metadır. Kolay ulaşılması gerçekten önemlidir, yararlıdır. Oysa öğrenciyi asıl geliştirecek olan; bilgiye ulaşmak ve kopyalamak değil, ulaşmak ve üretmek olmalıdır. Çünkü öğrenme, araştırma ve üretme temelinde gelişir. Bilgi ancak o koşullarda içselleşir. Öğrenene ait olur ve kullanılabilir hale gelir. Kaldı ki dünyanın birçok ülkesinde (gelişmiş denilenler de dahil) kara tahta hâlâ temel eğitim aracıdır.

Öğrenciyi bilgisayarla öğretmen arasında kabloya indirgeyen ödev sistemi ne yapılandırmacı olabilir ne de teknolojiyi doğru kullanan bir anlayışı geliştirebilir. İş "bilgisayarlı öğretim" reklamına dönüşür. İlköğretimden liseye birçok okul, bilgisayar laboratuvarlarının olduğu reklamını yapmıyor mu zaten?

Bir nedenle bir köy ilköğretim okulunu ziyarete gitmiştim. Okul müdürüne köy okulunda eğitim-öğretimin zor olup olmadığını sordum. Okul müdürü, beni ve arkadaşımı kurduğu bilgisayar laboratuvarına götürdü. Laboratuvar olarak kullandıkları sınıfın kapısı iki anahtarla açılıyordu, anahtarı müdürün cebindeydi ve 6 ay önce kurulmuştu. Gerçekten de bir köy okulu için bulunmaz nimetti. Odada 20 tane henüz hiç kullanılmamış bilgisayar vardı, üzerleri özenle örtülmüştü. Okul müdürü bize hangi işadamını nasıl ikna ederek (kandırarak) bu laboratuvarı kurdurduğunu ballandıra ballandıra anlattı. Fizikçi olan arkadaşım, "Fen laboratuvarınız var mı?" diye sorduğunda; önemsiz bir şeyden söz eder gibi, "Yok, bir gün belki onu da kurarız" diye yanıt verdi. Üstüne üstlük okulda kitaplık da yoktu. Ama teknoloji vardı. Kullanılmasa da...

Konumuza dönersek, bu komisyonun en önemli vurgularından biri de din eğitimi. 40 yıl önceden tehlikelere dikkat çekili-

yor. Daha da ötesi dinin emperyalizmin sömürü aracı olduğunu vurguluyor. Ne kadar ileriyi gördüğü ve haklı olduğu bugün bütün çıplaklığıyla ortada. Başbakan İmam-Hatip kökenli. Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesi Başkanı, son olarak YÖK Başkanı... Tüm kurumlar adım adım dini bütünlerce (!) gasp ediliyor. Hem de emperyalizmle kucak kucağa, can ciğer kuzu sarması. Günümüz liberal solcuları da tüm güçleriyle türbana dolanıp, Cumhuriyete ve Cumhuriyet kurumlarına saldırmaya devam ediyor.

Söylediğim gibi, raporun tümü, araştırmacılığın tüm inceliğine ve uzak görüşlülüğüne sahip. Diğer komisyon raporuna geçelim.

Komisyon–5: Türk toplumunun kültür ve sanat sorunları

Beşinci komisyonun konusu bu. Komisyon 15 kişiden oluşuyor. "Mimarlık eğitimi" başlıklı bildiriyi Mimar Cengiz Bektaş sunuyor. "Plastik Sanatlar Alanında" başlıklı bildiriyi sunan Turan Erol, "Tiyatronun Durumu" ile ilgili bildirinin sunucusu Özdemir Nutku ve "Müzik Sorunlarımız" bildirisini sunan Muammer Sun. Sunumu yapanlar Türkiye'nin belli başlı mimar, ressam, besteci ve tiyatrocusu. Sorunları ortaya koyup çözümler öneriyorlar. Bu bölüm, eğitim-öğretimin kültür ve sanatla iç içeliğinin önemini vurgulaması ve Şûra'nın ele alınış biçimi yönüyle çok önemli.

> ...Bir toplumun kültürce üstün olma niteliğini kazanabilmesi için ilk koşul, bütün plastik sanatların barınağı olan yapı sanatında, bir kişiliğe ulaşmış olmasıdır... Mimar, toplumunu, alışkanlıkları, gelenekleri, düşünüşleri, imgeleriyle iyi tanıyan, geleceğini oranlayabilen, bütün bir ülkenin emeğiyle ortaya konan yapı araç gereçleriyle, yurttaşların olumlu, sağlıklı, verimli yaşama düzenlerine olanaklar sağlayan kişidir.
> (...) Gerçek bir sanat eserinin doğuşunda sanatçının öznel güzellik anlayışı ilk etkendir. Gerçek bir sanat eseri öznel bir belgedir. Bir sanat eserini başka sanat eserlerinden ayıran, onu yaratanın hayalleri, yorumları, nesnelere ve hayata bakışındaki kendine özgülüktür. (...) Hele baskıyla, buyrukla

sanat adamlarını aynı kalıba sokmak mümkün değildir.
(...) Tiyatro yoluyla eğitim konusu ise, ülkemizde henüz ele alınmamıştır. Ekonomik yönden gelişmiş hangi ülkeye bakarsak bakalım, ilk, orta ve lise öğrencilerinin tiyatro yoluyla yetişmesi kadar, üniversitelerde çeşitli tiyatro bölümlerinin kurulması. (...) Tiyatro bir bilim ve sanat dalı olarak halkın önüne bir amaç, bir sonuç olarak çıkar. Ancak tiyatronun bir de araç olma niteliği vardır. Tiyatronun sonuç oluşu o sanatın estetik bütünlüğünü, araç oluşu ise eğitim yanını ışığa çıkarır.
(...) Müzik sorunumuz, kaynağını eski müziklerden alan, evrensel verilerden yararlanan çağdaş Türk müziğinin (sanat müziği, eğitim müziği, ordu müziği, eğlence müziği vb. bütün türlerde) yaratılması; bütün yurt yüzeyinde sürekli olarak yayılması; halk çoğunluğunun temelde çağdaş Türk müziğini yaşar duruma ulaştırılmasıdır; bununla birlikte, eski divan müziği ve folklor müziği ürünlerimizin saptanması, bozulmadan korunması, yozlaştırılmamış örneklerinin yaşatılması, değerlendirilmesi; bunların ve bütün dünya müziklerinin çağdaş Türk müziğiyle dengeli olarak, halkımızın çoğunluğunca yaşanılır olması.
(...) Her ulusun kendine özgü bir sanatı vardır. Ulusal sanat, ulusal kültüre dayanan ve uluslararası olan sanattır. Evrensel sanatı, ulusal sanatlar oluşturur.

40 yılda kültür ve eğitim alanında geldiğimiz noktaya bakıldığında, 1) Mimari alanında gökdelenler ve gecekonduların şehirleri kapladığı, büyük şehirlerde trafiğin içinden çıkılmaz noktaya geldiği, 2) Sinemanın ve film sayısının hızla yaygınlaştığı ve en çok parası olanın iyi reklam aldığı ve iyi gişe yaptığı, buna karşılık iyi film yapmanın zor olduğu, tiyatro sayısının artmasına karşılık tiyatronun halkın seyrine sunulamadığı, 3)Ressamların, yontucuların eserlerini sunma olanaklarının daha çok olduğu, ama bu alanın da medya bağlantısıyla "entel" çevrelerin denetimine girdiği, 4) Müzik alanında da ortalığın "sanatçıdan" geçilmediği koşulları yaşıyoruz.

Ayrıca uluslararası çapta bienaller yapılıyor, yerli ve yabancı festivaller düzenleniyor, sergiler açılıyor. Bol bol söyleşiler yapılıyor. Hatta hemen her belediye bir festival düzenliyor. Bu

gelişmeler sanatın yaygınlaşması ve nicelik yönüyle olumlu; sanatçının kitleyle buluşması yönüyle de. Ama "Hangi kitleyle buluşuyor, sanatın toplumsal yapıya katkıları neler, hangi estetik duyguları geliştiriyor?" sorularıyla birlikte. Bu sorgulamayı da şu nedenle yapıyorum: Her ne kadar raporda ülkemizde tiyatro yoluyla eğitim ele alınmamıştır diyorsa da, bu saptama tam olarak gerçeği yansıtmıyor. Köy enstitüleri ve devamı olan öğretmen okullarında sanata ilişkin eğitime çok önem verilirdi. Kesinlikle buz üstüne yazılan türden de değildi. Atandığımız okullarda öğrendiklerimizi uyguluyorduk.

Hangi okulun hangi dersliğine girseniz, öğretmenin öğrencilerle birlikte hazırladığı resim köşesini, güzel yazı köşesini zevkle izlerdiniz. Elişi çalışmalarını da. Çocukların minicik elleriyle dili dışarıda ürettiği etkinlikleri. Yine her sınıfta ders aracı olarak öğrencilerle düzenlenen köşeleri de görürdünüz.

1972–1973 öğretim yılında, Aydın İli Çine İlçesi Dorumlar Köyü'nde öğretmenim. Öğrencilerimizle sürekli müzik, resim, elişi gibi etkinlikler düzenlerdik ve bunu köylülere sergilerdik. Ayrıca hemen her ay öğrencilerin hazırladığı bir tiyatro veya ortaoyunu benzeri gösterilerimiz olurdu. Hatta bu gösterilere köylüler de "seyir" dedikleri gösterileriyle katılırlardı. Bununla da yetinmedik, köy gençlerinden oluşan bir tiyatro kurduk. Sazlı sözlü tiyatro gösterisini önce kendi köyümüzde, sonra komşu köylerde sergiledik.

Sahnemiz çift kanatlı büyükçe bir han kapısı. Nereye gidersek açıp kuruyoruz. Dekorumuz birkaç çam dalı, ağaç kütüğü, balta vb. Salonumuz gittiğimiz köyün kahvesi veya bir ahır. Neresi uygunsa...

Eski adı Keçiköy yeni adı Özeren olan köye gittiğimizde, en uygun yer olarak bir ahır bulduk. Ahır oyun için temizlendi, hazırlandı. Ama hamile bir inek vardı onu çıkaramadık. Sabah akşam doğuracak. Yerinden kalkmıyor. Hazırlanan sahneyle seyirciler arasında yatmaya devam etti. İnek bir sahneye bakıyor, bir seyircilere. Arada da "möö" diyor. Bu gülünç ama doğal ortamda, tüm köylülerin izlediği gösteri başarıyla tamamlandı.

Oyundan sonra oyunculara ikramda bulunan köyün muhtarı,

"Helal olsun gençler. Bizim köyün ineklerine bile tiyatro seyrettirdiniz " diyerek gençleri kutladı. Son oyunu da kaymakamın çağrısıyla ilçe merkezinde sergiledik.

Buna benzer ve hatta çok daha iyi sanatsal etkinlikleri, birçok öğretmen arkadaşımın uyguladığını biliyorum. Halk tarafından zevkle izlendiğini... Bazı belediye başkanlarınca ise içine tükürüldüğünü...

Ben eleştirmen değilim. Sanat alanında bir yetkinliğim de yok. Elbette sanat adına yapılanları sanat yönüyle tartışmam densizlik olur. Ama toplumsal yapı olarak geldiğimiz noktayı değerlendirmeye hakkım olsa gerek.

Teknolojinin bu kadar yaygınlaştığı, sergilerin bu kadar çok açıldığı, filmlerin bu kadar çok çekildiği, sanatçıların bu kadar bollaştığı ve tüm bunların hızla yaygınlaştığı koşullarda daha duyarlı bir toplum beklemek hakkım değil mi? Biz eğitimciler (ki komisyon raporlarında da önemle üzerinde duruluyor) sanat etkinliklerini, kültürel etkinlikleri insan ruhunun eğitildiği, insan duyarlılığını artırıcı temel etkinlikler olarak düşünür ve önemini vurgularız. Eğer gerçekten de kültür-sanat etkinlikleri bir toplumun estetik gelişmesini gösteriyorsa, geldiğimiz noktayı gelin değerlendirin. Bunu en çok da "sanatla" uzaktan yakından ilişkisi "olanlar" yapmalı.

Komisyon – 6: Türk eğitiminde öğrenci sorunları

Komisyon üyesi 22 kişi. Üç bildiri sunuluyor bu bölümde.

Birincisi; "Öğrencilerin Biyolojik İhtiyaçları". Sunan Osman N. Koçtürk, öğrencilerin beslenme (rahim içi beslenme dahil), barınma, temizlik, giyinme, sağlık, spor, eğlenme gibi gereksinimlerini inceliyor. Rapor, bir öğrencinin doğumdan itibaren her dönemini istatiksel verileri de kullanarak ayrıntılı biçimde inceliyor:

> ... ilk, orta ve yüksek öğrenim çağındaki öğrencilerin, Beslenme, barınma, giyinme, ısınma, aydınlanma, sağlık koruma, dinlenme, eğlenme ihtiyaçlarının karşılanış şeklini hacmi sınırlı bir rapor içinde inceleyerek, bazı tavsiyelerde bulunmak aslında zor bir iştir. (...) Bir çocuğu eğitime hazırlamak (...) için:

(a) Rahim içi (intrauterin) hayat süresince,
(b) Süt emme çağında,
(c) Okul öncesi çağda,
(d) ilkokulda,
(e) Ortaöğretim çağında,
(f) Üniversite ve Yüksek öğrenim çağında
gereği gibi beslenmesi...

İkinci bildiriyi Atalay Yörükoğlu sunuyor. Başlık, "Öğrencilerin Sosyal İhtiyaçları ve Ruh Sağlığı."

Atalay Yörükoğlu bebeklik döneminden başlayıp ergenlik dönemine dek, her dönemi ayrı ayrı inceliyor. Çocuğun tuvalet eğitimini bile buluyorsunuz. Ruh sağlığı başlığıyla ilgili bölüm ise, adeta akademik bir eğitim. Salt bu bölümü ele alıp aktarmaya çalışsak, onlarca sayfa sürer. Bildiriden başlıkları da içeren birkaç alıntı yapalım:

... Gelişme dönemlerine göre çocukların temel ihtiyaçları şöyle özetlenebilir:
I. Bebeklik veya Süt Çocukluğu Dönemi: (...)
II. Tuvalet Eğitimi Dönemi: (...)
III. Oyun Dönemi (3-7 yaş arası): (...)
IV. İlkokul Dönemi (7-12 yaşlar arası): (...)
V. Ergenlik ve Delikanlılık Dönemleri: (...)
(...) Ruh sağlığı, XX. yüzyılda Halk Sağlığı'nın en başta gelen sorunu olmuştur. Bulaşıcı hastalıkların ve başka pek çok hastalığın yenilenmesinden sonradır ki ruh hastalıklarının yaygınlığı göze çarpmaya başlamıştır. (...)
Her şeyden önce iyi bir öğretmen, çocuklarla çalışmaktan zevk alan (...) İyi bir öğretmende hayal gücü ve seziş temel özelliklerdir. (...) Ancak unutulmamalıdır ki, her eğitimde biraz ruhsal tedavi vardır. (...) Eski tip öğretmenin en etkili silahları ceza, yıldırma, ayıplama, aşağılama, tehdit gibi yollardı.

Üçüncü bildiri ise, "Öğrencilerin Okul İhtiyaçları" başlığını taşıyor. Bildiriyi sunan M. Adem Solak, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü Öğretmeni. Bu bölümde de ayrıntılı biçimde kitap, kırtasiye, laboratuvar, ders araçları, ders kitapları, dinlenme-eğlenme gereksinimi ve önerileri ortaya konuluyor. İşte örnekleri:

... Biz burada öğrenci kitlesinin ihtiyaçları üzerinde duracağız. Onun için konumuzla ilgili bazı kavramları öncelikle tanımlamak gerekmektedir. Sık sık karşılaşacağımız başlıca kavramlar:
1) ÖĞRENCİ,
2) ÖĞRENCİ İHTİYAÇLARI,
3) ARAÇLAR
Biçiminde sıralanabilir.
(...) KAHVEHANELER, gençliğin ve halkın boş zamanlarını değerlendirebilecek birer dinlenme kurumu değildir. Değildir, çünkü ulusal bir kurum niteliği taşımazlar. İthal edilmiştirler. Zamanı değerlendiremezler, öldürürler. Eğitimsel hiçbir tutar yönleri yoktur. Ve bir ticaret alanıdırlar. Kahvehaneler Berkeley idealizmi ve Piyer Loti romantizmi ile nargile içip bağdaş kurup uzun oturuşlu doğu mistikliğinin oluşturduğu birer çağ tekkesidir. (...) Batının kâğıt oyunları ile daha da ilginçleşen bu kurumlar yerine Mustafa Kemal Türkiye'si HALKEVLERİ ve HALKODALARI adıyla tam bir değerlendirme merkezi olan (...)

Burada yine bir vurgu yapma gereği duyuyorum. O günün öğretmen sendikası, bu Şûra'da öğretmenleri (aldıkları bunca psikolojik, pedagojik eğitime karşın) her konuda adeta meslek içi eğitime yönlendiriyor. Açıkça yeniden eğitiyor. O dönemde alanında uzman olan kişilerin hazırladığı kitapçıkların üyelere dağıtıldığı bilinmektedir. Ve bu kitapçıkların TÖS'ün şubelerinde eğitim materyali olduğu da... Yeri gelmişken kısaca bu kitaplardan da söz edelim. Kitapların veya kitapçıkların kapağında "Türkiye Öğretmenler Sendikası Eğitim El Kitabı" yazıyor. Ortalama 30 sayfa olan kitapçıkların iç kapağında önsöz sayılabilecek bir yazı var:

BU KİTAPLARI NİÇİN ÇIKARIYORUZ?
Biz öğretmenler; toplumumuzu ve ülkemizi Mustafa Kemal'in gösterdiği yolda ve yönde ileri üretim ve yönetim aşamalarına ulaştırmak istiyoruz. İdeolojimizin ve eylemlerimizin temel amacı budur. Bunun en doğru yolu, toplum yapımızın temeline inen köklü reformların yapılmasıdır, yani altyapı devrimidir. Altyapı devrimi yapılmadıkça, üst-

yapıda (hukukta, ahlâkta, felsefede, yazıda, ölçü ve tartıda, sanatta...) yapılan değişiklikler bünyeyi etkilemez. Toplum, bunalmasına devam eder.

Bu yüzden biz, devrim için eğitim diyoruz. Toplumsal ve ulusal çıkarlarımızı bu yolda ve bu yönde görüyoruz. Bu amaçla çıkardığımız bu el kitapları hepimizin yararlanacağı başlıca bilgi kaynağı olacaktır.

Bize, Politik faaliyet yapıyorsunuz, ideolojik çaba gösteriyorsunuz... diyenler, bize kanun kitap dersi vermeye kalkanlar, aslında, çağdaş anlamda bir felsefi kültürden yoksundurlar. Dün on üzerinden 4,5 numara verip sınıf geçirdiklerimiz bugün bize ders vermeye kalkmasınlar!.. Yayınladığımız bu kitapçıkları onlar da okurlarsa, bizim gibi onlar da eksiklerini gidermiş olacaklardır.

T.Ö.S.

Yayımlanan kitapçıkların listesi şöyle:

Öğretmeni Uyandırma Görevi, Sendika ve Grev, Türk Halkının Beslenme Sorunu, Toprak ve Tarım Sorunu, Dünya Olayları ve Dış Politikamız, Kredi Yağması, Montaj Sanayii, Savunma Stratejisi ve Ulusal Ordu, Türk Eğitiminin Çıkmazları, Öğretmen ve Politika, Maden Sorunumuz, Petrol Sorunumuz, Sayılarla Ülkemiz Türkiye, Dış Yardımla Kalkınma Olur mu? Türkiye'de Sosyal Sınıflar Sağlık Sorunumuz, İlaç Sömürücülüğü, Ulusal Gelir Dağılımı, Doğum Kontrolü, Özel Yüksek Okullar, Faşizm, Yeni Sömürgecilik, Konut

Türkiye Öğretmenler Sendikası Eğitim El Kitabı örnekleri.

Sorunumuz, Ortak Pazar, İnsanlığın Üretim Aşamaları...

Bu liste arka kapağın içinde yayınlanmış. Hemen altında, "Bu el kitapları, konuyu en iyi bilen uzmanlara yazdırılmaktadır" notuyla. Arka kapakta ise şöyle bir açıklama yazılı:

> Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın üyeleri için çıkardığı bu el kitapları, toplum ve ülkemizin temel sorunlarına ilişkin öz bilgileri kapsamaktadır. Devrim için eğitimin ana gereci; toplum ve ülkemizin içinde bulunduğu durumu halka açıklayan doğru ve sağlam bilgidir. Bu bilgiler ne kadar çok insana ve kitleye mal olursa, devrimci bilinç ve eylem o kadar güçlenir. Öğretmenlerimiz bu bilgileri sınıf içinde ve sınıf dışındaki etkinlikleri sırasında kullanacaklardır. Eğitim El Kitapları devrimci eğitim eyleminde başlıca kaynağımız olacaktır.

Okurun dikkatini çekmiştir mutlaka; kitap listesindeki kitaplardan biri *Faşizm* bir diğeri *Doğum Kontrolü*... Sendikanın eğitim perspektifinin derinliğini varın düşünün...

TÖS'ün düzenlediği Devrimci Eğitim Şûrası'mn tümüne bakıldığında da, aynı yaklaşım görülecektir. Ekonomik, sosyal ve siyasi haklar için yönetimle mücadele eden öğretmen, mesleki sorumluluğunu kesinlikle tavsatmıyor. Yani öğrenciye ve topluma karşı sorumluluk koşulundan asla vazgeçmiyor. Daha sonraki yıllarda bazı öğretmenlerden, "Bu paraya bu iş bu kadar yapılır", "50 öğrencinin olduğu bir sınıfta öğretmenlik yapılmaz", "Bu öğrenciler adam olmaz", "Bunların kafaları çalışmıyor, anlamıyorlar" tümcelerini duydum ve çok üzüldüm. Geçmişte sürgün yemeyen, soruşturma geçirmeyen öğretmen yok gibiydi. Ama bu ve benzeri yargılar, bu koşullardaki o dönem öğretmeni için düşünülmesi bile ayıp şeylerdi. Onu öğrencinin beslenmesi ilgilendiriyordu; ruh sağlığı ilgilendiriyordu; temizliği, barınması, eğlenmesi ilgilendiriyordu.

Yakın tarihte yaşadığım bir olay bunun kanıtıdır. Eski öğretmenlerden bir arkadaşım, öğretmenler odasında bir köşede süklüm püklüm oturuyor. Belli ki pek keyifsiz. Üzgün olduğunu görünce yanına yaklaştım. "Hayrola bir sorun mu var?" dedim. "Yav sorma Hocam, demin derste bir öğrenciyi azarladım. Çocuk çok bozuldu" dedi, şaşırdım. Ben o öğretmen arkadaşı

öğrencilere karşı sert, hatta biraz sevgisiz bulurdum. Arkasından "Ama çok konuşuyordu, bir türlü anlamak istemedi kerata" dedi. Azıcık rahatladım. Belli ki sert Hoca, öğrencisini azarladığı için gerçekten üzgündü. İşte en serti, en sevgisiz görüneni...

Raporun bu bölümünde de, ders kitapları, kitap alanındaki sömürü, kitaplık, laboratuvar sorunu yeniden tartışılıyor. Öneriler sunuluyor. Bu da ilginç değil mi? Neredeyse her komisyon her şeye karışıyor. Sonuçta komisyon raporu oylanıp oybirliğiyle kabul ediliyor. Tabii tartışmalardan sonra.

Komisyon – 7: Köy enstitüleri uygulamasından çıkan sonuçlar

Komisyon 15 kişiden oluşuyor. Bildiriyi Hürrem Arman, Cevat Geray ve Ceyhun Atuf Kansu sunuyor. 1937'de kurulan köy enstitüleri, üzerinde en çok yazılan, tartışılan hatta didiklenen konulardan birisi. Türkiye'nin eğitim geçmişinden söz eden kim olursa olsun (benimsesin ya da karşı çıksın) köy enstitülerinden söz etmeden geçemez. Çünkü köy enstitüleri eğitim yaşamımızın köşe taşlarından biridir. Türkiye'nin en uzak köylerinden toplanan köy çocukları bu okullarda öğretmen olarak yetiştirildi. Bu öğretmenler de, sanatçı, bilim adamı, siyasetçi olarak Türkiye aydınlığına damgasını vurdu.

Köy enstitüleri aynı zamanda, kır kökenli aydınların ortaya çıkışı bakımından da çok önemlidir. Çobandan bilim adamı, ırgattan ressam, marabadan romancı... Salt bu yönüyle bile köy enstitüleri "Türkiye Aydınlanmasının kırılma noktasıdır" deyişini hak ediyor. Rapor, köy enstitülerinin hangi koşullarda nasıl kurulduğunu aktardıktan sonra, uygulamadan çıkan sonuçları aşağıdaki gibi sıralıyor:

> 1) Köy Enstitüleri, Kurtuluş Savaşının temeli olan (ulusal tam bağımsızlık) ilkesinin bölünmez bir parçası olan eğitimde, kültürde bağımsızlığın en gerçek bir örneğini vermiştir.
> 2) Köy Enstitüleri, Atatürk Devriminin, temele, altyapıya ulaştırılması için kurulmuş Cumhuriyetçi, Milli eğitim kurumlarıdır.
> 3) Köy Enstitüleri belli toplumsal gerçeklerin, belli tarihsel

koşulların ürünüdür.
4) Eğitimin gerçek görevi, insanı güçlendirmek, insanı hayat savaşında doğayı yenebilir, kendisini ve çevresini değiştirebilir hale getirmektir. Bu amacı, ancak iş içinde eğitim gerçekleştirebilir, bu insanın tarihsel evriminin ve yapısının gereğidir.
5) Köy eğitiminin gerçekleştirilmesinde; köyün içinden gelen insanın eğitilip yetiştirilmesi ve köye önder olarak gönderilmesi düşüncesi, Atatürk'ün halkçı devlet anlayışından gelir.
6) Köye yararlı insan yetiştirecek kurumlar, ancak, köylü kaynağı ile ve köylerin yanı başında kurulabilir.
7) Köy Enstitüleri insanı kendine, çevresine yabancılaştırmayan, insanın yaratıcı gücünü ulusal hayata katan, insancı - toplumcu bir eğitimin ürünlerini vermiştir.
8) Halk yönetimi - demokrasi eğitimle başlar ve gerçekleşir. Köy Enstitüleri öğrencilerini yönetime katarak, insan gelişimine özgürlük tanıyarak, tartışma ve eleştirme geleneği kurarak tabana dayalı bir demokratik düzenin en gerçek örneğini vermiştir.
9) Gerçek yurt sevgisi; yurdun somut tanınması, yurda kendimizden, emeğimizden bir şeyler katmamızla, ona kendimizden bir şeyler vermemizle canlanabilir, sağlanabilir.
10) Köy Enstitüleri, hayatı ve kitabı, yeni bir kültür yaratmanın koşulları olarak, özgürlüğün gerçek yolları olarak, eğitimin ve öğrencilerin dünyasına, ardına kadar açmıştır. Köy Enstitülerinde kitap yasağı, hayatı eleştirme ve düşünce suçu yoktur.
11) Köy Enstitüleri, köylü - halk geleneğinin en güzellerinden biri olan (imeceyi) yeni bir hayatın yaratılmasında, yurdun kurulmasında, toplumsal işlerin yürütülmesinde yeni bir eğitim ve kalkınma kaldıracı olarak canlandırmıştır.
12) Yüksek Köy Enstitüsü uygulamasıyla, Türk Tarihinde ilk kez, (halka dönük üniversitenin), köy kaynağından gelen ilk çekirdeği kurulmuştur.
13) Türkiye için gerekli öğretmen tipi, bir altyapı geliştiricisi olarak halkın kültür değerleriyle beslenmiş, iş içinde yoğrulmuş ve köyün hayatını her yönden etkileyici güçte devrimci öğretmen tipidir.
14) Altyapı reformlarıyla birlikte yürümeyen ileri bir eğitim reformu engellenir. Eğitim toplumsal gelişmede bütünün bir parçasıdır. Diğer parçaları Ortaçağda kalan bir toplumda, tek

başına eğitim reformu yozlaşır, bozulur, kösteklenir. Köy Enstitüleri, bu gerçekler bilinerek kurulmuş, yürüyebildiği kadar büyümüş ve beklenenden çok fazla sonuçlar vermiştir. Yapı değişikliği istemeyen egemen güçlerin işbirliğiyle kapatılmışlardır. Asıl önemli yönleri kapatılmalarının nedenlerinde yatmaktadır.

15) Geleceğin Türkiye'sinde, halkçı - devrimci eğitime çare arayacak yurtsever kuşaklar, köy enstitüleri uygulamasında "Ulusal, gerçekçi ve halkçı" bir eğitimin özbeöz Türk kalan felsefesini bulacaklardır.

Bildiri ve sonuçlar üzerine uzun tartışmalar olur. Tartışmaların sonucunda rapor hazırlanır ve oy birliğiyle kabul edilir.

On beş maddenin her biri karanlığı yırtan birer havai fişek gibi. Sanki yedi ana renkten oluşan renk skalası on beşe çıkmış. Hele hele 10. Maddenin sonu, "Köy Enstitülerinde hayatı eleştirme, kitap yasağı, düşünce suçu yoktur" tümcesi, renk cümbüşü. Beni Öğretmen Okulu günlerime götürdü.

1966 - 1967 öğretim yılı. Öğretmen Okulu 5. sınıf öğrencisiyim. Yani mezun olacağım yılın bir yıl öncesi. Öğrenci Derneği seçimleri yapılıyor. Seçimlere katılan üç grup var. Dini söylemleri ağırlıkta olan, adını ammsayamadığım bir grup, milliyetçi söylemleri öne çıkaran "Bozkurt" grubu ve "Evrim" adıyla seçime katılan, benim de kültür - edebiyat yayın kolu başkanlığına aday olduğum ilerici grup. Örgüt başkanımız sınıf arkadaşım Reşat Erguvan. Propaganda süresi bir hafta. Bir hafta boyunca düşüncelerimizi sakınmadan açıklıyoruz. Duvar yazıları, pankartlar, sınıf gezmeleri, okul mikrofonu, vb ile. Tam bir özgürlük örneği. Okul yönetimi her olanağı sağlıyor. Yönetimi de eleştirdiğimiz halde... Sonuçta seçimi büyük bir farkla biz kazandık. Bu seçimlerde iki şey önemliydi. Birincisi seçimlerde öğretmenler de seçmen olarak oy kullanıyordu. Ve biz öğretmenler odasına gidip onlara da propaganda yapıyorduk. İkincisi öğrenci örgütü başkanımız "öğretmenler kurulu" toplantılarına katılıyor, oylamalarda oy kullanıyordu. Ve de bizim okuduğumuz yıllar, köy enstitülerine göre özgürlüklerin kısıtlandığı yıllardı...

Bu bölümü de bildiriyi sunan Hürrem Arman'ın, "...Gerçek-

ten Tonguç'un dediği çıkmıştır. Ne var ki bugün tabandan gelen aydınlar, milletvekili olarak değil, öğretmen, sanatçı ve sendikacı olarak tavanı yumruklamaya başlamışlardır. Bunun yankılarını hep duyuyoruz, görüyoruz..." sözleriyle tamamlayalım.

Komisyon – 8: Ekonomik ve teknolojik açıdan devrimci eğitim

Komisyon üyelerinin sayısı 19. Bu komisyon bildirisini Yalçın Küçük sunuyor. Yalçın Küçük başka komisyonlarda da görev alıyor veya tartışmalara katılıyor. Yalçın Küçük'ün bugün hâlâ sosyal ve siyasi hayata katkılarının sürdüğü bilinir. Kimileri hoşlanmasa da enerjisi tükenmeyen entelektüellerden. Sahici entelektüel.

Sunumunda öncelikle ve genel anlamda, bir toplumun gelişimindeki iktisadi boyutu bilimsel verilerle ortaya koyuyor. Kapitalist sistemin gelişmesinde teknolojinin önemini vurguluyor. Azgelişmiş ülkelerde ise teknolojiyi geliştirmekten çok, teknoloji ithalinin zorunlu olarak öne çıktığı ve bunun sorun olduğu gerçeğine vurgu yapıyor. Bu sorunun çözümü için de, "Kalkınma İçin Eğitim" başlığıyla, teknik eğitimin ve eğitimde uzmanlaşmanın, her düzeydeki eğitim kurumunda gerekli olduğunun önemini vurguluyor.

Öğretmen Okulu'nda dinlenme saatinde yürüyüş ve sohbet.

> ... Demek olmaktadır ki, kalkınmanın ilk aşamalarında teknoloji ithal etmek kaçınılmazdır ve bu, kalkınma isteyen ülkelerin karşılaştıkları almaşıkların içinde en ekonomik olanıdır. Bu ekonomik oluş en basit rakamlarla da doğrulanmaktadır. Türkiye'de kurulmuş ve amacı teknolojik açığı kapatmaya yönelmiş eğitimi planlayacak, araştırıcıların çalışmalarında eşgüdüm sağlayacak bir kuruluş (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu) vardır.

Bu alıntıda Yalçın Küçük gelişmekte olan ülkeler için ilk aşamada teknoloji ithalinin kaçınılmazlığına vurgu yapıyor. Sonra da açığı kapatmak için kurulmuş olan TÜBİTAK'tan söz ediyor. Gerçekten ülkemizde öyle olmuştur. Türkiye teknoloji ithal etti ve ekonomik gelişmeyi öyle sağladı, elbette ne ölçüde doğru gelişebildiyse. Ancak gerçeğin bu olması, yani teknoloji ithal etmek zorunluluğu, teknoloji üretimini engellememeliydi. TÜBİTAK da bunun için vardı. Bugün teknoloji üretiminde, olması gereken noktada olduğumuzu söylemek sanırım olanaksız.

> ... Bilindiği gibi bir eğitim iki amaca yönelebilir: Ya tüketim ya da üretim. Tüketici eğitim vatandaşların daha iyi birer yurttaş olmalarını amaç edinir ve onları bu tür bilgilerle donatır. Üretici eğitim ise eğitilenlerin üretim faktörlerini daha etken bir biçimde kullanmalarını sağlayacak bilgileri sağlamaya yöneliktir.

Bildiri devamında Türkiye'deki eğitimin tüketici eğitim olduğunu savlıyor. Gerekçe olarak da (aşağıdaki alıntıda da görüleceği gibi) birçok yüksek okulda öğrenim sürelerinin fazlalığını ileri sürüyor. Bunun üzerine düşündüm. Köy enstitülerinin devamı olan öğretmen okulları, ilkokulu bitiren öğrencileri sınavla alır, 6 yıl eğitir ve öğretmen olarak yetiştirirdi. Sanırım 1974 yılında, öğretmen okulları, öğretmen liselerine dönüştürüldü ve öğretmen olmak için üniversite mezunu olmak koşulu getirildi.

Zorunluluk yoksa bir değişiklik "daha iyi" için yapılır. Zorunluluk halinde bile "daha iyi" için koşullar üretilir. Sözünü ettiğim değişikliğin daha iyi olduğunu ya da en azından öğretmen olmak için 4 yıl daha okunmasının gereğini kimse savunamaz.

... Türkiye'de orta ve yüksek öğrenim mezunlarının yaptıkları işler incelendiğinde, bu işlerin aslında iş yapanın geçirdiği öğrenim sürelerinden çok daha az öğrenim sürelerini gerektirdiği görülmektedir. Mühendislerin pek azı mühendis olarak çalışmakta, yaptıkları iş teknisyenlikten öteye geçememektedir... Ekonomi okullarında öğrencilerin ekonomi nosyon ve analiz yetenekleri var olan düzen verisinden hareket edilerek belirlenmeye çalışıldığı için, bu okulların mezunları halkın hesap sorucusu olmaları gerekirken, patronun hesap tutucusu olmaktadır. Fen fakülteleri ise ekonomiye hiçbir katkıda bulunmamaktadır ki, bu durumları onlardan yararlanabilecek bir ekonomik aşamaya değin değişmeyecektir. En iyi olasılıkla, öğretmen olarak yararlanılacağı için Fen Fakültesine gideceklerin öğretmen okullarına gitmeleri çok daha ekonomik olacaktır.

Ne yazık ki, bu saptamalardan 40 yıl sonra, mühendislerimizin birçoğu hâlâ teknisyenin yaptığı işi yapıyor. Hatta onu da bulamıyor. Fen fakülteleri hızla mezun vermeye devam ediyor. Bu mezunlar eskiden hiç olmazsa öğretmen olarak iş bulabiliyorlardı. Şimdi o da yok. Ekonomi - işletme mezunlarının birçoğu bırakın patronun hesabını tutmayı, hesabı tutulacak dükkân bile bulamıyor. Insanın 40 yıl önce bu saptamaları yapanlara "şom ağızlı" diyesi geliyor. Haksız mıyım?

Bildirinin sonuç bölümünde ise, şu maddeler sıralanıyor:

1) ... Ekonomik bir kalkınma için teknik ilerleme hızını arttırmak gerekmediğinden bilim adamları ve araştırmacıların yetiştirilmesi zorunlu değildir.
2) Az gelişmiş bir ülkede ihtiyaç olmamasına karşın uzmanlaşmış bir teknik ve bilimsel kadro yetiştirmek, bu kadroyu ister istemez yabancı ülkelerde çalışmaya itecektir...
3) Yani eğitim düzeninde politeknik, tekniker ve yüksek teknik okul dizisi incelenecektir. Ekonomik aşamanın gerektirdiği nitelik ve niceliklere uygun kadrolar yetiştirilecektir...
4) Özel yüksek okulları ve Türkiye'de çalışma alanları bulamayacak nitelikte teknik öğretim yapan okullardan ilki devletleştirilmeli, ötekiler kapatılmalıdır.
5) İşçilerin teknolojik uygulamalarda giderek ülke yönetiminde söz sahibi olmalarını sağlamak yönünde, yurt ve dün-

ya sorunlarına eğilmiş yüksek teknik öğretim kuruluşları, yani işçi üniversiteleri kurulacaktır.

6) ... Uygulamalı tarım eğitimini yapacak teknisyenleri yetiştirmek üzere politeknik okul programları düzenlenecektir.

Maddeler birbirinden bağımsız ele alındığında, eleştirilecek yanlar bulunabilir. Hani birahane entellerinin yaptığı gibi. Ancak altı madde bir arada ele alındığında, bir bütünlük içinde olduğu görülecektir. Tartışmalardan sonra hazırlanan rapor okunur ve oybirliği ile kabul edilir.

Komisyon – 9: Türk eğitiminde öğretmenin yeri ve sorunları

Komisyon 16 kişiden oluşuyor. Üç ayrı bildiri sunuluyor.

1) "Öğretmen Yetiştirme ve Yerleştirme", sunan Kadın Meslek Okulu öğretmeni Şevket Gedikoğlu.

2) "Öğretmenin Geçim ve Güvenliği", sunanlar TÖS Hukuk Bürosu Md. Nevzat Helvacı ve TÖDMF Avukatı M. Şevki Öcal.

3) "Öğretmenlerin Örgütlenmesi", sunan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Kemal Sülker.

Şevket Gedikoğlu'nun sunduğu birinci bildiride; öğretmen yetiştiren kurumların hangi tarihte açıldıkları ve bu kurumların amaçlarının ne olduğu anlatılıyor. Cumhuriyet öncesinden devralınan öğretmen yetiştirme kaynakları, "1923-1924 öğretim yılında 13'ü erkek, 7'si kız olmak üzere 20 öğretmen okulu vardır. Öğrenci sayısı da 3990'dır" biçiminde başlatılıp, 1936'da eğitmen kursları ve 1937'de köy enstitülerinin açılışına kadar sıralanıyor. Yine orta dereceli okullara öğretmen yetiştiren Gazi Eğitim Enstitüsü ve Teknik Öğretmen Okulları'nın kuruluşları tarihleriyle veriliyor. 1967 - 1968 yılına ilişkin istatiksel bilgilerle her kademeden öğretmen yetiştiren kurumlar ve öğrenci sayıları da aktarılıyor.

Nicelik eksikliği yani öğretmen gereksinimin karşılanamadığı saptamasının ardından, nitelik tartışmasına geçiliyor. Arabaşlıklarla da nitelik sorununa değinilerek, eleştiriler getiriliyor. Örneğin, "Köy enstitüleri dışında öğretmen yetiştiren kaynaklarda

uygulanmakta olan programların amacı, teorik bilgi çeşitlerini tıka basa kafalara yerleştirmek olmuştur" eleştirisi gibi.

Hemen aklımıza bugün geliyor değil mi? O günün eleştirisi öğretmen sayısının gereksinimi karşılayamamasıydı. Bugünün sorunu ise, öğretmen fazlalığı. Şu anda diploması bulunan, işsiz, çok sayıda öğretmen var. Nitelikli işsizler ordusuna katılmış durumdalar. Bu sayı giderek de artıyor. Neden? Planlama eksikliğinden.

Nitelik karşılaştırmasını ise zaman zaman yaptık. Ne yazık ki formasyonu tam öğretmen yetiştirilemiyor. Pedagojik formasyon sorunu tam bir fiyasko. Nasıl olmasın ki! Öğretmenlik bugünün koşullarında bir meslek değil. Bir iş. Hatta bazıları için iş bile değil. Ek iş. Öğretmenliği bir iş, bir ideal olarak gören birçok genç arkadaş biliyorum. Onlar da pedagojik eksiğini kendi çabasıyla kapatıyor. Eleştirim elbette onlara değil. Onları yetiştirdiğini düşünen kurumlara ve devletin öğretmen yetiştirme politikalarına. Hatta öyle garip bir durum yaşanıyor ki, birtakım vakıf ve dernekler öğretmenlere eğitim veriyor. Yani "öğretmenliği" öğretiyor. Hem de Milli Eğitim Bakanlığı'ndan destek alarak. Ve de filan bankanın sponsorluğunda... Hangisine yanalım? Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen eğitiminde yedek güç olmasına mı, bankaların öğretmeni eğitmek üzere "sponsor" olmasına mı? Yoksa öğretmen yetiştiren "eğitim fakülteleri" nin "yetersiz" sayılmasına mı? Nereden tutsan elinde kalıyor. Hani "şaftı kaymış" derler ya! İşte öyle...

Gelin bildirilere dönelim.

İkinci bölümde de geçim ve güvenlik sorunları tartışılarak, öneriler sunuluyor. Adı "Öğretmenin Geçim ve Güvenliği". Bildiriyi sunanlar, Nevzat Helvacı ve M. Şevki Öcal. Yetkin hukukçular. Öğretmenin ve genel olarak çalışanların bugün daha da ağırlaşan geçim sorunları ve hukuki sorunları tartışılıyor. Ben bunları yazarken televizyon, ek ders ücretleri gasp edilen öğretmenlerin Ankara'daki protestosunu gösteriyordu. Arkasından da Milli Eğitim Bakanı'nın aslanlar gibi kükremesini. Ne mi diyor bakan? Bu da sorulur mu? Bir şey demiyor... Devletin bu kez yeşil olan yumruğunu sallıyor.

"Öğretmenlerin Örgütlenmesi" başlıklı üçüncü bildiriyi su-

nan ise Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Kemal Sülker. Bu bölümde Kemal Sülker, dünyada ve Türkiye'de sendikacılığın gelişimini ayrıntılı olarak anlatıyor. Adeta kısa bir sendikacılık tarihi.

> ... İşçilerin gizli örgütler kurarak sosyal mücadelelere giriştikleri tarihin başlangıcı en azından 1850'dir. (...) Bildiğimiz ilk grev 1872'de Kasımpaşa Tersanesi işçilerinin başarıyla sonuçlandırdıkları harekettir. Sendika kelimesinin kullanılarak örgütlenmeye yönelmemiz 1907'lerdedir.

Kemal Sülker bu aktarıma tarihsel olarak devam ediyor ve işçi örgütlenmesinin adım adım siyasi örgütlenme ile birleştiğini yine tarihsel olarak ortaya koyuyor. Ardından da "Öğretmenler Sendikası nasıl örgütlenmelidir?" sorusuna şöyle yanıt veriyor:

> ... Bütün öğretmenler (...) Ne federatif örgütlenmeye heves etmeli, ne kademe sendikacılığına umut bağlamalıdır. Milli Eğitim Bakanlığının teşkilat şemasına göre, karşı teşkilatını kurmalıdır. Bakanın karşısında TÖS Genel Başkanı, Müsteşar karşısında Genel Sekreter...

Bildiri üzerinde tartışmalar bölümünde Muammer Aksoy'un "...Üzülerek söylemek zorundayım ki, gittiğim birçok il ve ilçede uğradığım lokallerde çok değerli öğretmenlerimizin kâğıt oyunu ile vakit öldürdüklerini, kumar oynadıklarını gördüm. Öğrencilerine kumarı, tesadüfen para kazanmayı değil, alınteri ile kazanmayı öğütleyen öğretmenlerin lokâllerinde bu durumun görülmesi acıdır..." eleştirisi iki nedenle önemlidir: Birincisi, kitabın tümüne bakınca görüleceği gibi, özeleştiri mekanizmasının işlemesi. İkincisi öğretmen ahlakının ne olması gerektiğinin vurgulanması. Yaşamı boyunca devrimci ilkelerden, devrimci ahlaktan ödün vermeyen Muammer Aksoy'un kaderi ise, Türkiye'nin önemli utançlarından biridir. Tartışmalardan sonra komisyon raporu okunur ve oybirliği ile kabul edilir.

Komisyon – 10: Türk eğitiminin planlanması

Komisyon 14 kişiden oluşuyor. "Eğitim Devriminde Plânlama Yöntemi" başlıklı bildiriyi Nejat Erder sunuyor. Konu başlığı, ya-

ni "Türk eğitiminin planlanması" oldukça iddialı değil mi? Devlet dururken sendika bir planlama önerisini hazırlıyor. Bu çok alışılmış bir tutum değil. Ama çok doğal ve olması gereken bu.

Siz yapılanlara muhalifsiniz ve uygulamaları eleştiriyorsunuz. Eleştiri ilgi toplar. Ama sadece o kadar. Muhalefeti örgütlemek, kitlelerin desteğini almak istiyorsanız, daha da ötesi ciddiye alınmak istiyorsanız, önerilerinizi ortaya koymak zorundasınız. Hatta bu da yetmez, söylediklerinizi yapabilecek çapta olduğunuzu ortaya koymak zorundasınız. Bir anımı anlatayım.

12 Mart'ın devamı olan 1970'li yılar. Öğretmenlik yapamıyorum. Geçimimi sağlayacak değil, ancak karnımı doyuracak işlerde çalışıyorum ve kirasını zor ödediğim atıl bir dükkânda yaşıyorum. Burası benim evim. Ev tek oda, kapısı sokağa açılıyor. Tuvalet yok. Odada tek kişilik bir divan, sebze kasalarından oluşturduğum bir masa ve sandalye, yine sebze kasalarından yaptığım bir "!" kitaplık var. Ha bir de, borusu camdan çıkan ve yakmak için hiç odun bulamadığım bir soba. Yani odayı bırakın, kendisini bile ısıtma şansına hiç erişemeyen. Bu manzaranın birçok devrimci için yabancı olmadığını biliyorum. Yukarıda saymayı unuttum. Odamda yani evimde, vazgeçilmez donanımımız çay, şeker, demlik ve ocaktan oluşan takım da var. Her neyse...

Pazar günü işyeri tatil ve evimde misafirim var. Adını değil ama, Bitlisli olduğunu anımsıyorum. Bir fabrikada işçi. Aklımca bilinçlendiriyorum. Kitap, dergi okuyoruz. Daha doğrusu ben okuyorum ve konuşuyorum; o dinliyor. Bir ara acıktık. Ekmek, sana yağı ve çaydan oluşan yemek ikramında bulundum. Bir yandan yemek (!) yiyoruz, bir yandan da bir işçinin devrimci olmasının gereğini anlatıyorum. Yaptığım işin kutsallığından çok eminim. Aşkla, şevkle devam ediyorum.

Bir ara misafir arkadaşım, "Yahu kardeş, yanlış anlamazsan sana bir şey söyleyeceğim" diye lafa girdi. Mutlu oldum ve "Elbet de söyle. Neden yanlış anlayayım?" biçiminde yanıt verdim. Benim arkadaş başladı: "Benim bir baldızım var. Çok temiz, çok becerikli, çok da güzel..." Devam etti, uzun uzun baldızının olumluluklarını anlatmaya. Bense dikkatle dinliyor, yaptığımız siyasi çalışmayla (!) ilgisini kurmaya çalışıyorum. Derken bak-

layı ağzından çıkardı: "Bak, gel bir gör. Birbirinizi beğenirseniz, sana veririm baldızımı."

Şaşırdım. Hiç beklemediğim bir seyre girmiştik. Ama işçi arkadaş çok içten, çok ciddiydi ve bana çok güveniyordu. Düşünün. Çok güvenmese, çok sevmese, bir Anadolu insanı baldızıyla evlendirme teklifinde bulunabilir mi? O anda anladım ki, bekârlığıma ,"sefaletime" acıyordu. Yaşadığım koşullar, yoksul bir işçi için bile kabul edilir değildi. Ben dostuydum. Bana güveniyor ve beni seviyordu. Ama acıyordu!.. Benimse, işçi arkadaşım gerçekleri gördü, devrimci olmasının eli kulağındadır dediğim anda... Gerçek şuydu; onun gözünde ben "himmete muhtaçtım", benim gözümde ise o "bilinçlenmeye muhtaçtı."

Bu benim aldığım önemli derslerden biriydi. Orada öğrendim; eleştiri yapmakla yetinmeyip, ne yapılması gerektiğini de söylemenizin gerektiğini. Hatta ne yapacağınızı söylemenin bile yetmediğini, yapabilecek yetenekte olduğunuzu göstermek zorunda olduğunuzu.

İşte bu nedenle TÖS'ün tavrı çok önemliydi. Şûra boyunca eleştirmiş ve önermişti. Şimdi de daha ötesine geçip planlamayı ortaya koyuyordu. Devletin zaten bir planlaması vardı. Ama bu plansızlık üzerine kurulmuş bir planlamaydı. Daha doğrusu el yordamıyla ortaya koyduğu, adına planlama bile denilemeyecek bir uygulaması vardı. Bu durumda sendika öğretmen sorumluluğuna uygun davranmalıydı. Öyle yapıyordu.

Raporu hazırlayan Nejat Erder, eğitim düzeninin görevlerini; "1) Kültür-Değer-İdeoloji Aktarma Görevleri, 2) Bilgi Aktarma Görevi, 3) Hüner Aktarma Görevi, 4) Eğitim Düzeninin Toplumsal Görevlerin Dağılması ve Akışkanlık Üzerindeki Etkisi ve Fırsat Eşitliği Sağlamak Görevi" anabaşlıklarıyla sunuyor. Daha sonra da aynı başlıkları Türkiye'de eğitimin planlanması anlayışına uyarlayarak, önerilerini sunuyor.

Her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da planlamanın önemi ortadadır. Ayrıca Türkiye gibi, süreç içinde emperyalizme bağımlı hale gelen ülkelerde, planlamanın zor olduğu da ortadadır. Tüm bunları söylerken, eğitim alanındaki planlamayı elbette genel politikalardan bağımsız düşünmüyoruz. İçinde bulunduğumuz ko-

şullarda bakıldığında, ekonomiden-kültüre, eğitimden-siyasete, iç politikadan dış politikaya dek, ABD ve AB'nin direktifleri Türkiye politikalarını belirlemektedir. Geçmişte de devlet politikalarını emperyalist işbirlikçisi iktidarlar belirliyordu. O anlamda, dünle bugün arasında önemli bir fark yok. Fark şu ki, geçmiş yıllarda emperyalist politikalara karşı ciddi bir devrimci direnç vardı. İşbirlikçi burjuvazi dışında, toplumun her kesiminden destek bulan veya sempati duyulan dirençlerdi bunlar. Emekten ve bağımsızlıktan yanaydı. Yani devrimciydi. Ancak halkın desteğini alan bu direnişler, olması gereken örgütlülüğe sahip değildi. Belki de şöyle söylemek daha doğru olacaktır: Örgütler vardı ama örgütlenmeler sınıfa yeterince dayanmıyordu. Bu saptamaya "çekirdek örgütlenme", "profesyonel kadro örgütlenmesi" gibi entelce karşı çıkışlar olacağını biliyorum. Ama bir şeyi daha biliyorum ki, sınıfa dayanmayan örgütlenmeler, sınıf dışı etkilere, hatta yozlaşmalara açıktır. Kanıtı mı? Gayet açık ve ortada.

Geçmiş örgütlenmelerde emekçi açılımlar zayıftı. Bu örgütler, tek ortak payda olan bağımsızlık noktasında sıkıştı kaldı. (Bağımsızlık elbette çok önemliydi ve bugün hâlâ -ve hatta geçmişe göre daha da- çok önemli.) Bu nedenle, 12 Eylül diktacıları önce tezgâhı hazırladı. Sonra da darbeyi vurdu. Hem de kolayca. 12 Eylül darbesine karşı ne bir fabrika direnişi, ne de bir köylü kalkışması yaşandı. Ne köyden şehre kuşatmalar yaşandı, ne şehirden köye. Geçmişin bu teorileri tartışılmakla kaldı. Ama yine de yeterince gerçekçi olmasa bile saf, dürüst, umut dolu "köyden şehre - şehirden köye" tartışmalarıydı bunlar.

12 Eylül'den sonra yeni bir tür solculuk gelişti. "Köylülükten kurtulmuş", "şehirlileşmiş", hatta "Avrupaileşmiş" sol. 12 Eylül'ün, Özal'ın solculuğu. Geçmişe ilişkin her şeyi küçümseyen, her şeyi kendisiyle başlatan, çok yiğit görünüp, egemenlere kavuk sallayan züppe solculuğu...

1980 sonrası yaşanan bu dönüşüm, özellikle solun önemli bir kesimini işbirlikçilik noktasına getirdi. Zaman zaman değindiğimiz gibi, 12 Eylül'ün asıl darbesi asma-kesme türündeki darbe değildi. Faşistçe kaba yöntemler onulmaz acılara yol açar. Burjuvazi her devrimci kalkışmaya veya dirence karşı faşist yöntem-

lere başvurur. Ama yok ettiğini sandığı direniş ruhu, her zaman yeniden alevlenir. Hâkim güçlere karşı emeğin zaferiyle sonuçlanır. Eğer felsefi tutarlılığın ve felsefi altyapın yeterliyse...

O nedenle bu bölüm ve tartışmalar geri kalmış bir ülkede, eğitim planlamasının ne kadar değerli olduğunu gösteriyor. Sunum okunduğunda görülecektir ki, 1968'de ODTÜ'den Nejat Ender'in önerileri bugün için turnusol kâğıdı gibidir. Rauf İnan sunumun, "Bizim için çok yeni, üzerinde çok az durulmuş bu konuyu, bütün genişliğiyle gözler önüne" serdiğini söyleyerek Eder'e teşekkür eder ve "Bir toplum çökertilmek istenirse, bunu eğitim düzenini yozlaştırarak kısa zamanda gerçekleştirmek mümkündür. Osmanlı imparatorluğu buna bir örnektir. Yine bir toplumu eğitim yoluyla hızla geliştirmek mümkündür. Bunun bir örneğini kısa bir süre önce bizden ayrılan Bulgaristan vermiştir" vurgusunu yapar.

Din eksenli toplum yapısının bugününe hangi süreçlerden geçerek geldiğimiz ortadadır, bu serüveni yeri geldikçe belirttik. Bilindiği gibi, ABD destekli Fethullah okullarının tüm dünyadaki örgütlenmesi, emperyalist kıskacın en önemli dinamiklerinden biridir.

Nejat Erder'in Türk Eğitiminin Planlanması başlıklı sonuç bildirisini, komisyonca sunulan ek önerileri aynen aktarıyorum:

Milliyet, 9 Eylül 1968.

Devrimci Eğitim Şûrası "NATO'ya Hayır" dedi

Milliyet

SATIR: AŞIRI SOLCULAR CHP İÇİNDE KALAMAZ

TÜRK EĞİTİM DEVRİMİNİN PLANLANMASI

Konumuza girmeden devrimci bir eğitim planlanmasının gereğini açıklayabilmek için yurdumuzda eğitim planlaması görüşlerimizi kısaca sıralayacağız.

Her iki beş yıllık plan da yeterli bir hazırlığa ve bilimsel bir araştırmaya dayandırılmamıştır. Planlara yön veren kesin amaçlar, Türk toplumunun gereksinmelerine uygun düşmemektedir.

Planlar kaynaklarımızın tümünü harekete geçirir durumda değildir. Yöneticiler, kaynak yetersizliğinden, fakirlikten yakınıyorlar. Türkiye'de halka yeterli eğitim hizmeti veremeyişin nedenini, kaynak yetersizliğinden önce; halktan yana ve halka göre çalışmayan bir yönetimde ve onun yetersiz planlama eyleminde aramak gerektiğine inanıyoruz. Halktan yana ve halka göre yapılacak bir plan kaynağını, kaçırılan vergilerde, yurt dışına aktarılan sermaye, lüks konut ve tüketim harcamalarında, NATO standartlı, çoğu modası geçmiş ve gereksiz donatımda, savunma ve öteki yönetim giderleri israfında olduğunu görmek mümkündür, diyoruz.

Köy çocuklarına ve halka ilk, orta ve mesleki öğretim vermesi gereken yatılı bölge okullarıyla bir masraf kapısı haline getirilmekle beraber yararlı olmaktan da kasten alıkonulan halk eğitim örgütleri başta olmak üzere: tüm eğitim kurumlarında müteahhit zengin etme yatırımları ile işletme ve keyfi transfer harcamalarındaki israfları da bu arada anmak isteriz.

Eğitim yoluyla toplumda yükselme fırsatını kısıtlamayı hedef tutan, bu israfçılık yanında, keşiflerin birim fiyatlarının düşürülmesi ile ilgili teknik hesaplar yapılmadan gelişigüzel birim fiyatlar düşürülmek suretiyle eğitim alanında gizlice kısılan kaynakların kişi zengin edilmeye yöneltilmiş olmasını da görmemezlikten gelemeyiz. Bu eylemlerle, ayrıca saptırılan, yetersiz eğitim planlarını, uygulama sonunda ulaştıkları noktaların plansız olarak çalışılmak suretiyle alınacak sonuçlara yakın olduğu gerçeği bu görüşümüzün belgesidir. Böylece baştan öngörülen bir yaklaşımın beklenen kadar bir büyümeyi uygulamada kapsayamayışı, öncelikle kaynak yetersizliğinden değil, bu bozuk düzende planlamanın sadece bir gösterişle halkı aldatma ve bir avuç insanı kısa zamanda kısa yoldan kolayca zengin etme aracı olarak kullanılmasından ileri geldiğine inanıyoruz.

Bu aldatmayı; imam hatip okullarının öteki meslek okullarına göre sayısındaki büyük artışında açıkça görüyoruz. Türk ekonomisinin ihtiyacı olan mesleki teknik okula karşılık, 18 imam hatip okulu açılmıştır. 1968 yılı için açılması öngörülen İmam-Hatip okul sayısı 30'un üstündedir. İmam-Hatip okullarının bir yandan mesleki personel ihtiyacını karşıladığı, diğer taraftan da üniversitelere kaynak olarak düşünüldüğü görülmektedir. Aslında bunun altında yatan amaç, yeşil bayrak düşüncesiyle soygunculuk düzenini birleştirmektir. Yeşil bayrağın ve sarığın amacı, Atatürk'ün kurduğu akılcı, laik düzeni yıkıp teokrasiye dayanan çağdışı bir düzen kurarak sömürüyü sürdürmektir. Bu amaçla İmam-Hatip okullarında devletin temel örgütlerini yönetecek kadroyu yeşil bayrak ve sarık düşüncesi yönünde ve uygun bir zaman içinde yetiştirmektir. Bu cümleden olmak üzere sorumlu devlet yöneticilerine imam hatip okulları üniversite kaynağı olarak kabul ettirilmek istenmektedir. Böylelikle teokratik düzene geçişi sağlayacak şekilde yetiştirilmiş subay, yargıç gibi yüksek kademe yöneticileri temel örgütlerin başına geçirilmiş olacaktır. Böylece amaç, Atatürk devrimi ilkelerine dayanan laik Türk eğitimini tahrip etmek ve çağdışı bilgi ve anlayışlarla donatılmış yöneticiler elinde Türkiye'yi zengin sınıf egemenliğinin karanlığına götürmektir.

Eğitim planlamasında yapılan yanlışlığın bir başka örneğini de öğretmen yetiştirme konusunda göstermek isteriz. Hatırlanacağı üzere, 1962 yılında hazırlanmış olan bir raporda: "İlköğretim alanında büyük bir öğretmen sıkıntısı çekildiği belirtilerek, yeter sayıda öğretmen yetiştirilmesi işine hız verilmesi önemle önerildiği halde ikinci beş yıllık kalkınma planında bu yoldan gidilmemiş, tersine öğretmen yetiştirme işinde her yıl büyük açık meydana getirecek bir durum yaratılmıştır: Bu planın 164. sayfasında 1968-1969 ile 1972-1973 yılları arasında ilkokullara alınacağı belirtilen öğrenciler için 109.900 öğretmen yetiştirmek gerektiği halde aynı planın 167. sahifesinden aynı yıllar arasında 76.500 öğretmen yetiştirileceği öngörülmüştür. Sadece bu beş yılda doğacak öğretmen açığının 33.400 olacağını basit bir hesap ortaya çıkarmaktadır.

Devrimci eğitimin planlanması aslında devrimci bir iktidarın Türkiye'yi yönetmesiyle verimli olabilir. Bugün Türkiye'nin bundan yoksun olduğu hepimizce bilinen bir gerçektir. Öte yan-

dan böylesine ulusal ve önemli bir işe halk ve devlet kuruluşları olarak katkıda bulunulmasında zorunluluk vardır. Bunuh için eğitimcilerin, öğrencilerin, işçilerin, öteki devrimci ve halktan yana olan bütün kuruluşların ve bizzat halkın böyle bir hizmete katkıda bulunmaları, kamu görevidir.

Devrimci Eğitimin planlanmasında aşağıdaki esasların uygulaması komisyonumuzca uygun görülmüştür:

Sözünü ettiğimiz planlamanın amacı, örgütü, yönetimi, kaynak ve araçları ile teknikleri hakkında bu şûrada kesin görüşler ve direktifler saptanmış olmalıdır. Ayrıca olanaklar oranında bütün hususlar birlikte ele alınmaya çalışılmalıdır. Bu çalışmalar sırasında ortaya çıkacak hususlar şunlar olacaktır:

1. Devrimci eğitim planlarını içtenlikle uygulayacak, halktan yana, siyasi bir iktidara sahip olmak. Bunun için halkın gerçekleri öğrenmesine ve siyasal yönden bilinçlendirilmesine çalışmak, bu çalışmaları çok çeşitli yön ve alanlarda yapmak için hazırlanılmalıdır.

2. Halkın siyasal yönden bilinçlendirilmesine ve devrimci bir iktidara kavuşmasına, Anayasa ilkelerine, devrimci eğitim amaçlarına uymayan uygulamaları demokrasi ve hukuk yollarından engellemek. Bir baskı grubu olarak bu eylemelere direnmek, bunun için örneğin öğretmenlerin halkı uyarma ve aydınlatma çabalarına engel olan eylemleri duyurmak, laikliğe, çağdaş uygarlığa, bilime ve tekniğe zıt, öğrencilerle yetişkinleri uyuşturucu ve uyutucu yayınların okunmamasını sağlamak gibi eylemlere girişilmelidir.

3. Halktan yana bir yönetimin ileride ihtiyaç duyacağı çalışmaları kolaylaştırmak için şimdiden araştırma, planlama kurulları, program geliştirme, koordinasyon, yayın ve haberleşme, halkla ilgili çalışmalar için komisyonlar kurulmalıdır. Bu kurul ve komisyonların kurulup çalıştırılmaları eyleminde TÖS tek başına hareket etmeyip devrimci öğrenci, işçi ve halk kuruluşları ile her alanda sıkı ve devamlı işbirliği sağlamalıdır. Bu kuruluşlar TÖS'e olduğu kadar onlara da bağlı olmalı TÖS kadar onlar tarafından da maddeten ve manen desteklenmelidir.

Bu kadarcık açıklamadan sonra metnini aynen kabul ettiğimiz Nejat Erder'in bildirisine ek olan önerilerimizi şöyle sıralayacağız:

1. Değişme yönü belli olan içtenlikli ya da içtenliksiz herkesçe

kabul edilen kalkınma stratejisi içerisinde TÖS'e düşen görev, Devrimci Eğitim çalışmasının meydana getireceği gelişme şeklindeki değişmenin yöntemini belirtmek olmalıdır. Geçiş halinde olan Türk toplumunda eğitimin ve halktan yana olan devrimci eğitimcilerin görevleri ile bu görevlerin gerçekleştirilmesi çalışmaları başlatılmalıdır. Bu çalışmanın yönü ve yolları değiştirilmemelidir.

2. Devrimci eğitim çabası ile çatışma halinde olan, çıkarcıların sözcülüğünü yapan ve eğitimi onların isteklerine göre yönetenlerin kimlikleri ve eylemleri, belgeleriyle halka açıklanmalıdır. Bunun için halk tercihleri ile çıkarcıların tercihleri arasındaki halk zararına olan çelişkiler açık seçik olarak ortaya konmalı, bu alanda neler yapılabileceği halka ve devrimcilere anlatılmalıdır.

3. Halk tercihleriyle Anayasanın isteklerine zıt düşen uygulamadan zarar gören halka bu zarardan kurtulma yolları öğretilmelidir.

4. Yönetenlerin kasıtlı olarak eksik bıraktıkları hizmetlere TÖS olanaklarına öteki kuruluşların ve halkın da katkıları eklenerek sahip çıkılmalıdır. Yukarıda da belirtildiği şekilde daimi bir Eğitim Araştırma ve Planlama Kurulu hizmete sokularak, bununla birlikte program geliştirme, koordinasyon, Yayın ve haberleşme ve Halkla Münasebetler adını taşıyacak komisyonlar kurulup çalıştırılmalıdır.

5. Türkiye'de kısa zamanda ulaşılmasında zorunluluk olan ilk eğitim hedefleri kesin olarak saptanıp ortaya konulmalı bunlarla ilgili açık ve seçik sloganlar halkın gönlüne yerleştirilmelidir. Şu hedefleri, bir örnek olarak vermek isteriz.

a) Beş yıl içinde okuma-yazma bilmeyen bırakmamak, bunun için okuma-yazmayı öğrettiği kadar ileri, doğru ve gerekli fikirleri de benimsetecek sözleri kapsayan bir alfabe kitabı hazırlatıp halka ulaştırılmalıdır. Bunda: "ATA OT AT – KAYA YAT UYU" gibi sözler yerine "HALK YURDUN SAHİBİDİR." "TOPRAK TOPRAĞI İŞLEYENİNDİR." "ÜRÜN ÜRETENİNDİR." gibi cümlelere yer verilmelidir. Bu hedefe ulaşmak için yukarda sayılanlara ek olarak ya da onların içerisinde okuma yazma öğretme komiteleri kurulmalıdır.

b) Anayasanın istediği şekilde ders araç ve gereçleri bütün öğrencilere bedava verilmelidir.

c) Eğitim araç ve gereçleri bir kazanç ve sömürü alanı olmaktan kurtarılmalıdır.

d) Eğitimimizdeki emperyalist etki ve eylemlere "DUR" denilmelidir.

e) Beyin ihracı kaçırılması, eserlerimizin aşırılması engellenmeli, bunlar halkın yararlanmasına sunulmalıdır.

g) Tiyatro, dil ve edebiyat, resim, müzik ve heykel gibi çalışma alanları halka yönelmeli, halk da bu alanlara girmelidir. Bu alanda yetenekli halk çocukları düzenli bir şekilde aranıp bulunmalı ve yetenekleri oranında yetiştirilmek üzere kendilerine her türlü olanak hazırlanmalıdır.

h) Devrimci Eğitim Şûrası üyelerinin görevleri bugün burada bitmiş sayılmayıp gelecek şûralara kadar her üyenin bulundukları yerde Şûra amaçlarını gerçekleştirmek için çalışmaları sağlanmalıdır.

7. Devrimci Eğitim Şûraları gelenekselleştirilmeli, belirli ya da gerekli zamanlarda tekrar tekrar toplanmalıdır. Bunu için yukarıdaki kurul, komisyon ya da komiteler içerisinde bir "Şûra Komitesi" ile TÖS Genel Merkezinde bir "Şûra Bürosu" çalıştırılmalıdır.

Bu son rapor okunur ve oybirliğiyle kabul edilir.

"Keşke" diyor insan, "Bu raporda sunulanlar önemsense ve uygulansaydı. Hiç olmazsa bir kısmı." Uygulama çalışmaları olmadı mı, oldu. Şöyle:

Beş yıllık planlar hep hazırlandı. Ama hiç gerçekçi değildi ve eğitimin sorunlarını çözebilecek öngörüye sahip değildi. Çünkü genel politikalar 1940'lardan itibaren emperyalizme bağımlı politikalardı. Elbette bu sürece devrimci politikaların yön vereceği gibi bir beklenti içinde olamayız. Ama öyle bir ihanet çizgisi yaşandı ki, bu çizgi 1940'lar öncesinin tüm devrimci ve halkçı atılımlarını yok etti. Genel politikalara ve eğitim politikalarına, ya militarist, ya dinci ya da liberal anlayışlar yön verdi. Ama asıl vurgulanması gereken bunların ortak paydası. Yani emperyalizmin işbirlikçiliği.

Raporda öngörülen ve yönetenlerin yakındığı kaynak yetersizliği gerekçesine karşılık, Türkiye'de tüketim ekonomisi aldı başını yürüdü. Üretim yok, yatırım yok, açılan fabrika yok. Mevcut üretim tesisleri yerli ve yabancı sermayeye peşkeş çekiliyor. Yani özelleştiriliyor ve de sermayenin ekonomisi güzelleştiriliyor.

Diğer yandan tersaneler can pazarı. İşsizlik almış başını gidi-

yor. Her sokak başına bir "center" dikiliyor ve esnafın çanına ot tıkanıyor. Mevcut ücretler düşürülüyor. Sendika yok. Olanlar da işlevsiz... Ve de her sabah birçok televizyon kanalında ekonomi programı yapan uzmanlar boy gösteriyor. Bunlar ekonominin nasıl iyiye gittiğini, Türkiye ekonomisinin nasıl düze çıktığını ballandıra ballandıra anlatıyor. Bir de dolar paritesinin yükseldiğini ve altının en iyi yatırım aracı olduğunu. Sanki yoksulun, işsizin yatırıma yöneltebileceği parası varmış gibi. Ha! Ne yazık ki bunların önemli bir kısmı da ya eski solcu, ya hâlâ "solcu". Ülke zenginleşince demokrasi artar diyenlerden. Öyle ya. Ayak takımı demokrasiden ne anlar? Hele bir bedel ödesin diyen "sol züppeler..."

Nietzsche'nin kulakları mı çınlar, kemikleri mi sızlar? Bilmiyorum...

Devrimci Eğitim Şûrası, bu raporla sona eriyor. Elbette kapanış konuşmalarından sonra. Benden bu kadar...En başta söylediğim gibi, kitabın hepsini aktarabilirdim. En önemli saydığım bazı bölümleri aktarmayı tercih ettim. Aynı şeyi bir başkası yapsaydı, belki de benim önemli saydıklarımdan başka bölümleri aktarabilirdi. Gerek aktardığım bölümler, gerek araya serpiştirdiğim görüşlerim ve gerekse Şûra kararları eleştirilebilir. Hatta, kimi okurlara yanlış bile gelebilir. Ama biline ki, bu emeği harcayanlar Türkiye'nin devrimci öğretmenleri, devrimcileriydi. "Bizim Fakir, bizim Makal, bizim Akçam" diyebildiğim için mutluyum. Onlara duyduğum saygı, kendime de saygı duymamı sağlıyor.

Ayrıca bu çalışmayı yaparken bir kez daha öğrendim ki; öğreneceğim daha çok şey var. Ve de biliyorum ki, bu ülkenin geleceğini devrimciler - sosyalistler belirleyecek. Şurâ'ya emeği geçenlerin, eline, beynine, yüreğine sağlık.

Bu aktarımı yapmaktaki toplumsal amacım, biraz ahde vefa, biraz geçmişe güven, biraz tarihe tanıklık, biraz da bugüne ilişkin ders çıkarabilme umudu. Bireysel amacım ya da kazancım ise, dediğim gibi en baştan eğitilmem. Düşünme yöntemi olarak eğitildim. Sorunları ele alış ve sunuş biçimi olarak eğitildim. Başkalarından öğrenmek gerektiği konusunda eğitildim... Yeniden, yeniden.

2. Bölüm:
1969 BÜYÜK ÖĞRETMEN BOYKOTU

Köy yolunda bir öğretmen

1968 yılında Malatya İli. Çiçeği burnunda bir öğretmen. Henüz 18 yaşında değil. Mavi bir otobüse bindi. Otobüs Pütürge İlçesi, Keferdiz Bucağı'na gidiyor. Küçük otobüsün koltukları yolcularla

1968 yılı Gevheruşağı Köyü öğretmeni.

dolu. Koridor ise horoz ve tavuklarla. Yolcuların konuşmalarını anlayamıyor. Kürtçe konuşuyorlar. Hem de bağıra çağıra. Ya da ona öyle geliyor. Horoz ve tavukların sesleri daha bildik. Onların milliyeti yok. Acaba daha mı şanslılar diye düşünüyor. Ardından da bizim tavuklardan biri olsaydı, benim gibi zorluk çekmezdi diye... Sonra da yaptığı karşılaştırmaya gülüyor.

Yolcuların tiplerine bakıyor çaktırmadan. İlk gözüne çarpan, çoğunun bıyıklı olduğu. Hem de Allah ne verdiyse koyuverilmiş türden. Tek fantezisi doğuyor orada, bıyıkları gürleşmeli. Devrimci ağabeyler bıyıklı, köylüler de bıyıklı... Bir kerameti olmalı bıyıkların. Dudaklarının üstüne gidiyor eli. Bıyık yerlerini yokluyor. "Haydi" diyor içinden. "Haydi gürleşin." Gür bıyıklı düşlere dalıyor.

Şehri tüketti otobüs. Sonra bağlık bahçelik yolları. Yeşil mi yeşil... 80 km dediler Keferdiz için. Tahminde bulundu; şu kadar saatte giderim diye. Aşağı yukarı Aydın - İzmir arası kadar. Otobüs dağlara sarmaya başladı. Kıvrıldı, yükseldi. Yükseldi, kıvrıldı. Gökyüzüne doğru. Ovalar geride kaldı. Yeşillikler de. Hem de çok aşağılarda. Bulutlar şehirden daha yakındı artık. Camdan dışarısı gökyüzü. Yeşil sarıya kesti. Bağlar bahçeler taşlaştı. Ovaların yerini dereler aldı. Uçsuz bucaksız, susuz dereler. Tekerler yarların üzerinde. Ha uçtu ha uçacak... Ürktü öğretmen. Diğer yolculara baktı. Ondan başka kimsenin umurunda değildi, uçsuz bucaksız dereler. Hem de dibi görünmeyen.

Gözü şoföre takıldı bir ara. Birkaç koltuk ötesindeydi. Direksiyon elinde, kolunda, belinde. Sanki çember çeviriyor. Gözü yolda. Geriye dönse bile yolu görüyor. Bazen yanındakine dönüyor laf yetiştiriyor, bazen arkasındakine. Gözünü yoldan ayırmadan. Belli ki herkesle dostluğu var. Herkese de söyleyecek bir şeyleri. O da bağıra çağıra konuşuyor.

Ne söylediğini anlamasa da, cümlelerinin başına getirdiği isimlerden birilerine takıldığını anlıyor. Çünkü her cümlenin ardından kahkaha kopuyor. Yaptığı şakalardan nasibini almayan yok. Belli ki, şakalaşmak işinin bir parçası. Kahkahalar korkusunu azaltıyor. Bir de direksiyonu kavrayan kocaman eller.

"Pala" diye sesleniyordu yolcular şoföre. Bıyıkları iri cüsse-

sine uygundu. Bir ara tam döndü geriye. Gözleriyle öğretmeni buldu. "Hocam bir isteğin var mı? Su falan istersen, hiç çekinme. Sen bizim hepimizin misafirisin. Pütürge Deresi'nin misafirisin. Açlığın tokluğun bizi ilgilendirir bundan sonra." Ürktüğünü anlamıştı öğretmenin. Rahatlatmaya çalışıyordu. "Burası Kuba Dağı. Yabancılar için çetindir bizim yollar. Her gün gidip geldiğimizden biz alışkınız. Aşağı yukarı her karışını biliriz. Bu dağı aştık mı bizim derelere ineriz. Güzeldir bizim dereler. Gerçi herkese memleketi güzel gelir. Ama olsun yine de güzeldir bizim buralar. Bizim köylerin geliri yoktur, mahrumiyeti çoktur. Fakirdir köylerimiz ama biz hocaları çok severiz. Kolay mı bizim perişanlığımıza ortak olmak, bebelerle uğraşmak? Biz üç beş tanesiyle uğraşamıyoruz." Kürtçe bir şeyler söyledi ve yine kahkahalar kapladı otobüsün içini. Belli ki, espriyle karışık bir küfür sallamıştı. Anlamış gibi öğretmen de gülümsedi.

Devam edecekti konuşmasına daha. Yolculardan biri girdi araya, "Hocam hoş gelmişsin" diyerek. Devamı geldi uğultu halinde. İçtenlikli "Hocam hoş gelmişsin. Ne istersen çekinme. Su, sigara..." teklifleri uzadı gitti. Her teklife, her konuşmaya yanıt vermeye çalıştı. Utandı biraz da. İlgi odağıydı şimdi. Teklifle yetinmedi yolcular. Birisi geldi sigara verdi. Misafir cigarası ve filtreli. Belli ki köyüne hediye götürüyor. Bir diğeri bisküvi verdi. Sonraki lokum... Utandı ama, içi ısındı. Sorular, sorular. Nerelisin? Adın ne? Anan baban sağ mı? Hangi köyün öğretmenisin? ...

Hangi köyün öğretmeni olduğunu söyledi. Yan koltukta oturan koltuk arkadaşı arabanın içine doğru seslendi. "Gevheruşaklı yok mu lov!" Bir yanıt geldi arkadan. "Ben varım lov. Hoca bizim köyün hocası mıdır?" "He lov, sizin köyün." Halit heyecanla yanına geldi. "Hoş gelmişsin hocam!" İçten bir sevinçle sarıldı hocasına. Hoca da sarıldı Halit'e. Bir başkası daha geldi yanına, o da sarıldı. "Ben Deremarasulu'yum Hoca'm. Aynı köy sayılır. Muhtarlığımız aynı. Bizimki mezra. Mahallesi gibi yani." İçi biraz daha ısındı.

Otobüs kıvrılmaya, tırmanmaya devam ediyor. Bu son dağ dediğin anda, yeni bir dağ başlıyor. "Aydın'dan İzmir'e gitsek

çoktan varmıştık" diye geçirdi içinden, "oysa biz hâlâ tırmanıyoruz." Yol iyice daralmış, daha da keskinleşen dönemeçler ancak manevra yapılarak alınıyordu. Şoför elindeki çemberi daha bir hızlı çeviriyordu şimdi. Sağa sola yekinerek. Dağın doruğu ise hâlâ görünmüyordu. Doruğa ulaşma umudu tükenmek üzereyken, Kuba Dağı'nın tepesinde hissetti kendini. Engin ovalar görünüyordu uzaklarda. Her nedense aklına Nazım geldi. "... Yürüdü uçurumun başına –bıraksalar- ince uzun bacakları üzerinde yaylanarak- Kocatepe'den Afyon ovasına atlayacaktı" dizeleriyle. İçi daha da ısındı. Ürkekliği yerini güvene bıraktı. Nazım da buradaydı.

Bir de sordular, "Hocam Kürtçe biliyor musun?" diye. Hayır" dedi, "bilmiyorum." Bu yanıttan sonra neredeyse hiç Kürtçe konuşulmadı yol boyunca. Kendisini yabancı hissetmesin diye Kürtçe konuşmayı bırakmışlardı. Yolcuların bu inceliği, yeni yaşamında öğrendiği ilk şey oldu. Sonradan daha çok öğrenecekti; en kaba halinin bu olduğunu köylülerinin. Biraz da şaşırmıştı. Öğretmen okulunda, zaman zaman okuduğu "adâbı muaşeret" hitabını düşündü. Öğretmenlerinin okumalarını istediği çok sayıdaki kitaplardan biriydi. Onu ve arkadaşlarını insana ve toplum kurallarına saygı duyacak biçimde yetiştirmeye çalışmışlardı. Ayrıca davranışlarının örnek olması gerektiği vurgulanmıştı yıllarca. Kolay mıydı öğretmen olmak? Öğretmen insana saygılı, duygulu ve ince olmalıydı davranışlarında. O nedenle şaşırdı yolcuların inceliğine. Bu misyonun kendisine ait olduğu duygusu yerleşmişti kafasına. Oysa şimdi insana saygının, insanların ortak değeri olduğunu görüyordu. İçi biraz daha ısındı.

Akşamın loşluğunda ulaştılar Keferdiz'e. Öğlen yola çıkmışlardı oysa. Ve şimdi avuç içi kadar bir bucaktaydı. Bir nahiye müdürlüğü, bir karakol, ilkokul ve bir de kahvehane. Kahvenin üstü otel. "Haydi" dedi Halit, "köye gidiyoruz hocam." Yola koyuldular.

Yol dediğin dağa tırmanan patika. Önce meyilli, sonra dik yokuşlar. Arazi çıplak. Tek tük ağaç var. Güneş bir görünüyor, bir kayboluyor. Yol kıvrım kıvrım. Yol kıvrımları birkaç metre aralıklı. Bilirdi ki en kısa yol kıvrım kıvrım olmazdı. Dümdüz

olmalıydı. 50 yaşlarındaki Halit kıvrımları hiç sektirmiyor, yoldan çıkmadan kıvrılarak ilerliyordu. Kısa yolu tercih etti Hoca. Kıvrımlar yolu uzatır, beni yorar diye düşündü zaar. Yaşı henüz 18 değil. Düz tırmanmaya başladı tepelere doğru. Sesi çıkmadı Halit'in. "Öğrenir hoca" diye düşünmüştü herhalde, "Gevheruşak dağlarında nasıl yürüyeceğini?" Gerçekten de yoruldu az sonra, nefesi tıkandı.

Halit bana mısın demiyor. İki elini kıçında kavuşturmuş, öne doğru eğilmiş, yekinerek yürüyor. Öğretmen ancak soluğu kesildikten sonra düşündü, yolun kıvrımlarında ve Halit'in yürümesinde bir keramet olduğunu. Bu ikinci dersti. Daha da öğrenecekti.

Gökyüzünde ay yoktu. Zor görüyordu bastığı yeri. Halit'i kaybetmeden, onun bastığı yere basarak ilerliyordu. Halit hiç istifini bozmadan yekinerek yürüyordu. Biraz sonra durdu Halit. "Bak Hoca" dedi, "köy göründü." Baktı, köy falan göremedi. Simsiyah karanlıktı işaret ettiği yer. "Göremedim" dedi. Halit ısrarla uzattı parmağını, "İşte bak, evler görünüyor." "Hah gördüm" dedi yalandan. Koskoca öğretmenin, Halit'in gördüğünü görememesi

Toprakla bütünleşmiş köy manzarası.

olmazdı. Yürüdüler. Halit önde o arkada. Ellerini Halit gibi arkasında kavuşturmayı da öğrenmişti.

Yalandan gördüğünü gerçekten gördü. Ama ertesi sabah, gün ağardığında ve daha sonraki günlerde. Misafiri olduğu Muhtar Ferit'i. Ferit'in evini, diğer evleri, okulunu, çocuklarını, köylüleri, dağdan dağa çağlayan insan seslerini. Ya sonra?

Sonra günler günleri kovaladı. Dersler başladı, ilçeyi tanıdı, yolları öğrendi. O yollarda yürümeyi öğrendi. Karanlıkta bakmayı ve görmeyi öğrendi. Hatta biraz Kürtçe ve de şekerli makarna yemeyi, acılı ayranı, demli çay içmeyi. Bağırarak konuşmayı öğrenemedi ama.

Köydeki ilk işi okula gitmek oldu. Uzaktı biraz okul. Ertesi sabah dedik ya...

Muhtar önde o arkada. Karşıdan okul binasını gördüğünde içi bir tuhaf oldu. Kutu gibi, mavi boyalı, şirin. Hemen altında da öğretmen lojmanı. Ferit bir çevirişte açtı dış kapıyı. Dört beş metrekarelik bir hole girdiler. Hemen karşıda bir kapı, sol tarafta başka bir kapı. "Burası müdür odası" dedi muhtar, karşı kapıyı açarken, hınzırca gülümseyerek. Daha sonra öğrenecekti Muhtar Ferit'in gerçekten hınzır olduğunu. Hatta biraz da kurnaz olduğunu...

Gevheruşağı Köyü İlkokulu ve öğretmen lojmanı, 1968.

Müdür odasında yıpranmış bir çalı süpürgesi ve birkaç tane odun gördü. Dolaplar, çekmeceli masa ve müdür koltuğu sınıftadır diye düşündü. Sol yandaki kapıya yöneldi Muhtar. Açtı kapıyı. Yer şapsız beton, yerde birkaç taş parçası (bunlar takoz görevi görüyor), üç dört tane kalasa benzer tahta (bunlar da sıralar). Yazı tahtası aradı, yok. Sıralar yok. Duvarlar boş. Sandalye yok. Müdür odasına ilişkin ise hiçbir şey yok. Bir masa gördü köşede. Dört bacak üstüne iliştirilmiş kontrplak ve bir dosya kâğıdı koyacak kadar düz alanı olmayan. Bir de soba. Kıştan kalma. Boruları yerinde. Önünde de paslı bir teneke. Kül almak için.

Devlet okul yapmıştı. Malatya İli, Pütürge İlçesi, Keferdiz (Doğanyol) Bucağı, Gevheruşağı Köyü'ne!

Kuba Dağı'nı otobüsle aşmak çetindi. Bucaktan köye dağları yayan aşarak gelmek çetindi. Şimdi anladı ki, burada öğretmenlik yapmak daha da çetindi. Öfkesi kabardı. Öfkesi giderek Gevheruşağı Dağlarını, daha sonra Kuba Dağı'nı aştı. Yolu diğer öğretmenler gibi TÖS ün boykotuna düştü. Henüz yaşı 18 değil. Kendisine ait tek fantezi gürleşmesini istediği bıyıkları...

Öğretmenler Boykotu

10 Aralık 1969 yılında Fakir Baykurt başkanlığında toplanan TÖS Yönetim Kurulu organları, 15 Aralık 1969 tarihinden başlamak üzere dört günlük boykot kararı aldı. Şu bildiriyi yayımladı:

BÜTÜN ÖĞRETMENLER BOYKOTA!

Sayın Türkiye Öğretmenlerine ve Kamuoyuna,

Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Yürütme Kurulu, bayram için Fevzipaşa'dan Ankara'ya gelen Genel Başkan Fakir Baykurt'un başkanlığında bugün bir olağanüstü toplantı yaparak, bayram ertesi 15 Aralık 1969 Pazartesinden itibaren bütün Türkiye'de dört günlük bir ihtar boykotu yapılmasına karar vermiştir. TÖS Genel Merkezi, kararı telgraflarla şubelerine bildirmiştir.

Boykot, ilk, orta, yüksek, bütün okullarda 15 Aralık 1969 Pazartesi sabahı başlayacak, 18 Aralık 1969 Perşembe akşamı bitecektir. Öğretmenler, 19 Aralık 1969 Cuma sabahı derslere

başlayacaklardır.

TÖS Genel Yürütme Kurulu'nun kararı şöyledir:

Türkiye eğitiminin ve öğretmenlerinin içinde bulunduğu bunalım dayanılmaz bir dereceye gelmiştir. Yabancı etkiler altında, sırtı halka dönük, eşitlikten uzak, tüketici, kalitesiz bir eğitim yıllardır, çocuklarımızı, halkımızı ve öğretmenlerimizi bıktırmıştır. Bugüne kadar yapılan her uyarıyı ve düzeltici her uygulamayı, her türlü çeşitli iftira ve bühtanlarla boğan iç ve dış çıkarcılar, bu bakımsız ve perişan devlet eğitimini halkın çocuklarına bırakıp, kendi öz çocukları için özel okullar açmışlar ve açtırmışlardır. Yöneticilerimiz, kendi öz çocuklarını çoğunlukla dış ülkelerde okutmakta, oradan diploma aldırmaktadırlar. Sömürgeci ülkelerin yolladığı uzman, barış gönüllüsü ve üretim artığı bayat süt tozlarıyla ve bugünkü genel işleyiş ve görünüşüyle böyle bir eğitim, "milli" bir eğitim olma niteliğini yitirmiştir.

Bunun yanında, yurdun her köşesinde ve her dereceli okulunda çalışmakta olan yurtsever öğretmenlerimiz, sınıflara girmekten sokağa çıkmaktan utanır hale gelmişlerdir. Aldıkları ücret, her gün artan hayat pahalılığına yetişmek şöyle dursun, yaklaşmayı bile başaramamaktadır. Ayın on beşinden sonra öğretmen resmen aç ve yılın her ayında borçludur. Büyük çoğunluğu, resmî bilim kurumlarının 1968 Temmuzu için saptadığı 1941 lira aylık geçim derecesinden iki, üç, dört kat daha az aylık almaktadır. Bu yüzden mesleğini ve memleketini geçici olarak bırakıp Almanya'ya işçi olarak giden öğretmenler vardır. Bunların sayısı, bizim saptayabildiğimiz kadarıyla 670 olmuştur. Bu yüzden, bu kutsal mesleği bırakanların sayısı da, son birkaç yılda, 3.500'e çıkmıştır.

Gerek bu duruma, gerekse eğitimin eksik, bozuk ve yanlış işleyişine çare bulmaya çalışan öğretmenler acımasızca cezalandırılmış, susup sinmeyenler, geceleyin çarşıdan evine giderken dövdürülmüşlerdir. Sürgünler, kıyımlar yeter görülmemiş, kışkırtılmış cahil yurttaşlara kongre ve lokâller bastırılmış, geçen yaz Kayseri'de olduğu gibi, mesleğin 800 resmî temsilcisi yakılmak istenmiştir. Dünyanın hiçbir yerinde görünmeyen bu ve bunun gibi çirkin saldırılara, Millî Eğitim Bakanı ve Başbakan ses çıkarmamış, öğretmenlerin temsil örgütüne bir geçmiş olsun bile dememişlerdir.

Bundan daha acı ve ağır olanı, haklı direncinde ve kutsal sava-

şında dağ başlarında yapayalnız, bakımsız, baskı altında ve bin bir tehlike içinde görev yapan öğretmene destek olan Anayasanın çizdiği sınırlarından çok geri olan bir kanunla çalışan sendikası, sanki kanun dışı bir kuruluş imiş gibi, horlanmış ve bugüne kadar resmen muhatap olarak alınmamıştır. Genel Başkanı dahi bugün Genel Merkezden uzak bir yerde görev yapmak durumunda bırakılan bu temsil örgütü her fırsatta karalanmış, halkın, gözünden düşürülmek istenmiştir. Hükümet, 5 Ekim 1966'da Paris'te imzaladığı "Uluslararası Öğretmenler Statüsü"nü öğretmenler ve kamuoyundan saklamış, oradaki yükümlerden hiçbirini uygulamamıştır. Özel sektörü desteklemek uğruna, Anayasaya aykırı olarak büyük milyonlar harcanmış, Personel Kanunu uygulaması için küçük milyonlar bulunamamıştır. Yıllardır sözü edilen "Millî Eğitim Mensupları Yardımlaşma Kurumu" kanunu da çıkarılmamıştır. Üstelik bu kurumun kanun tasarısı üzerinde öğretmen temsilcilerinin görüşü de alınmamıştır.

Bu durumda, mesleğinin şerefini ve gururunu duyan ve hepsi de ağır ve oturaklı olan öğretmenlerimize yakışan tutum, önce dişlerini ve kemerlerini sıkmak, yetkili yöneticileri her fırsatta nezaket ve ciddiyetle uyarmak ve onların müzminleşmiş sorunlara çözüm getirmelerini beklemek olmalıydı. Bu yol çok denendiği halde bu kapılar defalarca aşındırıldığı halde, yöneticiler harekete geçirilemedi. Bundan sonra öğretmenlerimize düşen, başlarını kaldırmak, tarihin ve Türk milletinin önünde son sözünü söylemektir.

Çünkü:

Öğretmen yalvarmaz

Öğretmen boyun eğmez

Öğretmen el açmaz

Öğretmen Almanya'ya, Hollanda'ya işçi çöpçü gitmez

Öğretmen dövülmez

Öğretmen yakılmaz

Öğretmen kıyılmaz

Öğretmen sürülmez

Öğretmen DERS verir.

Öğretmen eline teslim edilmiş çocukları ve milletin kendisini EĞİTİR.

Öğretmen horlanmaz, öğretmene SAYGI duyulur...

Her milletin terbiyesinde var olan saygı kuralı, Türk milletinin terbiyesinde daha çok vardır. Bu kural, yöneticilere daha açık bir ifadeyle anlatılmalıdır. Artık buna ciddi olarak ihtiyaç ve zorunluluk vardır.

Bu yüzden biz Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Yürütme Kurulu, yurdun çeşitli yerlerinde başlayan boykotları disipline sokmak ve örgütümüze bağlı öğretmenlerimizin, üzerimizde yoğunlaşan baskılarını dikkate alınak zorunda kaldık. Bu amaçla, aşağıdaki hususları bütün şubelerimize ve halkımıza duyurmaya oybirliğiyle karar verdik:

- Bütün Türkiye'de ve her dereceli okulda öğretmenler, eğitmenler ve eğitim görevi yapanlar, 15 Aralık 1969 Pazartesi sabahından 18 Aralık 1969 Perşembe akşamına kadar dört gün derse girmeyeceklerdir. Dersler 19 Aralık 1969 Cuma sabahı başlayacaktır.

- Girişilen bu hareket, sembolik mahiyette bir ihtar boykotudur. İsteklerimiz dikkate alınmadığı taktirde, genel mahiyette ve daha uzun süreli fiili durumlara gidilmesi, vakit geçirilmeden ayrıca düşünülecektir.

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Ankara Şubesi Kongresi, 1964. İkinci sırada sağdan ikinci Talip Apaydın.

- İsteklerimiz şunlardır:

A) Yetkili hükümet temsilcisi, yetkili temsilcilerimizle görüşmeyi ve sonunda bir ortak protokol imzalamayı kabul ve beyan etmelidir.

B) Bu protokolde ilk iş olarak, yabancı uzmanların ve barış gönüllülerinin bütün eğitim kurumlarından atılacağı ve zehirleyici niteliğini saptadığımız yabancı malzemeli beslenme eğitiminin durdurulacağı belirtilmelidir.

C) Bu protokolde, bütün öğretmen, eğitmen ve eğitim görevi yapanlara ödenen maaşların günün koşullarına denk duruma getirilmesi için hazırlanmış tasarıların hemen görüşme konusu yapılarak kanunlaştıracağı belirtilmelidir.

D) Bu protokolde, özellikle "Millî Eğitim Mensupları Yardımlaşma Kurumu" kanun tasarısının, öğretmen temsilcilerinin görüşlerine de yer verilerek, en seri şekilde Meclise verileceği ve kanunlaştırılması için çaba harcanacağı belirtilmelidir.

E) Bu protokolde, Anayasaya aykırı 624 sayılı kanunun değiştirilmesi ve kamu personeli için de özgür sendikacılık olanaklarının sağlanacağı belirtilmelidir. Bu haklar arasında grev hakkının da bulunduğu zikredilmelidir.

F) Bu protokolde, sendikal çalışmalarından, kanunların suç saymadığı davranış ve görüşlerinden ötürü cezalandırılmış, sürülmüş, çıkarılmış veya kendi isteğiyle ayrılmak zorunda bırakılmış öğretmenlerin, sendikamızca verilecek listelere göre, eski yerlerine veya razı oldukları başka bir göreve döndürülecekleri belirtilmelidir.

G) Bu protokolde, yedi yıldır toplanmayan resmî Millî Eğitim Şûrasının toplanma tarih ve biçimi, temsilcilerimizle görüşülerek ilân edileceği belirtilmelidir.

H) Bu protokolde, bundan böyle, eğitim öğretim sorunlarının resmî öğretmen temsilcileriyle konuşularak karara bağlanacağı ve uygulanacağı bir ilke olarak benimsenmeli ve bunun kanunlaştırılması için çaba harcanacağı belirtilmelidir.

I) Bu protokolde, bu boykotlar dolayısıyla meslekî şeref ve gururunu ortaya koymuş olan öğretmenlerimize idarece ceza uygulanması yoluna gidilmeyeceği ilkesi de yer almalıdır.

- Dört günlük boykotun disiplin içinde yürütülmesi için Bölge Temsilcilerimiz, Şube Yönetim Kurullarımız görevli ve yetkilidir-

ler. Sloganlarımız, öğretmenlere ve halkımıza duyurulmalıdır.
- Gerçekten Millî bir eğitim istiyoruz.
- Eğitimin yönetiminde söz hakkı istiyoruz.
- Zam değil, âdil ücret istiyoruz.
- Baskı değil, âdil yönetim istiyoruz.
- Özgür sendikacılık olanakları istiyoruz.
- Bütün öğretmenler kol kola.
- Bütün öğretmenler uygun adım, tek ses!
- Bütün öğretmenler halkla yan yana, can cana!

TÖS Genel Yürütme Kurulu Adına
Genel Başkan Fakir BAYKURT

Görüldüğü gibi bildiride özlü bir durum saptamasından sonra, öğretmenlerin istekleri sıralanmaktadır. Bu istekleri Muammer Aksoy'un *Öğretmenler Boykotu* kitabındaki gibi özetleyebiliriz:

1) Eğitim düzeninde Anayasa ve çağın gereklerine uygun değişikliklerin yapılması
2) Öğretmenlere Milli Eğitimin yönetiminde söz hakkı tanınması
3) Adil bir ücret sistemi geliştirilmesi
4) "Milli Eğitim Mensupları Yardımlaşma Kurumu" teşkil edilmek suretiyle öğretmen kitlesinin sosyal ve ekonomik durumunun düzeltilmesi
5) Siyasi iktidarın öğretmenlere karşı uygulamakta olduğu genel politikayı değiştirmesi,

Bu isteklerin uygun olup olmadığını tartışmanın gereksizliği ortada. Bir kere sıralanan istekler çok masumane. Ayrıca kullanılan dil saygısızca olmadığı gibi, genel eğilimlere de uygun. Normal koşullarda ne beklersiniz yetkililerden?

Elbette, "Gelin arkadaşlar bu istekleri gözden geçirelim, uygun çözümler üretelim" demelerini. Öyle mi oldu? Hayır! Yanıt gayet net ve kararlıydı. Öğretmenler, "Milli Güvenliği ihlâle yönelen bir kapsam ve nitelikte" eylem yapıyordu. Hadlerini bildirmek caizdi.

Bildirdiler de... Bir sürü sürgün, kıyım, meslekten men etme cezalarıyla. İlk işleri de boykotla ilgili haberleri TRT'nin verme-

sini yasaklamak oldu. Gerekçeleri; Milli Güvenliği korumak! Kimden? Türkiye'nin öğretmenlerinden. Kiminle? Sırtlarını dayayıp ekmeğini (!) yedikleri emperyalistlerle. Nasıl? Hasan Hüseyin Korkmazgil'in dediği gibi, "etekleriz de kodaman soyguncuları ekmek kapılarında –behey- gözümüz gibi kolladığımız devletin silahını- yoksul yetime doğrulturuz". Bu arada yetkililer, tek kaşlarını düşürüp parmak sallayarak ve TRT'yi kullanarak tehditlerini sıralıyordu.

Kıyımın bilançosuna geçmeden önce sürecin garipliğini anımsatmak önemli gibi geldi bana. Süreçten kastım, 1960'lardan başlayıp 1980'lere dek süren zaman aralığı. Bir biçimde devletin veya devlet yardakçısı sivil faşistlerin kadrine uğramamış aydın yok gibiydi. Ya kurşun, ya sürgün, ya dayak. Bunlardan birine "mazhar" olmamak adeta utanılacak bir şeydi. İnsanlık dışı baskılar olabildiğince yaşamsal, bir o kadar da gerçekti. Ağacı sevmekten, kuşu sevmekten, sevdalanmaktan daha gerçek. Yakın zamandaki bir yemek sırasında bir arkadaşım, 32 yıl aradan sonra görüştüğü arkadaşını benimle tanıştırıyor. Aralarındaki diyalog şöyle:

"30 yıl mı oldu görüşmeyeli?"

"Hayır, 32 yıl oldu. En son cezaevinde beraberdik."

"Haa doğru. Ben en son görüşmeyi ... Nezarethanesi'nde dayak yediğimiz zaman olarak hatırladım. Sen haklısın."

Yani sevgili arkadaşların, bir kahvehanede, sinemada veya okul sıralarında görüşmüş olma şansları oldukça azdı. Diyalog da adeta övünülecek bir diyalogdu. En azından bilinçaltında. Bazen düşünürüm "Acaba biz geçmişte biraz mazoşistlik sınırına mı geldik?" diye. Ardından da insanı, emeği, yurdu sevmemenin daha onulmaz ruhsal bunalım olduğunu düşünür, avunurum. Hatta arkadaşlarımın haksızlığa, arsızlığa, namussuzluğa karşı çıkmanın erdemini yaşamalarıyla, hala yaşamaya devam etmeleriyle, tükenmemişlikleriyle övünürüm. Bir de çocuklarımın tüm bu nedenlerle "Senin çocuğun olmak zor" demelerinin buruk sevinciyle.

Her neyse dönelim boykotun sayısal sonuçlarına. Sayısal diyorum, sayısal olmayan sonuçları o kadar bilinen ki...

Boykota katılan öğretmen sayısı: 109.000
Kovuşturmaya uğrayanlar: 50.000
Takipsizlik kararı alınanlar: 19.000
Açığa alınanlar: 2.118
Bakanlık emrine alınanlar: 65
Maaş kesim cezası alanlar: 45.520
Kıdem indirimi cezası alanlar: 3.900
İl dışı sürgün olanlar: 590
İl içinde yer değiştirme: 6.600
Okul müdürlüğü almanlar: 400
Derecesi indirilenler: 1.200
İhraç edilenler: 11

Evet, sonuçlar bunlar. Şimdi de gelelim 40 yıl sonra bu utanılacak sonuçları niçin yazmak gereği duyduğuma. Hep söylenenlerden biridir, "Tarihin tekerleği geriye dönmez" sözü. Bu kurama göre, tarih hep ileriye doğru evrilir, her an bir öncekinden daha ileri olmalıdır. Öyle midir bilemiyorum. Yoksa "Öyle olmalıdır, ama gerçek her zaman öyle değildir" biçiminde mi anlaşılmalı? Ya da "Tarihsel süreç kurama uygun işler ama ara süreç içinde, tersi durumlar yaşanabilir" biçiminde anlamak daha mı doğru? Bunu da kendi tarihimizden bir karşılaştırma ile verelim.

1920 yılı. Yani Kurtuluş Savaşı'nın cansiparane devam ettiği yıllar. Hani savaş meclisinin, eğitim ve kültüre verdiği önem nedeniyle öğretmenleri askere almadığı yıllar. İşte bu yılda Türkiye'de ilk öğretmen boykotu yapılır. Öğretmenler maaşlarını alamadıkları için okulları kapatırlar. Bunun adı hükümet çevrelerinde grevdir.

Ne ağır suç değil mi? Ne kadar hainçe. "Taksim'de birkaçının" değil " tümünün sallandırılması" gerekir! Bir yanda Milli Kurtuluş Savaşını sürdüren Mustafa Kemal önderliğindeki Meclis, diğer yanda bu meclise karşı grev yapan öğretmenler. Muammer Aksoy'un Öğretmenler Boykotu kitabından aktarmayla, olayı ve alınan tutumu inceleyelim. Bir de Hoca'nın yorumunu:

> Yarım yüzyıl önceye kıyasla geriye gidiş
> (1920'deki Öğretmenler Boykotu)
> Şimdi pek acı bir karşılaştırma ile nereden nereye geldiğimi-

zi, 1961 Anayasasının yüksek ilkelerine rağmen demokratik anlayış bakımından Kurtuluş Savaşı günlerindeki hoşgörü ve hakka saygı havasından bile ne kadar uzaklaştığımızı göstermek isteriz: Bundan yıllarca önce, Türk öğretmeni, yine mali durumunu biraz daha düzeltmek için (yani mesleki bir mücadele aracı olarak) değil, fakat başta gelen haklarının gerçekleşmemesi üzerine bir protesto aracı olarak işini kitle halinde bırakmak zorunluluğunda kalmıştı. (...) Gerçekten, 1969 yılında öğretmenlerin bir değil bir düzüne nedenle siyasi iktidarı uyarmak (silkeleyebilmek) için yaptığı tepkinin, yani bu derece haklı bir adımın insafsız bir biçimde ezilmeye çalışılması ile bundan 50 yıl önce grev yapan öğretmenlere karşı nasıl bir tepki gösterildiği karşılaştırılınca, o günkü zihniyetten bile ne kadar geriye gittiğimizi kolayca saptayabiliriz: Geçen yarım yüzyıl içinde, Dünyada ve -kâğıt üstünde- Türkiye'de, rejim alanında ileriye doğru (demokratik istikamette) atılan büyük adımlar ve 2. Dünya Savaşından sonra bütün ülkelerde gerçekleşen demokratik gelişmeler, hele sosyal haklar konusundaki büyük atılımlar göz önünde tutulursa, bugünkü durumun korkunç bir geri gidiş olarak kabul edilmesi gerekir. Türk tarihindeki ilk öğretmen grevini incelediğimizde görürüz ki, 1920 yılında, yani Kurtuluş Savaşının en hararetli zamanında maaşlarını alamadıkları için görevlerini bırakan öğretmenlere karşı TBMM büyük anlayış göstermiştir. O zamanın siyasal iktidarı, "öğretmenlerin buna rağmen göreve devam etmesi gerekirdi" gibi, açıklıkla alay eden çarpık felsefenin temsilcisi olmamış, aksine maaşları sağlamak için gereken tedbirleri alması amacıyla Meclisi zamanında haberdar etmediğinden ötürü, Milli Eğitim Bakanını ağır surette eleştirerek, ona karşı güvensizlik göstermiştir. Oysa o zamanın mahut Maarif Vekili bile, bugünkünden çok daha insaflı ve demokratik bir zihniyeti temsil ederek öğretmenler haklıdır; maarif gibi çok önemli bir hizmet gören bu şahısların, her türlü ihtiyaçları karşılanmalıdır demeyi ihmal etmemişti.(...) Yani; "hukuk düzeninin, insancıl prensiplerle çatışmasını kabul edemeyen bir zihniyet" ...

Bu arada tutanaklardan aktarılan birçok konuşma var. Konuşmacıların tümü öğretmenlerin maaşını ödeyemeyen ve bunu daha önce meclise getirmeyen Milli Eğitim Bakanını eleştiriyor.

Sadece birisi hukuk maddelerini, yani cezai sorumluluğu hatırlatıyor, ama o da ısrarcı davranmıyor. Tepkiler üzerine eleştirisini geri alıyor.

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. Rıza Nur. Rıza Nur, İstanbul Hükümeti'nce Ankara'ya "ikna" amacıyla gönderilen iki milletvekilinden birisi. İstanbul Hükümeti'nin temsilcisi bu iki milletvekili ikna (!) olup, Ankara Meclisi milletvekili oluyor. Rıza Nur grevin yapıldığı dönemde Milli Eğitim Bakanı. Bakan Meclise maaşları ödemek için yaptıklarını ve çaresizliğini aktarıyor. Ama yine protesto ediliyor ve istifası isteniyor. Milletvekili Ragıp Bey:

> ... Şayanı teessüftür ki şimdiye kadar ne içimizden bir arkadaşımız ve ne Maarif Encümeni ve ne de Maarif Vekâleti tarafından şu muallimlerin temini terfii için bir teklif vuku bulmadığı gibi, Meclisi âlinizde bununla ehemmiyetli bir surette meşgul olmadı. Binaeleyh istizaha çekilecek yalnız Maarif Vekili değil, Heyeti Umumiyenizdir. (Bravo sesleri.) İstifa etmesi lazım gelirse, yalnız Maarif Vekili değil, hepimiz istifa edelim. Bu mesele gerek Maarif Vekâletinin, gerek Büyük Millet Meclisinin nâsiyei pakında bir lekedir." Ardından alkışlar.

Müthiş değil mi? Sadece bu tartışma ve son sözler bile ilk meclisin devrimci demokrat yapısını açıklamak için yeterli değil mi? Dikkat edilirse, kimse lafını esirgemiyor. Yani kaba tabirle "sapına kadar özgürlükçü." Bir kişinin ya da kurumun kendi zaaflarını eleştirmekten daha erdemli, daha özgürlükçü tutum olabilir mi? Ya bugünün "özgürlükçüsü"ne ne buyrulur? Tek bu örnek bile özgürlükçülüğün, demokratlığın günümüz koşullarında yeniden irdelenmesini gerektirmiyor mu? Bilerek emperyalist dalkavukluğu yapanlara lafım yok. Onlar hep vardı, hep olacak. Bana ağır gelen "özgürlükçülüğü" kitaptan gerçek hayata taşıyamayan iyi niyetli Türk aydının tavrı... Alıntılara devam edelim.

Tüm bu tartışmaların sonucunda da sıra Bakan'a gelir. Muammer Aksoy'un aktarımından aktaralım:

> ... Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'un şu sözleri çok ilginçtir.: "Bu elbette doğrudur. Maarif Vekâletinin vazifesi hepsinden ağırdır. Memleket kurtulursa, nuru maarifle kurtulacaktır. Başka

> şeyle kurtulmaz, tekrar ediyorum ben de bu kanaatteyim. Fakat husulü paraya mütevakkıftır. İşte Maarif bütçesi buna yetişmez. Bolşeviklerin Maarif bütçesi nedir efendiler? Bütün Rusya varidatının yüzde altmışıdır. Bizim ise yüzde bir nispetindedir. Bununla ne yapılır? Bunun için bendeniz ileriki sene için Meclisi âlinize beş altı milyonluk para ile geleceğim ve bunu hazırlayacağım.

Yukarıdaki söylem, 1920'de, yani savaş meclisinde öğretmene bakış açısını ve eğitimin toplum yaşamındaki önemini açıkça vurguluyor. Elbette meclis devrimciyse böyle bakar. Son bir alıntıyla bu bakış açısını bir kez daha vurgulayalım. Hem de Mustafa Kemal'in ağzından. Yıl 1923. *Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler*'den:

> ... Okullarda öğretim görevinin güvenilir ellere teslimini, yurt çocuklarının o görevi, kendine hem bir meslek, hem de bir ülkü edinecek erdemli ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini sağlamak için, öğretmenlik, öteki serbest ve yüksek meslekler gibi, adım adım ilerlemeye ve herhalde refah sağlamaya elverişli bir meslek haline sokulmalıdır. Dünyanın her yanında öğretmenler, insan toplumunun en fedakâr ve saygıdeğer unsurlarıdır. Vatanın fedakâr evlatlarından kurulu olan öğretmenlerin ve yüksek öğretim üyelerinin, refaha ulaştırılmasına ve geçim gücünü arttırmasına ilişkin olarak hazırlanan kanun tasarısı yakında yüce meclise sunulacaktır.

Bu söylemlerde iki noktaya daha vurgu yapmak gerekiyor. Çünkü vurgulayacağımız iki nokta, Türkiye'nin bugünkü durumuyla yakından ilgili.

Birincisi Bakan Rıza Nur'un o yıllarda Rusya'da eğitime ayrılan payın yüzde 60, Türkiye'de yüzde 1 olduğu saptaması. O günün koşullarında Milli Eğitim'e ayrılan payın azlığı anlaşılır gibi gelir bize. Hatta birimiz yüzde 1'lik payı eleştirmeye kalksak, ne densizliğimiz kalır ne hainliğimiz. Oysa o günkü meclisin tümü eleştiriyor. Çözüm arıyor ve 1923'de Mustafa Kemal, öğretmenin ve eğitimin durumunu önemle vurguluyor.

Bugün nerelerdeyiz? Neredeyse 90 yıl sonra. Yıllardır vurgu-

lanır, Milli Eğitim'e ayrılan payın azlığı. Yapılan son bir karşılaştırma; Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan payın, sekiz bakanlığa ayrılan paydan daha yüksek olduğunu gösteriyor. Ve bütçeden ayrılan bu pay hızla artıyor. Buna karşılık ciddi bir eleştiri ve tartışma yok. Olsa da basında yer alamıyor. Çünkü suyun başı tarikatlar, tarikat özgürlükçüleri ve sermaye tarafından tutulmuş. Türkiye'nin başını daha çok ağrıtacağı belli olan ve ayrışmalara ve belki çatışmalara yol açacak olan türban sorunu temel çelişme haline getirilmiş. Dinciler ve "tarikat özgülükçülerince." Bütçeyi kim tartışsın, "türbana özgürlük" dururken?

Türbanı ve genel olarak dini, ekonomik sömürünün aracı olarak kullanan emperyalist ve işbirlikçisi yerli sermaye yeni bir oyun tezgâhlıyor. Daha doğrusu yıllardır tezgâhta olanı yeniden parlatıyor. 1940'lardan sonra adım adım geliştirilen dini akımları kullanma eğilimi Demokrat Parti ile üst seviyelere çıkmıştı. 1980'den sonra ise siyasetin ana unsuru haline getirildi. Bugün dorukta. "Türban özgürlüğü" emperyalizmle olan ulusal çelişmenin ve sermayeyle olan emek çelişmesinin yerini aldı. Bu nedenle "tarikat özgürlükçülüğü" diyorum. Oysa biz özgürlükçülüğü emeğin özgürlüğü, ulusun özgürlüğü olarak algılamıştık. Değilmiş!

Devrimci Eğitim Şûrası'nın bir saptaması da şuydu:

> ... Devrimci güçler, kişilerin dinsel inançlarına ve kutsal yerlere saygılıdırlar. Bunun sonucu olarak, Türk halkının dinsel inançlarının bu sömürü düzenini sürdürmek için alet edilmesine de karşı çıkılmaktadır. Gerçek gerici, bugün sömürülmekte olan dinine bağlı yurttaşlarımız değil, bu bozuk düzenin değişmesi istemeyen kimselerdir.

İşte sınıf bakışı ve saptaması. Sınıf bakış açısından koparsan, ancak " tarikat özgürlükçüsü" olursun. Türbana özgürlük yaygarasının koptuğu günlerde Tuzla tersanelerinde 37. işçi ölüyordu, bir bildiri hazırlayıp imzaya açmadılar. Yine aynı tarihlerde Davutpaşa'daki patlamada (ki kaçak işyerleri belediye ve devletin gözleri önünde çalıştırılıyor) onlarca kişi öldü, yine bir bildiri yok. Özelleştirmelere karşı çıkan tekel işçilerine su sıkıldı, yerlerde süründürüldü. Hemen öncesinde öğretmenlerin eylemine

saldırıldı, bakan tehditler savurdu, bir bildiri yok. Tuzla'daki ölümde yok, Davutpaşa'daki patlamada yok, eğitim emekçisine, özelleştirmeye karşı çıkan tekel işçisine acımasız saldırıda yok. Yok, yok... Ama türbanda var. O nedenle soruyorum: "Sen neyin özgürlükçüsüsün?" diye. Hani ozanın dediği gibi " Ekende yok, biçende yok, yiyende ortak Osmanlı" misali.

Kısaca süreç işliyor. 1940'lardan başlayan süreç. Demokrat Parti'yi iktidara taşıyan süreç. Köy Enstitüleri'ni kapatan, kanlı pazarları tezgâhlayıp, Türk - İslam senteziyle MHP'yi örgütleyen süreç. 12 Mart, 12 Eylül'le devam edip Maraş'ta, Çorum'da, Sivas'ta Alevileri katleden süreç. Muammer Aksoy'ları, Uğur Mumcu'ları, Turan Dursun, Bahriye Üçok'ları kurşunlayan, Sivas Madımak'ta aydınları yakan süreç. Günümüzde solcu artıkları ve yepyeni yumuşak ve bir o kadar da kurnaz liberallerle devam eden süreç. Ama filmin esas oğlanı hep aynı: Emperyalizm. Figüranlar habire değişiyor. Menderes'ler, Demirel'ler, Türkeş'ler, Paşa'lar, Özal'lar, Tayyip'ler ve liberaller...

Öğretmen Boykotu'nun sonuçlarına yeniden dönersek, ilginç sonuçlar çıkarmaya devam ederiz. Boykottan sonra devletin uyguladığı kıyımın sayısal sonuçlarını sıraladık. Biliriz ki belirleyici olan nicelik değil niteliktir toplumsal olaylarda.

Kıyımın asıl nedeni öğretmenleri yıldırmak, onlara haddini bildirmekti. Bu anlamda devleti "yönetenler" ellerinden geleni yaptılar. En demokrat olmayı da elden bırakmadan... Dursun Akçam 1969 Aralık ayında o günün demokrasi tavrını şöyle anlatıyor:

> Filipin tipi demokrasi yurdumuza geldikten sonra, demokrasicilik oyunu içinde Mustafa Kemal devrimlerine karşı hareketler sinsi bir şekilde başlatıldı. Bunun bir sonucu da, halkçı ve devrimci bir takım kuruluşların kapatılması oldu; Köy Enstitüleri, Halkevleri, Halk Dershaneleri gibi. Böylece cumhuriyetin laik okullarının yerine İmam - Hatip okulları, Kuran Kursları vicdan özgürlüğü teranesiyle açıldı. Giderek Anadolu'daki askeri okullar da kaldırıldı. Böylece laik okullarda okuyan halk kaynağı kurutuldu. Açılan dinsel kurumlarda bugüne kadar emperyalizmin gölgesinde ve onun istediği çizgide çalışan şeriat çeteleri böylece örgütlenmiş oldu.

> Halk kaynağından gelen Köy Enstitülerinde ve de öğretmen okullarında okuyan devrimci öğretmenler de bu akımın karşısında kaldılar. Öğretmenleri sömürünün bir aracı olarak görmek isteyen iktidarlar, sürekli olarak devrimci öğretmenleri kıymışlardır.

Yaptığım her alıntı, okuduğum her satır, beni alıp gerilere, bazen acı, bazen de güzel ve anlamlı anılara götürüyor. Benim uğradığım kıyım mıdır bilmiyorum. Mesleğe başladığımın ilk yılında ve henüz üç-beş aylık öğretmendim ve kıdem indirme cezası aldım. Yaptığı şeyleri anlatmak, gördüğü zararları konu etmek hep bizi utandırmıştır. Ancak bunu anlatmak zorundaydım. Çünkü gerçekten komik. Hatta 1920 Meclisi'nin aldığı tutumla kıyaslanırsa, devlet adına utanılası bir durum. Boykota katılan öğretmenlere çeşitli cezalar verildi. Benim payıma da bir yıl kıdem indirme cezası düştü. "Koskoca" devlet, üç-beş aylık 18 yaşındaki çocuğa kıdem indirme cezası veriyor. Yani haddini bildiriyor. 18 yaşındaki öğretmen meslekteki ilk yılına eksiden başlıyor.

Asıl önemli olan, haberleştiğim ya da tatilde karşılaştığım (hatta pek ummadıklarım da içlerinde) arkadaşlarımın neredeyse tamamının boykota katılmış olmasıydı. Hiç pişmanlık duymadan, tereddüt etmeden. Çünkü onlar Dursun Hoca'nın söylediği gibi, köy enstitüleri ve öğretmen okullarında okumuş devrimci öğretmenlerdi. Çünkü onları, yürekleri halk sevgisiyle, bağımsızlık tutkusuyla dolu aydın öğretmenler yetiştirmişti. O öğretmenler ki, bir yılın sonunda özlem gidermek için (sanki tekmil vermek için) ziyaretlerine gittiğimizde, bizleri sımsıcak kucaklayan analarımız babalarımızdı sanki. Boykota katıldığımızı ve yaptıklarımızı anlatınca (zarar görmemizden ürkerek ve koruma güdüsüyle) çekince koyan, ama bizimle onur duyan analar babalar. Bizi onur duymayı hak edecek biçimde büyütmüşlerdi. Yurt sevgisi, halk sevgisi ve insan sevgisiyle. Şimdi de bizi yaşam büyütüyordu. Örgütümüz, Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Talip Apaydın, Dursun Akçam ve diğer hocalarımız, ağabeylerimiz ablalarımız...

Dursun Akçam 1969 Aralık ayında, bir basın toplantısında kıyımı anlatıyor:

...Kıyımların tümünün gerekçesi, görülen lüzum üzerinedir. Aslında görülmeyen lüzum var; o da, öğretmenlerin Atatürkçü ve devrimci olmalarıdır. 10 Kasımlarda konuşanlar, Mustafa Kemal Atatürk'ün 50 yıl önce söylediği sözleri bugün söyleyenler, suçlu olurlar. Bağımsızlık derler, ulusal kaynaklar korunsun isterler, karalanırlar. Halktan yana laik eğitim derler, eğitimde reform derler, devrim derler yuhalanırlar. Anayasa, sosyal adalet derler, fişlenirler; sonra başlar tutanaklar, kovuşturmalar...

Bu alıntı, yine Muammer Aksoy'un *Öğretmenler Boykotu* adlı incelemesinden. Yani alıntının alıntısı.

Bu alıntılara devam edeceğiz. Birkaç çarpıcı noktayı daha aktaracağım. Ama Türkiyeli devrimcinin, gerçek aydının içini sızlatan bir noktayı daha vurguladıktan sonra. Muammer Hoca'nın katli...

Kimdi Muammer Hoca? Muammer Hoca yurtseverdi, Muammer Hoca devrimciydi, Muammer Hoca lafını esirgemeyen gerçek bilim adamıydı, tüm duruşuyla apaçık ortadaydı, yobazlığa karşıydı ve solun koşulsuz birlikteliğinden yanaydı. Kısaca, yolunması gereken ayrık otlarından biriydi. Yoldular. Bir de "Bana layık olmalısınız" duygusunu yaşatanlardan biriydi Muammer Hoca...

Yıl 1978. TÖS 22 Eylül 1971'de kapatılmıştır. Bu tarihten birkaç yıl sonra kurulan TÖB-DER, "Demokratik Eğitim Kurultayı" düzenler. Kurultay 4-11 Şubat tarihleri arasında Ankara'da toplanır. Bu kurultaya da katılan Muammer Aksoy, TÖS dönemi ve öğretmen sendikacılığının tartışıldığı bir oturumda söz alır. Konuşmasından önce şu fıkrayı anlatır.

Bir şahıs cehenneme götürülmüş, cehennemde kazanlar kaynıyor, hepsinin başında bir zebani var, çıkmak isteyenin başından bastırıyor aşağı, bir tanesinde yok. Onu sormuş, demiş ki bunda niye yok zebani? Ona lüzum yok, orada Türk solcuları kaynıyor, çıkacak birisi olursa zaten ötekiler onu ayağından çeker demişler.

Muammer Hoca bu fıkranın ardından ayrımların yapaylığından yakınarak konuşmasına devam ediyor.

Şimdi durumu genelleyelim. Uğur Mumcu da, Bahriye Üçok da, Turan Dursun da, hatta Çetin Emeç de, Musa Anter de, Abdi İpekçi de, Muammer Aksoy gibi Türkiyeli ve Türkiyeci aydınlardı. Tümünün ortak yönü Türkiyeli olmaktı. Necip Hablemitoğlu da öyleydi. Bir de faili meçhuller. Hep düşünmüşümdür; bu isimlerin hangisi, örgüt lideri, hangisi devleti ilgaya teşebbüs etmiş? Devleti yıkmaya teşebbüsü bırakalım, belki (legal - illegal) örgütlü bile değillerdi. Ama hepsi "temizlendiler."

Ne acı değil mi? Bir çırpıda bir sürü isim sayabiliyoruz. Ve suikasta kurban giden bu insanların özellikleri nelerdi? Kabaca bakalım.

Muammer Aksoy birlikten yana, saygınlığı olan, yurtsever, sosyalist, devrimci bir aydın. Uğur Mumcu yurtsever devrimciydi ve devlet içindeki emperyalist güdümlü gizli örgütlerin ipliğini pazara çıkarıyordu. Turan Dursun dinci örgütlenmeleri ve bu örgütlenmelerin devlet içindeki ilişkilerini açığa çıkarıyordu. Musa Anter Kürt ayrılıkçılığına karşı çıkıyor, Kürt sorununun çözümünü sınıf temelinde savunuyordu. Abdi İpekçi, Ahmet Taner Kışlalı, Çetin Emeç de birlikten yana, Türkiyeci aydınlardı. Başka sıralamalar da yapılabilir. Ama bir gerçek görülmeli ki, bu insanların tümü yurtsever, demokrat ve birlikten yanaydı. Türkiye'nin değerleriydi.

Yani sonuç olarak "temizlenmenin" ölçüsü söylendiği gibi, "Marksist, Leninist, hatta Maoist" olmak değildi. Yurtsever olmak, "temizlenmek" mertebesine ulaşmak için yeter koşul... Hatta bugün, "Marksist", "demokrat", "özgürlükçü"... olmak, "demokrat devletin" ve "sermayenin" ihsanına mazhar olmak demek. Bir de yurtsevere faşist dersen... Gerisi kaymaklı kadayıf.

Şimdi asıl soruya gelelim. Türkiye "solu" bu suikastlarda hangi tutumu alıyor? Bu sorunun yanıtı hiç de iç açıcı değil. "Liberal sol"un böyle bir sorunu zaten yok. Liberalizmin etkisi altındaki sol da işin farkında değil. Farkında olsa bile, sesini çıkaracak cesareti yok. Suçlayıverirler adamı hemen; "özgürlük karşıtı, faşist" diye. Çarpıcı bir örnek verelim. Orhan Pamuk 301'den yargılanırken basını ayağa kaldıran, mahkeme salonlarını dolduran "solcu", aynı maddeden Muazzez İlmiye Çığ yargılanırken gıkını

çıkarmadı. Demokratlıkta çifte standart olmaz deyip, türbanı savunan tarikat özgürlükçüleri, en çirkin sağcı politikaların bile gerisine düştü. Türkiye'ye ait her şeye saldıracaksın, emperyalist söylemlerin tümüne sahip çıkacaksın ve de solcu olacaksın. Elbette olamazsın. Olsan olsan tarikat kuyrukçusu, emperyalizm solcusu olursun. Hayırlı olsun.

Tüm bu gelişme ve tartışmalar bana, Türkiye soluna musallat olan liberalizm mikrobunun örneklerinden olduğunu düşündüğüm bir kirlenmeyi anımsattı. 12 Eylül döneminde birçok devrimci can derdinde, özgürlük derdindeyken, ortalığı solcu artıkları kaplamıştı. Hararetle savundukları şeylerden biri, "solcuların birey olamama"larıydı. İş daha sonradan, "birey olmadan toplumsal olunamaz"a kadar gitti. Bir de "bacı" edebiyatının avamlığı eleştiriliyordu. Niye yalan söyleyeyim, bir ara bu düşüncelere hak bile verdim. Başarısızlığın nedenlerinden biri olarak birey olamamayı gördüm. Şükür uzun sürmedi bu düşüncem. Ama o da liberaller sayesinde oldu. Bana birey olmaktan, bencilliği, kurnazlığı, hesabı, uyanıklığı anladıklarını gösterdiler. Bunu gördüğüm andan sonra da, bana göre saf (birilerine göre salak) kalmanın keyfini yaşamaya başladım. Başka "saf"larla birlikte; Ali'ler, Ayşe'ler, Fatma'lar, Memet'lerle... Mutlu mesut.

Dönelim tekrar Türkiye devrimcilerinden alıntılara. Muammer Hoca'nın *Öğretmenler Boykotu* kitabından. Osman K. Akol'dan:

> ... Bugün durum o hale gelmiştir ki, Türk insanı, yüz binlerce kurban vererek kazandığı Milli Kurtuluş Savaşı sonundaki özgürlüğünü aramaktadır. Elinden taksit taksit alman halktan yana bir yönetimin kavgasını yapmaktadır. Dün olduğu gibi bugün de karşısına çıkanlar, onun sefaletinin üstüne sefalet kuran küçük bir azınlıktır. Üstelik bugün onlar, Milli Kurtuluş Savaşı ile kapı dışarı edilen emperyalistleri, hem de ordularıyla, uzmanlarıyla, paraları ve teknikleriyle 'memleketin harimi istemine' sokmuşlardır... Atatürk devrimleri ve 27 Mayıs hareketi üzerine kumar oynamaktadırlar. Öğretmen, sınıfında ve halkın içinde bu duruma baş kaldırılmıştır... Bu yüzen siyasi iktidarın hışmı üzerine, Antalya'dan Van'a, Manavgat'tan Ağrı'ya, sürülen öğretmenin...

Yine aynı kitaptan bir alıntı. Cavit Orhan Tütengil'den:

> ... Görevin yapılmasına ilişkin kusur ve ihmaller yerine, öğretmenlik görevini büyük bir sorumluluk anlayışı ve ülkücülük tutumuyla yürütme çabaları, idarenin hışmına uğramaya yetmektedir. Görevden uzaklaştırılma olaylarının ortak özellikleri arasında şunları buluyoruz:
>
> 1) Anayasal düzenin savunulması ve tanıtılması
> 2) Atatürk Devrimine yürekten bağlılık
> 3) Batı uygarlığının ve değerlerinin savunulması
> 4) Düşüncede ve eylemde halktan yana olma
> 5) Türkiye'nin tam bağımsızlığını, amaç edinme
>
> İlk bakışta insana şaşırtıcı görünen, meziyetlerin temel ilkelerini korumanın suçlaması eğilimidir.

Sonuç olarak boykottan sonra devlet, tüm ceberutluğuyla öğretmenlere saldırdı. Amaç tüketmek, yıldırmak, "yola getirmek"ti. Getirebildi mi? Uzun yıllar hayır. 12 Mart darbecileri TÖS'ü kapattı. Ama ardından Türkiye'nin devrimci öğretmenleri TÖB-DER'i kurdu. Hem de TÖS'ün üye sayısı 100.000'in altındayken TÖB- DER'in üye sayısı kısa sürede 140 000'e ulaşmıştı.

Tüm olumsuz koşullara karşın TÖB-DER de devrimci mücadelesini sürdürdü. Mesleki çalışmaları aksatmadan. Örneğin 4-11 Şubat 1978'de yapılan "Demokratik Eğitim Kurultayı"nda 5. oturumunun başlığı "eğitim". Ve kurultay kitabında, eğitim konusuna neredeyse 100 sayfa ayrılmış. Bu da Türkiye öğretmeninin her dönemde yaptığı işe gösterdiği özenin somut bir kanıtı Ama akbabalar TÖB-DER'i de kapattı 12 Eylül'de. Ya sonra ne mi oldu? Ne olacak Eğitim İş, Eğitim-Sen adıyla yeni öğretmen örgütleri kuruldu. Ya bunlar da kapatılırsa ne olur? Ne olacak, yeni örgütler kurulur. Öğretmen örgütsüz olur mu? Öğretmenler örgüt kurmayı iyi öğrendi. Öğretmen düşmanlarının sayesinde. Güç onların, umut öğretmenin. Ozanın dediği gibi "umuda kurşun işlemez."

3. Bölüm:
EĞİTİM ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER

Neden yazdım?

1968 Devrimci Eğitim Şûrası'nı ve 1969 Öğretmen Boykotu'nu aktardım. Ne Eğitim Şûrası'nın ne de boykotun merkezindeydim. Yani karar organlarında olmadım hiç. Nasıl olayım ki, çocuk sayılırdım o yıllarda. Karar organlarında değildim ama, daha önce de söylediğim gibi bunlar yazılmalı, bugüne aktarılmalıydı.

Yazılmalıydı, çünkü bugünün öğretmenlerinin, özellikle genç öğretmenlerin çoğunun bunlardan haberi yoktu. Genç öğretmenler bu ülkenin eğitim geçmişinde onur duyulacak eğitimcilerin, onur duyulacak öğretmen mücadelelerinin olduğunu bilmeliydiler. Onların geçmişiydi bu yaşananlar. Geçmişleriyle gönenmek haklarıydı onların. Fakir Baykurt'la, Mahmut Makal, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Dursun Akçam... Hasan Ali Yücel, Tonguç Baba'yla...

O günleri yaşayan ve de bilen devrimci, demokrat, yurtsever öğretmenler için de önemliydi yaşananları anımsamak. Onlar ki Anadolu'nun en uzak köyünde, yapayalnız bilgece, kahramanca, gericiliğe ve ortaçağ karanlığına, emperyalizmin oyunlarına karşı direnen birer sokak feneriydi. Karda, tipide, fırtınada bile

ışığı sönmeyen...

Elbette günün eğitim örgütlenmeleri için de çok önemliydi geçmişi unutmamak ve bilinçleri diri tutmak. O nedenle "Bana mı düşer bunları yazmak, öğretmenlere öncülük eden örgütler dururken" kaygısı yaşadım. Onlar yazmadılar. "Köyde mezarı olan tek aydın" olma onuru bir kez daha yazılmalıydı. Yazdım. Ayrılıklara karşı ortak mücadele tutumu vardı yaşananlarda. Bu da anımsanmalıydı. Emekten, demokrasiden, bağımsızlıktan yana olmak, kısaca "zalime karşı mazlumdan yana olmak" da vardı yaşananlarda. Yazmamak olmazdı...

Bunca mücadele, bunca özveri dost meclislerinin hoş anıları olarak da kalamazdı. Türkiye gibi bir ülkede eğitimcilik ve örgütlenme özveri isterdi, sorumluluk isterdi, özen isterdi. Ülke ve dünya gerçeklerini bilmeyi ve ona uygun davranmayı gerektiriyordu eğitimcilik. İğneyle kuyu kazmıştı Cumhuriyet'i kuranlar. Tek sponsoru halkının gücüydü. TÖS'ün sponsoru da "taa oradaki" çulsuz öğretmen ve onun devrime olan inancıydı. Bugünkü iç ve dış sponsorlara inat!

İşte tüm bu gerekçelerin her biri ayrı ayrı yazmamın nedenleriydi. Kısaca bellekleri tazelemek diyelim buna. Dünün ve bugünün yurtsever - devrimci öğretmenleri için...

Evet. Bellekleri tazeleyelim, tazelenmesine katkıda bulunalım. Bulunalım da! Bunlar bizim kuşağa yetmiyor. İflah olmaz bir doyumsuzluğumuz var.

Genel eğilimdir emekli olduktan sonra dingin bir yaşama yelken açmak. Sağlığın elveriyorsa akşamları bir bardak rakı içersin. Torunlarını alırsın kucağına, onlarla oynaşırsın. Kahvehaneye çıkar, dostlarınla sohbet eder, bir-iki gazete kitap okursun. Yine koşulların el veriyorsa, görmediğin yerleri görmek için arada gezilere çıkarsın...

Ama işte öyle değil! O günleri yaşayanlar bunlarla yetinemiyor. Dedim ya, iflah olmaz doyumsuz bunlar. Nerede toplum yararına bir etkinlik varsa, ışığı gören pervaneler örneği koşarlar. İlaçları iç cebindedir, ani vuracak bir kalp krizine karşı.

O nedenle yazarken ve yazdıktan sonra düşünmeye başladım geldiğimiz noktayı. Eğitimin toplum yaşamındaki yerini.

Yaşanılan süreci. Sürece nasıl katkıda bulunabildiğimizi ya da bulunamadığımızı. Bunları da yazmalıydım kısaca olsa da. Bir anlamda "yazmak" hakkım doğmuştu. Bir anlamda da zorunluluktu yazmak.

Yazarken de hiç objektif olma kaygısı yaşamadım. Hiç sevemedim zaten bu "objektif olma" lafını. Hatta günümüzün en ikiyüzlü söylemlerinden biri olarak gördüm hep. "Memur siyasetle uğraşmasın", "üniversitelere siyaset girmesin", "sendikacının işi işçi haklarıyla uğraşmaktır siyasetle değil", "asker askerliğini yapsın siyasete bulaşmasın"... ikiyüzlülükleri gibi. İyi de kardeşim; siyasetle öğrenci, işçi, memur, asker... uğraşmayacaksa, kim uğraşacak! Bir avuç entel ve birkaç işveren örgütü mü? Hani derler ya: "Körlerle sağırlar birbirini ağırlar."

Yok efendim. Ben "objektif" falan değilim, yansız hiç değilim.

Amerika'nın Irak'ı işgaline karşı Irak'tan yanayım, direnen Iraklı'dan yanayım. Direnen Saddam olsa bile. "Özgürlük" adına ülkemdeki halkları bölmeye çalışan işbirlikçi ırkçılara karşı, birlikten yanayım. İşbirlikçi buna militaristlik dese bile. Birileri para kazanacak diye Tuzla'da işçiler katlediliyorsa, direnen işçiden yanayım. Birileri, "ekonomi güçleniyor" diye görmezlikten gelse bile...

Yani, asker "Ağalardan kurtulmadıkça, Kürt sorunu çözülemez" diyorsa, kalkıp, "Sen askersin. Sus siyasete karışma" demem. Bana göre kimin söylediği değil, ne söylendiği önemli. Çünkü bana göre de Kürt ağasının önderliğinde, Kürt halkının sorunları çözülemez. Bu gerçeği ha asker söylemiş, ha sivil söylemiş. Hatta isterse Obama söylesin. Bana düşen "sus" demek değildir. Hatta bunu söyleyen askere, "Bu söylediklerin doğru, güzel. Ama yetmez. '12 Eylül'de Kürt köylüsüne pislik yediren asker ben değilim. Ben Türk'ün, Kürt'ün, Ermeni'nin... yani bu halkın askeriyim. Amerika'nın değil!' deme yürekliliğini de göster" derim. "İşte o zaman kafandaki Amerikan çuvalı çıkar, Mustafa Kemal'in askeri olursun" diye de eklerim. Çünkü ben Türkiye Ordusu yanlısıyım... Benim eğitimle ilgili söyleyeceklerim var.

Neden "Eğitim Üzerine Çeşitlemeler" başlığı?

Profesyonel bir yazar (her ne demekse...) değilim. O nedenle bir yazının başlığı, yazmaya başlamadan mı konulur, yoksa bittikten sonra mı; bilemiyorum. Bu bölümü yazmaya başlarken "eğitim üzerine" biçiminde başlık koydum ve yazmaya koyuldum.

Bir yazıya başlarken neler yazacağınızı tasarlarsınız. Basit de olsa bir plan yaparsınız. Ama genellikle bu plan aşılır. Deneyimlerinizi, gözlemlerinizi yansıtırken, başka deneyimler, gözlemler, anılar aklınıza gelir. Düşüncelerinizi aktarırken yeni düşünceler oluşur. Hatta yazının içinden yeni yazılar çıkar. Not alır, daha sonra onları yazarsınız... Onlar yeni sürgünlerdir. Ya da benim için öyledir.

Bu bölümde de öyle oldu. Deneyler deneyleri, gözlemler gözlemleri kovalarken, başlık ne olmalı sorusuna tekrar takıldım. "Eğitim deneyleri","Eğitim üzerine denemeler" veya "Eğitim gözlemleri" demeyi düşündüm. Sonuçta "Eğitim üzerine çeşitlemeler"de karar kıldım. Neden mi? Bilmiyorum. Sadece iddiasız ama, fiyakalı bir başlık olduğunu biliyorum.

Belki şundan: 1980'li yıllardı. Kitaplar yakılıyor ya da yakılmak zorunda bırakılıyor, gökyüzünü karabulutlar kaplıyor, karabulutlar yeryüzüne kâbuslarını döküyordu. Yeni, "çok satanlar" sarmıştı ortalığı. Üç günde bir yeni baskı yapan, seyyar (ya da sabit) kitapçı raflarını dolduran. Bunlardan bir tanesinin vapur iskelelerinde simitten çok satıldığı günlerdi. Kitabın neredeyse her gün yeni baskısı yapılıyor, bense inatla alımıyordum. Birkaç genç arkadaştan "Herkes okudu, sen nasıl okumadın?" zılgıtını yiyene kadar. Aldım, okudum.

Kitap, keçiboynuzu gibi. Bir kilogram yediğinizde, bir gram şeker alabileceğiniz türden. Okuduktan sonra düşündüm. Nasıl bu kadar çok satar diye ve şu sonuca vardım. Adı çok fiyakalıydı: *Anneme Reklamcı Olduğumu Söylemeyin, O Beni Genelevde Piyanist Zannediyor.* Adı *Benim Üniversitelerim, Babalar ve Oğullar, Kilimanjaro'nun Karları, İnce Memed, Teneke* vb. değildi. Hatta *Ana* bile değildi. Ama fiyakalıydı! İşte belki bundan dolayı, ben

de fiyakalı bir başlık bulmak gereği duymuştum.

Belki de şundan: Bir psikologun kendi yarattığı sorun nedeniyle kendisine direnen çocuklara (ama gerçekten çocuk) "Siz canavar sürüsüsünüz, sizinle ben hiçbir şey yapamam" dediğini; bir başka psikologun bir öğrenci grubuyla yaptığı görüşme sonucunda, çocukların öğretmenine, "Öğrencilerinizin beyni bembeyaz kâğıt gibi. Hiç çizik yok" alaycılığıyla yaklaştığını bildiğim için.

Yine bir öğretmenin dersten hışımla çıkıp öğrencileri için, "Bunlar geri zekâlı. Kaç kez anlattım, anlamıyorlar" diye feryat ettiğini duyduğum için.

Benzer örnekler elbette çoğaltılabilir. İşte belki de bu örnekler beni korkuttu ve sonucunda iddialı başlıklar yerine, sorumluluğu azaltan bir başlığı mı tercih ettim? Dedim ya bilemiyorum. Belki biri, belki ikisi ve belki dahaları.

Eğitimle ilgili yazmak korkusu

Eğitim üzerine yazıp yazmamayı hep düşünmüşümdür. İlköğretim ve lise öğretmenliği düzeyinde eğitim gördüğüm ve dahası toplumsal yaşamın gerektirdiği sosyal alanlarda sorumluluklar aldığım, bu alanlarda aldığım eğitimi yetişkinler düzeyinde uygulama, geliştirme olanağı bulduğum halde, yazmaktan hep ürktüm. Yazmak, deneyleri ve düşünceleri paylaşmak, elbette olumlu bir tutum. Ancak sorumluluğu da büyük. Hani biraz "cahil cehaletine düşmek" korkusu...

Korktum. Çünkü her şeyin çok hızlı geliştiği günümüzde, birçok kavram gibi eğitimcilik, öğreticilik, öğretmenlik gibi kavramlar da anlamını büyük ölçüde yitirdi, aşındırıldı.

Usta - çırak ilişkisinde ustanın adı "eğitimci" oldu. Yardımcısının adı da "asistan." Kendi alanında iş bulamayıp (veya daha kolay ve daha çok para kazandığı için) öğrencilere özel ders veren bir kişinin adı "öğretmen" oldu. "Garanti Hasan", "Bay Pi", "Türev Osman", "Fx Ömer"... gibi isimler de alıp, kendilerini "iyi" pazarlayarak. Mütahhit (hatta mafya) özel okul, dershane açtı. Öğrenciyi müşteri, öğretmeni müşteriyi memnun eden esnafa dönüştürdü.

Devlet bir- iki aylık kurslarla fakülte mezunlarına "öğretmenlik" öğretti. Onları bile sözleşmeli, anlaşmalı, geçici, diye sınıflandırıp, yarını belli olmayan serseri mayınlara dönüştürdü...

Sanat çevreleri anadilde eğitim sorununu ele alan *İki Dil Bir Bavul* diye bir film çektiler. (Bizim evdeki kamerayı alıp çekmişler gibi ve olabilecek en kötü öğretmen tiplemesiyle.) Önemli bir sorunu basit bir slogana indirgediler. Ama bol övgüler, ödüller aldılar. Yerli-yabancı sponsorlarının ve danışmanlarının bolluğu hürmetine.

İşte bu sıradanlaşma koşullarında ister istemez düşünülüyor. Neleri, ne kadar yazmalıyım diye?

Verilen eğitimin toplumsal yaşama hangi katkıyı sağlayacağının önemini mi yazmalıyım, bireyin davranışlarında hangi değişikliğin olması gerektiğinin bilinmesi gerektiğini mi, öğrenciye anlatılan konunun, başka ders ya da aynı dersin diğer konularının öğrenilmesine nasıl katkıda bulunacağının hesaplanması gerektiğini mi, küçücük bir yanlış sözcüğün çocuğun yaşamında onulmaz yaralar açabileceğini mi yazmalıyım...

Birini, ikisini ve diğerlerini. Bunlar temel eğitim ilkeleridir. Aslında basit ve basit olduğu denli de önemli ilkeler. Bilir eğitimci arkadaşlar tüm bunların önemini. Uzmanıdırlar insan yetiştirmenin. Ama ne yazık ki pek fırsat bulamaz bildiklerini aktarmaya. Herkesin, her şeyi bildiği koşullarda.

Herkes uzman

Toplumsal yaşamın iki temel öğesi eğitim ve sağlıktır. Her insan sağlıklı yaşamak ve iyi eğitim almak ister. Bu isteğinde haklıdır da. Ayrıca bu iki temel öğreti, insan yaşamının her evresini içerir.

İnsan her yaşta hastalıkla yüz yüzedir. "Başım ağrıyor" demeye görün. İlaç üstüne ilaç önerilir. Hele bir de "Karnım ağrıyor" derseniz, karşınızdakinin tıpla uzak yakın ilişkisi olmasa da, apandisitten, kalp hastalıklarına varıncaya dek tüm olasılıklardan söz eder, yaptırman gereken tahlilleri üst üste sıralar. Muayene etmeye kalkanlarını bile bilirim.

Yine her insan, kendisinin, kardeşlerinin, çocuklarının büyü-

mesini, gelişmesini, eğitimini izlemiştir. İzledi ya tamam! Artık eğitimciye bile "eğitim" dersi verebilir. Ağzı laf yapsın, yeter.

Televizyonun her kanalında üçer, beşer tane futbol uzmanı var. Futbol uzmanı olmak için de sanırım, tarlada ya da halı sahada top oynamış olmak yetiyor. Bir kere bile olsa.

Tıpla ilgili olmayanın sağlıkla, eğitimle ilgili olmayanın eğitimle ilgili düşünce belirtmesine kıskanç bir tutumla yaklaştığım düşünülmesin. Elbette herkes temel sağlık konularında ve eğitim konusunda fikir sahibi olmalıdır. Eleştirim bu tutuma değil. Eleştirim ve çekincem, bölük pörçük bilgilerin, bulunmaz öğretilermiş gibi allanıp pullanıp sunulmasına. Nasıl mı?

Yakın zamanda yaşadığım bir örnekle başlayayım. Veli toplantısında yüz yüze görüştüğüm bir veli, "Hocam siz bir soruyu birkaç değişik yöntemle çözüyormuşsunuz. Bu zaman kaybı değil mi? Sınavda soruları birkaç yoldan mı çözecekler?" türünde bir eleştiri getirdi. Belli ki birileri "Başarılı olmanın yolu çok soru çözmektir" yüzeyselliğini öğretmiş ona. Öğreten için de kolay, öğrenen için de. Kestirmeden, kafa yormadan, zahmetsizce öğrenmişti matematiğin nasıl öğretileceğini ve nasıl başarılı olunacağını. Bana da öğretmeye gelmiş...

Bir başka bilmişlik de bir gazetenin okur köşesinden. Bilgicin çocuğu ÖSS'ye (Öğrenci Seçme Sınavı) girmiş. Bizim Bilgiç soruları incelemiş, hiç beğenmemiş! Önce sınav sistemini, sonra da Türkçe, tarih, coğrafya, felsefe sorularını eleştirmiş. Neyin uzmanıdır diye düşündüm. Bir türlü karar veremedim. Ölçme değerlendirme uzmanı mı, tarihçi mi, coğrafyacı mı, Türkçeci mi, yoksa felsefeci mi? Sonunda kızgın bir veli olduğuna karar verdim. Çünkü çocuğu fen ve matematikten de sınava girmiş olsaydı, eminim onların sorularını da eleştirirdi. Yılların matematikçisi olarak, ben matematik sorularını bu denli kolay eleştiremem. Demek ki bende henüz cahil cesareti oluşmamış...

Sınav sistemi de çok eleştirilir. Aynı gelişigüzellik ve aynı kabalıkla. En çok da politikacılar eleştirir. İyi bir siyasi malzemedir iktidara giden yolda üniversiteye ve liseye giriş sınavları. Çünkü milyonlarca insanı ilgilendirir. İktidara yürürken "kaldıracağız" bile derler sınavları. İktidara geldiklerinde ise bir şey yapamaz-

lar. "Düzeltirler" sadece. Yeniden "düzeltilene" dek. Birileri yine de bağırır ağzı dolu dolu; "ÖSS kalksın!" Sorarsınız: "Tamam kalksın. Kalksın da, yerine ne konsun?" diye. Yanıt beylik bir-iki laf dışında yine aynı. "ÖSS kalksın!" İşin uzmanı olanlar ne olması gerektiğini biliyorlar elbette. Ama sorunun genel ekonomik ve siyasi sistemin bir parçası olduğunu da biliyorlar. İşletme fakültesini bitiren, iş bulamayıp, babasının dükkânını işletmek zorunda kalıyorsa, varın gerisini düşünün. Bilgiç zaten düşünmez. O sadece söyler. Dayanaksız eleştiriler, okutulan derslerin konularına kadar indirgenir. Eğitimle ilgisi sadece öğrencilik yapmış olmak olan bilgiç, bıyıklarını okşayarak döktürmeye devam eder. "Kurbağanın sindirim sistemini öğrenmek yaşamda ne işime yarayacak?" der, yetmez. "Patlıcan alırken fonksiyonu nasıl kullanacağım?" der, bununla da yetinmez. Suyun iki hidrojen bir oksijenden oluştuğunu bilmek, köye çeşme yaparken ne işe yarayacak?" der... Hızını alamaz, en sonunda baklayı ağzından çıkarır. "Osmanlı'nın hangi tarihte kurulduğunu bilmek bana para mı kazandırır?"...

Gelin bilgici inceleyelim: Önce yaşam mühendisi oldu, kurbağanın sindirim sistemini öğrenmek gereksiz dedi. Alışveriş yapmak için manava gitti (halktan birisi oldu), fonksiyon öğrenmeyi anlamsız buldu. Toplumsal sorumluluk alıp köyünü düşündü, suyun analizini öğrenmeyi reddetti. En sonunda da "Cebime girecek para beni ilgilendirir, gerisi fasa fiso" noktasına geldi. Yani şecaat arz etti... Bu donanım karşısında eğitimcilerin, programcıların, pedagogların eleştiri ve önerileri ne ola ki? Kim dinler onların "basmakalıp" önerilerini.

Anadolu Lisesi sınav sonuçlarının açıklandığı yıldı. Sınava ilkokuldan sonra girilen yıllar. O yıl sınava giren beş çocuk tam puan almış ve birinci olmuş. Gazetenin birinde manşet: "Beş altın çocuk." Manşeti gören 11-12 yaşlarındaki çocukları düşündüm. İlk beş çocuk pek mutlu. Onlar altın çocuk. İkinci, üçüncü olan 15-20 tanesi "Ben gümüşüm" diyecek. Yine mutlu. Dördüncü, beşinci olan 40-50 tanesi "Ben bakırım" diyecek. Belki 100 tanesi de "Tenekeyim" diye avunacak. Kalan binlerce çocuk ise paslı teneke... Ne kadar iyi şarkı söylerse söylesin, ne

kadar güzel şiir yazarsa yazsın, ne kadar hızlı koşarsa koşsun, ne kadar ustaca satranç oynarsa oynasın. Yine de paslı teneke. Çünkü büyükleri gazetelere yazdılar tenekeliklerini.

Yine bir gazetenin ilk sayfa haberini anımsıyorum. Alanında uzman psikolog demeç veriyor: "Statta edilen küfürler insanın deşarj olması sağlar. Ruh sağlığına yararlıdır." Benim öğretmenim safça (!) öğrencilerine anlatıyor: "Sevgili çocuklar küfür kadını ve genel olarak da insanı aşağılamaktır. Küfretmek olumsuz bir insan davranışıdır. Küfretmemelisiniz!"

Pedagoglar, psikologlar, insan bilimcileri ukalalıksa bağışlasınlar. Bir arkadaşım, "Ben insanı üç türde görüyorum. Birincisi beyni omuzları üzerinde olanlar. İkincisi beyni karnında olanlar. Üçüncüsü de beyni karnının altında olanlar" derdi. 12 Eylül 1980'le başlayan ve devam eden süreç birinci türü epey azalttı sanırım. Yakında birileri "dinozor" damgasını yapıştırır kalanlara da. Şimdilik "romantik" damgası ile kurtarıyorlar kendilerini dinozor adayları...

Karamsar mı davrandım? Hayır, kesinlikle karamsar değilim. Bana yol gösteren öğretilere aykırıdır karamsar olmak. Biliyorum ki bu ülkenin "romantik eğitimcileri" bitmez. Çünkü kökleri sağlam. Emperyalist kültürün (doğrudan ya da işbirlikçileri aracılığıyla) dayattığı; yoz, çıkarcı, bireyci eğitim anlayışına karşın; ulusal ve evrensel değerlere sahip, özgürlükçü, insana, topluma, çevreye saygılı, demokrat, çağdaş insan yetiştirmek anlayışıyla eğitimciliklerine devam edecekler.

Eğitim nedir?

Doğduğu andan itibaren insan, "yaşamla baş etme" zorunluluğuyla karşı karşıyadır. O nedenle de doğduğu andan itibaren (bilinçli ya da bilinçsiz) yaşamla baş etmenin yollarını öğrenmeye başlar. Önce sınama - yanılmayla, taklitle öğrenir. Sonra da çevreden yani, aileden, sokaktan, arkadaşlardan ve iletişim kanallarından duyduklarıyla öğrenir. Bu kendiliğinden öğrenme biçimidir ve daha çok, yemek, içmek, korunmak, iletişim kurmak gibi temel güdülerin ve temel ihtiyaçların doyurulması gereksinimine dayanır. İlkel çağlarda yaşayan insanların

öğrenme biçimi de aşağı yukarı bu tür bir öğrenme biçimiydi. "Kendiliğinden öğrenme" olarak adlandıracağımız bu öğrenme biçiminde öğrenen insan nesne konumundadır. Özne ise yoktur. Ya da en azından belirsizdir.

Başkalarının yönlendiriciliğinde gerçekleşen öğrenme biçiminde ise, hem nesne hem de özne vardır. Özne öğretici konumundadır ve bu koşullardaki öğrenme, biçimlendirilmiş niteliğe sahiptir. Öğretici öğrenene, "yaşamla baş etme" ötesinde "yaşama uyum sağlama" becerisi kazandırır. Kişinin sosyal varlık olması, toplumla iletişim kurma becerisi geliştirilir ve yeteneğine uygun meslek sahibi olması hedeflenir. İkinci tür öğrenme diyebileceğimiz bu öğrenmeyi "biçimlendirilmiş öğrenme" olarak adlandırabiliriz.

Biçimlendirilmiş öğrenme örgütlüdür. Örgütlü olduğu içindir ki: 1) Hedefleri vardır, 2) Hedeflere yönelten belirlenmiş ilkeler vardır, 3) İlkelerin uygulanabilmesi için saptanmış programlar vardır, 4) Programların uygulanabilmesi için yetişmiş uzmanlar vardır, 5) Ve tüm bunları gerçekleştirebilecek örgütlenmiş kurumlar vardır. Eğitim kurumları.

Yaşamla baş etme çabası (acıkınca bulduğu besini yeme), yaşama uyum sağlama (besini üretme) olgusuna dönüştüğü andan itibaren eğitim başlar. Bu nedenle ancak ikinci tür öğrenmeye eğitim diyebiliriz. Öyleyse eğitim, öznenin (eğitimci), nesneye (eğitilen) "yaşamla baş etme ve yaşama uyum sağlama becerisi" kazandırma etkinliğidir biçiminde tanımlanabilir. Eğitim, her iki öğrenme biçimini de kapsar. Bir başka biçimde eğitimi, "yönlendiricisi olan öğrenme biçimi" olarak da kavrayabiliriz.

Kendiliğinden öğrenmede çoğunlukla özne objektif değildir. Ortak bir eğitim perspektifi yoktur. Yaşanan çevreye, yaşanan toplumsal koşullara, yaşanan zamana göre değişiklikler gösterir. Bu nedenle özne pek çoktur (ve bir anlamda yoktur). Öznenin belirsizliği ve öğrenmenin bir programa dayanmaması nedeniyle, öğrenenin işi daha zordur. Çünkü her an çelişkilerle karşı karşıyadır. Örneğin bir büyüğü "Köprüden geçene kadar ayıya dayı de" veya "Sana dokunmayan yılan bin yaşasın" gibi teslimiyet ve bencillik içeren öğütler verirken, bir başka büyüğü "Haine

pabuç bırakma", "Yoksulu, yetimi gözet" gibi direnme ve özveri içeren sosyal içerikli öğütler verebilir. Yani kendiliğinden eğitim, kendi içinde öze ilişkin önemli çelişkiler taşıyabilir.

Biçimlenmiş öğrenme ile kendiliğinden öğrenmenin çelişkileri daha da çarpıcıdır. Biçimlenmiş öğrenmenin uygulayıcıları, saptanmış ortak değerleri (insani, toplumsal, ulusal, evrensel...) aktarmak üzere eğitilmiştir. Ayrıca bilimsel programları, bilimsel yöntemlerle uygulamak yükümlülüğündedir. Bu nedenle sınırları daha keskin, daha az esnek ve sorumluluğu daha ağırdır. Hatta yerine göre daha katı ve daha tutucudur denilebilir. Ancak eğitenler, alanında uzmandır ya da uzman olmak zorundadır. Biçimlenmiş öğrenmenin bir işlevi de kendiliğinden öğrenmenin yanlışlarını gidermektir. Bu nedenle zaman zaman kendiliğinden öğrenmenin ürettikleriyle çatışmak zorundadır. Bunun tipik bir örneğini yaşamımdan vereyim.

Oğlum bir ilkokulun ana sınıfına gidiyor. 20-30 çocuğun bulunduğu bir sınıf. Sınıftaki çocukların en küçüğü. Bir gün eve yüzü çizilmiş geliyor. Bir diğer gün kolu ısırılmış ve bir başka gün farklı bir şiddete uğramış. Eğitimci olarak öğretmeniyle konuşmak ve çocuğuma "Kavga etmek, şiddet uygulamak doğru değildir" demekten başka seçeneğim yok. Bir anlamda seçeneksizim. Bu arada eve ailenin büyüklerinden biri konuk olarak geldi; eşimin annesi. Bir süre bizde kaldı. Aradan zaman geçti.

Fırsat buldukça yaptığım gibi oğlumu okuldan almaya gittim. Öğretmeni telaşla yanıma geldi. "Aman hocam, iyi ki geldin. Ben de seni arayacaktım" dedi. "Ne oldu?" dedim, "Yıldırım birkaç gündür ortalığı kasıp kavuruyor. Sürekli kavga ediyor ve çocukları dövüyor..." biçiminde sıkıntısını dile getirdi. Öğretmen arkadaş şaşkınlık içindeydi, ben de şaşırdım. Öyle ya hiç kavga etmeyen çocuk, birkaç gündür arkadaşlarına şiddet uyguluyor, önüne geleni dövüyordu. "Tamam hocam. Ben konuşur, anlarım" dedim ve oğlumla birlikte okuldan çıktık. Çoğu zaman yaptığımız gibi yolumuzun üzerindeki küçük bir parkın bankına oturduk. Lafı arkadaşlarına getirdim. "Nasıl arkadaşların, neler yapıyorsunuz?" sorusunu sordum. Hemen yerinden kalktı; gözlerini açtı, parmağını uzatarak yarı kızgın yarı haz dolu, "Baba"

dedi. "Bir tek Mustafa kaldı. Yarın onu da döveceğim. Mustafa en büyük arkadaşım. O zaman tamam." Minicik gözlerinde kin, sesinde zafer sarhoşluğu. Ama yüreğinde de "arkadaşım Mustafa". Allak bullak oldum. Arkadaşlarını seven, onları incitmeyen çocuk, birkaç gün içinde dövmek için arkadaşlarını sıraya koymuştu. Anladım ki annemiz, çocuğun ezildiğini düşünüp, "Onlar sana vuruyorsa, sen de onlara vur" demişti. Benim aklımın ucundan bile geçirmediğimi, o söylemişti. Onun "eğitim perspektifi", beni de öğretmenini de aşmıştı. Elbette şiddet eğilimi yerine arkadaşlık eğilimini öne çıkarmak da bana ve öğretmeni olan meslektaşıma düşmüştü.

Bu ve benzer çatışmalar eğitim yaşamında her zaman yaşanır. Çözüm gibi görünür, hatta bir anlamda çözümdür de. Ancak yeni ve daha büyük sorunlara gebedir aynı zamanda. Kalıcı ve doğru çözümü bulmak eğitimcilere düşer. Bulamazsanız ehil olmayanlar "çözüm" bulur.

Tüm bunların dışında ustanın işçiyi, subayın askeri, antrenörün sporcuyu "eğitmesi" gibi (kendiliğinden ve biçimlendirilmiş öğrenmeden farklı), daha çok deneyimin aktarılması biçimindeki örneklerden söz edilebilir ki, bunlar da deneyimli veya alanında uzman diyebileceğimiz kişilerce yapılır. Bu etkinliği sağlayanlara "eğitimci" yerine "uzman öğretici" demek sanki daha doğru. Çünkü öğretenin asıl işi eğitimcilik değil, askerlik, torna ustalığı, sporculuktur. Uygulamanın amacı, alanın gereksinimine uygun insan yetiştirmektir. Tornacı olarak yetiştirilenin evde karısına baskı uygulaması usta öğreticiyi ilgilendirmez.

Ama ne olursa olsun, gerek "kendiliğinden", gerek "biçimlendirilmiş", gerekse "gereksinime bağlı" öğretimde ortak yön "atın sahibine göre kişnemesi"nin gerçekleşmesidir. Nedir atın sahibine göre kişnemesi?

Eğitimde amaç

Bir ülkede eğitim ya doğrudan devlete bağlı kurumlarca yönlendirilir ya da devlete dolaylı (belediyeler, eyaletler...) bağlı kurumlarca yönlendirilir ve yönetilir. Sonuç olarak eğitim politikalarına devletin gereksinimleri doğrultusunda "yönetenler"

karar verir. Yani devleti yöneten sınıfın niteliğine göre eğitim kurumları biçimlenir. Öyle olunca eğitimin amacını (en genel anlamda) " yönetenin politikalarına uygun insan yetiştirmek" olarak belirleyebiliriz. Ancak yöneten sınıf hangisi olursa olsun, aşağı yukarı amaç, "yaratıcı, özgür, bağımsız düşünen, kendisini ve toplumu sorgulayan, topluma karşı sorumluluk duyan, evrensel değerlere sahip, ülkesini seven vb. bireyler yetiştirmektir" biçiminde yazılır. Hiçbir zaman "emperyalist sistemi benimseyen, kapitalist sisteme biat eden, faşist militarist, bencil, bireyci, liberal insan yetiştirmek..." gibi bir amaç metni yoktur. Ama yazılan ne olursa olsun, ne yazık ki eğitim kurumlarında çoğunlukla, ikinci tür insan yetiştirilmektedir.

Sonuçta sınıflı toplum düzeninde yaşıyoruz. Azınlık sınıflar, gerek tek tek ülkelerde gerekse tüm dünyada çoğunluğu yönetiyor. Doğrudan ve her zaman kaba yöntemlerle olmasa da, yöneten sınıflar, adını koymadan ince ayarlarla, psikolojik, sosyolojik yöntemler kullanarak düzenin gerektirdiği insan tipini yaratır. Bunu yaparken sadece eğitim kurumlarını değil, günümüzde hızla gelişmekte olan kitle iletişim araçlarını da kullanırlar.

Kısaca, "yaratıcı, özgür..." biçimde yazılan değerler, yönetenin benimsediği gerçek değerler değildir. Ama böyle yazmak zorundadır. Çünkü tüm dünyada halkların talepleri bunlardır. Bu değerler insanlığın bedelini ödeyerek "devrimlerle" ulaştığı değerlerdir. Ki o devrimler tarihin kırılma noktalarıdır.

İlk isyanlar da dahil tüm devrimler, halkların özgürlük, eşitlik gibi taleplerini öne çıkarmıştır. Bugün Batı toplumlarının hâlâ mirasını yediği eğitim değerleri, 18. yüzyıl Aydınlanma Devrimi'nin sonuçlarıdır. Ancak kapitalizm egemenliğini kurduğu andan itibaren, metinlerde yazılı olan "özgür düşünen, sorgulayan, üreten..." gibi insanlığın temel değerleri, yerini liberal ideolojinin bencillik temelindeki değerlerine bırakmıştır. Aydınlanma Devrimi'nin değerleri ön planda olsa, dünya bu kadar kanlı değil, çocukların dünyanın her yerinde korkusuzca, cıvıl cıvıl oynaştığı, capcanlı, sevgi dolu bir dünya olurdu.

Görüldüğü gibi yazılı olan amaçlarla gerçek amaçlar arasında önemli farklılıklar ve bu farklılıkların yarattığı çatışmalar vardır.

Belirleyici olan da toplumsal sisteme hangi politikaların yön verdiğidir.

Sömürülen ve sömürü tehdidi altında bulunan ülkeler açısından bakıldığında ise, kapitalist ülkedeki amaçlarla benzerlikler ve farklılıklar görülür. Çatışmalar daha keskindir.

Bu, dünyada emperyalizme karşı ilk bağımsızlık mücadelesi veren ülkemiz için de böyledir. Hatta gelişmekte olan ülkelerde ve bizim ülkemizde Batı'ya göre daha gelgitli ve daha karmaşıktır. Bu gelgitin nedeniyse, Türkiye'yi yönetenlerin işbirlikçi, gerici, baskıcı tavrıyla, bu tavra direnen Türkiye halkı ve halkın aydınları arasında değişen dengelerdir. Kısaca tarihsel süreçtir belirleyici olan.

4. Bölüm:
NEREDEN NEREYE...

Türkiye'de eğitim süreçleri

Derler ya, "Nasıl düşünüyorsan, öyle yaşarsın." Yaşanan eğitim süreci ve eğitimin amaçları da hâkim olan siyasi yapılanmaya bağlı olarak belirlenir. O nedenle siyasi süreci doğru saptamazsanız eğitim sürecini de doğru saptayamazsınız. Öyleyse öncelikli olan siyasi sürecin doğru saptanmasıdır. Soru şu: "Siyasi sürecin saptanmasında ortak noktalara varılabilir mi?" Bu sorunun bendeki yanıtı: "Hayır, varılamaz." Gerekçem de: "Benim doğrum ile işbirlikçinin doğrusu aynı değildir. Aynıysa ya o yanlış yerdedir, ya da ben."

İşte bu nedenle, yukarıda da söylediğim gibi "objektif olma" iddiası saçmadır. Benim için "bağımsızlık savaşıyla ve bedel ödenerek" işgalden kurtarılan yurt, işbirlikçinin kitabında "İngiliz'in savaşsız bahşettiği" toprak parçasıdır. Benim için, "Cumhuriyet tarihi" işbirlikçinin dilinde "resmi tarih"tir. Ben ülkeme sahip çıkmaktan söz ederim, o bu tutuma "militarist" der...

Kaç yıl oldu anımsamıyorum. Yaz tatilinde çocuklarımla birlikte Çanakkale-Ayvacık yöresindeyiz. Deniz kenarında bir kır kahvesine oturduk. Midilli elimizi uzatsak dokunabileceğimiz denli yakın. Denizde bir askeri kruvazör devriye geziyor. Oğlum

kruvazörü göstererek, "Baba bu askeri gemiler niye gidip geliyor?" diye sordu. Yan masada oturan yaşlı köylü benden önce davrandı. "Oğul onlar devriye gemileri. Bak daha ilerde Yunan gemisi de var. O da devriye geziyor" diye yanıtladı. Küçük oğlum çocukça bir saflıkla, "İyi de niye gidip geliyorlar, savaşacaklar mı?" sorusunu sordu. Yaşlı köylü: "Yok evlat. Savaş mavaş yok. Onlar biz adaya gitmeyelim diye, bizimkiler de onlar buraya gelmesin diye geziyor" yanıtını verdi. Çocuk yine sordu, "Ne olur giderseniz, Yunanlılar sizi öldürür mü?" Yaşlı adamın sesi belli belirsiz hüzünlendi: "Niye öldürsünler, ne derdimiz ola ki? Eskiden sandalla gider gelirdik. Pazar yapardık Midilli'de. Onlar da gelirdi bizim pazara. Gittiğimizde komşu, komşu diye oturtacak yer bulamazlardı. Yemek ısmarlardı. Bize geldiklerinde biz de ağırlardık onları. Hatta bazı akşamlar ya orada ya burada buluşur kafaları çekerdik. Bazı geceler misafir bile kalırdık birbirimizde..." Bir türlü anlamlandıramıyordu çocuk. "İyi ama şimdi niye gelmiyorlar, Yunanlılarla biz düşman mı olduk?" "Biz düşman olmadık. Yunanlılar da düşman olmadı bize. Niye olalım ki? Büyük devletler bizi düşman yaptı birbirimize..." Muhabbet devam etti çocuklarla köylü arasında. Köylünün hüzün ve özlem dolu gerçekliğini ve de egemenlerin yabanıl gerçekliğini anlamaya çalışıyordu çocuklar... Muhabbetin evrensel gerçeği ise, halkın düz ve insanca sağduyusu ile işbirlikçinin halka yapıştırdığı "militarist"lik yaftası arasındaki ikiyüzlülüktü.

Biz siyasi süreçlere ve onun yansıması olan eğitim sürecinin gerçekliğine dönelim. Yettiğimizce.

Türkiye'de siyasi süreçler ve eğitime yansıması

(1920-1945): Uluslaşma (millicilik) süreci

1920'lerde başlayan bu süreç Türkiye tarihinin en devrimci ve en atılımcı sürecidir. Savaşın küllerinden, yokluk, yoksulluk, toz-duman arasından yeni bir ülke yaratılacaktır. O yıllarda önderlik yeknesak bir anlayışa sahip değildir. Mecliste farklı düşünceler çatışma halindedir.

Tam bağımsızlığa karşı, mandacılığı savunanlar vardır. Eko-

nomide devletçiliğe karşı, yabancı sermayeyi savunanlar vardır. Cumhuriyet'e karşı halifeliği, çağdaş hukuka karşı şeriat ve aşiret hukukunu, çağdaş eğitime karşı medrese eğitimini savunanlar vardır. Vardır, vardır, vardır... Sancılı bir süreçtir kısaca. Kolay mı yepyeni bir ülke yaratmak? Hem de eski ve kökleşmiş alışkanlıkları değiştirerek.

Bunca çelişkiye (hem de çatışmalı çelişki) karşın, iki şey vardır ki, işte o, çelişkilerin çözümünün, uzlaşmanın, ilerlemenin anahtarıdır. Birincisi büyük çoğunluğun (buna karşı çıkanlar da dahil) yurtseverliği. İkincisi Mustafa Kemal'in sorunların çözümünde ustalığı. Kendi içinde sorunları çözen meclis, her devrimci önderlik gibi bir şeyi daha başından itibaren doğru kavramıştır. Halkın, ulusun yararına hangi atılımı, hangi yenliği, hangi devrimi yaparsanız yapın, halk benimseyip sahip çıkmadıkça yaşama geçiremezsiniz. O nedenle neredeyse tamamı okuma yazma bilmeyen toplumun eğitilmesi, ortaçağ karanlığından kurtarılması en temel meselelerden birisiydi.

Bu saptamayla daha önce de belirttiğimiz, öğretmenleri askere almayarak okullarda eğitimi devam ettirme gibi tutumlarda kendini gösteren eğitime verilen önem, daha sonraki yıllarda da artarak devam etmiştir. Cumhuriyet Türkiyesi'nde eğitim ve bilime verilen önem sosyal gelişmenin, değişimin temel unsuru olmuştur.

1920'lerden 1945'lere dek süren bu sürece ulusçu anlayış hâkimdir. Amaç yeni Türkiye insanını yaratmak, yurttaş olma bilincini yerleştirmektir. Bugünün gözlükleriyle bakıp da bu millici sürece "militarist" damgasını vurmak, kasıtlı değilse, büyük haksızlıktır. Tam tersine yaşanan süreç, çağdaş, ilerici, devrimci bir süreçtir.

Eğitim alanında da atılım üzerine atılımlar gerçekleştirilmiştir. Eğitim seferberliğiyle, köylere varıncaya dek yeni okullar açılmış, öğretmenler yetiştirilmiş, millet mektepleri, halkevleri açılarak yetişkinlerin okuma-yazma öğrenmeleri gerçekleştirilmiş, bu kurumlar birer kültür merkezi haline gelmiştir. İleri tarımın gereksinimi olan ziraat mektepleri, sanayinin gereksinimi olan sanat mektepleri, eğitimin gereksinimi olan köy enstitüleri,

öğretmen okulları, kültürel gelişimin gereksinimi olan müzik okullarının kurulması; bazı illerde tiyatro, hatta opera vb. yapılması bu dönemin önemli atılımlarıdır. Yine bu dönemde mevcut üniversiteler yeniden biçimlenmiş, yeni üniversiteler açılmış, yurtdışına devlet desteğiyle öğrenciler gönderilmiş ve üniversitelere yurtdışından hocalar getirttirilmiştir.

Dönemin devlet eliyle basılan kitapları incelendiğinde de, ulusçuluğun ön planda olduğu ama evrensel ve çağdaş değerlere de şaşılacak kadar önem verildiği görülür. Bugün bile gerici iktidarların okul kitaplarına sokmadığı "evrim teorisi"ni 1930 baskılı tarih kitaplarında görmeye şaşırmamak elde mi?

Kısaca bugünün işbirlikçi, bağnaz-liberal iktidar ortamından bakıldığında, o günlerin "yeni bir ülke yaratma savaşımı"nın değeri daha iyi anlaşılacaktır. Hatta bugün eğitim alanında çağdaş, ileri uygulamalar anlamında ne varsa, o günlerin mirasıdır demek yanlış olmaz.

1920-1945 arasını bir bütün olarak ifade etsek de, 1940'lı yıllar ilk 20 yıldan biraz daha farklıydı. 1940-1945 arası, geleceğin ayrışmalarının, çelişmelerinin başlangıç yıllarıdır aynı zamanda. Bütünlüklü yapı bu yıllarda bozulmaya başlamış, parti içindeki (tek parti dönemiydi o yıllar) muhalefet, yeniliklere karşı direnmeye, halk yardakçısı söylemler geliştirmeye başlamıştı. Çünkü iktidar eskiye göre daha güçsüzdü o yıllarda.

Bu güçsüzlüğün de iki temel nedeni vardı: Birincisi; Mustafa Kemal'in ölümü. İkincisi; 2. Dünya Savaşı. Mustafa Kemal'in ölümü önderlik yapısını zayıflatmış, 2. Dünya Savaşı koşulları ise ülke ekonomisini zora sokmuştu. İsmet İnönü yönetimindeki bu dönem, "Milli Şef Dönemi" olarak tarihteki yerini almıştır. 1945'li yıllara bu koşullarda girilmiştir.

(1945-1980): Dengelerde değişim süreci

1945-1980 yıllarını kapsayan süreç, Türkiye tarihinin en gelgitli dönemidir. Bu süreç üç dönem olarak ele alınabilir. 1946'da çok partili hayata geçiş ile başlayıp 27 Mayıs 1960 darbesiyle sonlanan dönem. 27 Mayıs 1960 darbesinden, 12 Mart 1971 darbesine kadar süren ikinci dönem. 12 Eylül 1980 darbesiyle

tamamlanan üçüncü dönem.

Birinci Dönem: 1939'da başlayan 2. Dünya Savaşı, 1945'de Almanya ve yandaşlarının yenilgisiyle son buldu. Ardından da savaşın faturalarının ödettirilmesine geçildi. Bu ödemelerin en kârlı tarafı, Japonya'da atom bombası kullanarak savaşa son noktayı koyan Amerika oldu. Sıra dünyanın tek hâkimi olmaya gelmişti. Ama Sosyalist Sovyetler Birliği ile diğer sosyalist ülkeler bu hâkimiyetin önünde engeldi. ABD, sosyalist ülkelere karşı "hür dünya" cephesini kurmak için kolları sıvadı.

Bu arada 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik kriz Türkiye'yi de vurdu. Zor durumdaydı İnönü'nün tek parti yönetimi. Ekonomik krizi atlatmak için halktan alınan vergiler halkı bunaltmış, halkın tepkisi baskıyla önlenir olmuştu. Parti içindeki Celal Bayar - Adnan Menderes muhalefeti bu fırsatı iyi değerlendirdi. 1946'da muhalefete ödün sayılabilecek çok partili hayata geçiş kararı alındı. Aslında Cumhuriyet döneminin en demokratik atılımı sayılabilecek çok partili hayata geçiş, ne yazık ki darbeler döneminin başlangıcı olmuştu.

İktidarda bulunan CHP yönetimi bir yandan ekonomik durumu düzeltmek için ABD'ye diğer yandan demokratik söylemlerle harekete geçen Demokrat Parti'ye ödünler vermeye devam etti. "Yabancı sermayeyi teşvik" yasasının ilki 1947'de, yani CHP döneminde çıkarıldı. Köy Enstitüleri'nin kapatılma süreci de, yine Demokrat Parti'nin eleştirileri ve sıkıştırmaları sonucunda CHP iktidarı döneminde başladı. Köy Enstitüleri'nin kurucusu Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, CHP milletvekili olduğu halde.

DP, demokratik söylemler ve halk yardakçısı politikalarla 1950 seçimlerinde iktidara geldi. İçerde feodal ağalara dayanan DP, diğer yandan da işbirlikçiliği tırmandırdı. 1951 ve 1954 de "yabancı sermayeyi teşvik" yasasının ikinci ve üçüncüsünü çıkardı. Elbette emperyalistlerin çıkarı doğrultusunda geliştirerek. 1952'de NATO'ya girildi. 1954'de Türkiye'de ilk Amerikan askeri üssü kuruldu. Bunlara karşın 1957'de sendikalar kapatıldı. 1952'de halkevlerini, 1954'de köy enstitülerini kapatan DP iktidarı, kendisinden önceki yönetimi "dinsiz millet yetiştiriyor" diye eleştirerek okullara din dersini koydu. Tarikatlarla işbirliği

yapıp onların güçlenmelerini sağladı. Hani bugünlerde çokça bulunan ve bazı "demokratlarca", "sivil toplum kuruluşu" sayılan tarikatların öncüllerini. Cumhuriyeti savunan yurtsever öğretmelerin payına da şeyhlerin ve ağaların baskıları düştü.

Gemi azıya alan DP iktidarı kendilerine karşı çıkan herkesi baskı altına almaya girişti, ülkeyi polis devletine dönüştürdü, militarize olan polis halk ve özellikle üniversiteler üzerinde terör estirdi, direnişler şiddetle bastırıldı. İktidarın orduyu da halka karşı şiddet uygulamaya zorlaması sonucunda, ordu 27 Mayıs 1960'da iktidara el koydu. Bilindiği gibi bu el koyma "darbe" miydi, "devrim" miydi tartışması halen yapılmaktadır.

Batı işbirlikçisi liberalin hakkıdır 27 Mayıs'ı, 12 Mart'la, 12 Eylül'le aynı kefeye koymak. Onu anlarım. Ama kendilerine "solcu", "demokrat" yaftası yapıştıranların bu koroya katılmasını anlamam olanaklı değil. Zaten onlar da Albay Chavez'in sosyalistliğini ve sivil Hitler'in nasyonal sosyalistliğini anlayamıyorlar. Geçenlerde konuştuğum "sosyalist" bir arkadaşa sordum. "Chavez'in sosyalistliğini nasıl değerlendiriyorsun?" diye. Yanıt şuydu: "Dur bakalım, ne olacağı daha belli değil!". Belli ki çok sevindirecekti onu Chavez'in tökezlemesi. "Sosyalist" "her türlü darbeye karşı" ya! Önemli olan kendisine "demokrasi cephesin-

1969. Devrimci gençler 6. Filo'ya karşı.

ce" şırınga edilen teorinin doğruluğu!

Sonuçta darbeye ya da devrime (ki bana göre ilerici, devrimci bir harekettir) dönersek 27 Mayıs, Demokrat Parti "sivil diktatörlüğüne" son verdi. Ve halka zulmeden bir dönemi kapattı. Ya sonra!

İkinci Dönem: 27 Mayıs 1960'da başlayıp, 12 Mart 1970 askeri darbesine dek süren dönem. Bu döneme 27 Mayıs'ın ortaya koyduğu özgürlükler damgasını vurmuştur. Kurucu Meclis'in hazırladığı anayasa özellikle özgürlükler ve demokratik haklar yönüyle oldukça ilericiydi. Hem Anayasa'nın getirdiği demokratik hakların, hem 27 Mayıs'la canlanan yurtsever duyguların, hem de dünyada esen özgürlük rüzgârının etkisiyle Türkiye'de devrimci uyanış hızla yükseldi. Tüm dünyada simge haline gelen ve yine bugün tüm dünyada ve Türkiye'de yok sayılmaya çalışılan '68 ruhu bu uyanışın sonucudur.

1960'h yıllar aynı zamanda Kıbrıs sorununun tezgâhlandığı, Türkiye halkı ile emperyalist tezgâhçıların karşı karşıya geldiği yıllardır. İkili anlaşmaların, teşvik yasalarının sonucu olan Türkiye'deki yabancı üsler, yeraltı yerüstü zenginliklerin yağmalanması, artık Türkiye devrimcilerinin baş gündemiydi. Askeri üsler, sömürü ve yağmalama, hem Cumhuriyet'in devrimci politikalarına aykırıydı, hem de evrensel sosyalist politikalara.

Bu karşıtlık aynı zamanda tüm dünyada yaşanan kutuplaşmaydı. Amerikan emperyalistleri doğrudan ve dolaylı işgallerle dünyayı savaş alanına çevirmişti. "Hür dünya" kanla yaratılıyordu. Çünkü dünya halkları direniyordu. Acılar çekerek, ağır bedeller ödeyerek, yani ölerek... Diğer yandan dünyada direnen milletler lehine yeni gelişmeler vardı. Sosyalist Sovyetler Birliği'nden başka, 1949'da dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'de gerçekleşen Kızıl Devrim, direnen dünya halkları için yeni bir güvenceydi. Bu yıllar Asya, Afrika, Latin Amerika, Ortadoğu uluslarının özgürlükleri için destan yazdığı yıllar oldu. Uzakdoğu'da Vietnam, Kamboçya, Afrika'da Zimbabwe, Ortadoğu'da Filistin... Neredeyse hepsinde de Amerikan vahşetine karşı direnen uluslara "sosyalist" düşünceyi savunanlar önderlik ediyordu.

Bu acımasız saldırılara kapitalist ülkelerin emekçi sınıfları

da dayanamadı. Amerika halkı da dahil. Kapitalist ülkelerdeki öğrenciler, aydınlar, sendikalar vahşeti lanetliyor, direnen halkların yanında yer alıyordu. Adı "68 ruhu" olarak insanlık tarihine geçecekti, bu "en barışçı", "en onurlu", "en insanca" birlikteliğin. Bu ruh, bağımsızlık mücadelesinin öncüsü durumundaki Türkiye'de de yansımasını buldu. "... fabrikalarımızda al kanımızı içmekse vatan, / vatan, tırnaklarıysa ağalarınızın, / vatan, mızraklı ilmihalse, vatan, polis copuysa, / ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan, / vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa, / vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığımızdan, / ben vatan hainiyim." dizeleri yankılandı Nazım'ın Türkiye aydının bilincinde. Sonra da: "Yaşamak tek ve hür / ve bir orman gibi kardeşçesine" sözleri. Artık Türkiye'nin aydınları için "bağımsızlık" düşüncesini "sosyalizm" ile birleştirme süreci başlamıştı.

Yalnız aydınlar değildi bağımsızlık ve sosyalizmi birleştirenler. Yetmezdi elbette tek başına aydınların direnci. Türkiye halkı içinde de yankısını buldu devrimci bilinç. Türkiye halkı da direnmeye başladı 1960'larda. Köylüler direndi gasp edilen topraklarını geri almak için. İşçiler direndi ekmek için, özgürlük için. 15 - 16 Haziran 1970'de en büyük işçi yürüyüşü gerçekleşti. On binlerce işçi sokaklardaydı. Gebze'den Alibeyköy'e kadar. Amerikan milliyetçisi, devlet destekli MHP komandolarının saldırıları da yetmez olmuştu halkın direnişini bastırmaya.

Eğitim cephesi de ayaktaydı. Aydın örgütlenmesinin en güçlüsü, en yaygını TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası), emperyalizmin "yardımsever" yüzünü açığa çıkarıyor, öğrencilere dağıtılan 2. Dünya Savaşı artığı süttozu, un ve yağ gibi bozuk gıdaları çöpe gönderiyordu. Amerikan propagandası için Türkiye'ye gönderilen yarısı misyoner, yarısı CIA ajanı "barış gönüllülerini" deşifre ediyordu. Halkını bilinçlendirmeye çalışıyordu her türlü emperyalist oyuna karşı. Toplantılar, yürüyüşler, boykotlarla. 1969 Öğretmen Boykotu, Türkiye tarihinin en etkili eylemlerinde biri olarak tarihe yazılıyordu. On binlerce öğretmenin katılımıyla ve bedeli ödenerek...

Yani bu dönem "Amerika sevdalısı" iktidar ve yandaşlarına

karşı, "memleket sevdalısı" devrimcilerin mücadelesiyle geçti. Bu dönem aydınlarla halkın birlikteliğinin en yoğun ve en doğru yaşandığı yıllar oldu. Farklı görüşteki devrimci grupların da dostça ve ortak mücadele edebildiği yıllar. Çünkü o yıllarda, aydınların, devrimcilerin uğrak yeri "Taksim" veya "Moda"dan çok, işçi semtleri, fabrikalar, sendikalar, köylerdi. Bir de Türkiye aydını, Mustafa Kemal'e ve Cumhuriyet'e sahip çıkıyordu o yıllarda. İşbirlikçilikten ve tarikat yardakçılığından da nefret ediyordu...

Bu koşullarda geldik 12 Mart 1971 darbesine. Bir dönemin kapandığı, zalimce bir dönemin başladığı.

Üçüncü Dönem: 12 Mart 1971'le başlayan ve 12 Eylül 1980'le sonlanan dönem. Aşağı yukarı 10 yıllık bir süreyi kapsayan bu dönemde, dünyadaki gelişmeler, önceki 10 yılın devamı biçimindeydi. Amerikan emperyalizmi tahakkümünü arttırmaya çalışıyor, dünya halkları direniyordu.

Türkiye'de de 12 Mart generalleri sivil işbirlikçileriyle birlikte halk üzerinde terör estirdi. Tüm sol örgütlenmeler bu terörden nasibini aldı. Birçok devrimci öldürüldü. İşkenceden geçirildi. Aydınlar tutuklandı. Ordu içinde bile önemli tasfiyeler yaşandı. 12 Mart diktatörleri açık saldırılarını ilk yıllarında daha yoğun gerçekleştirdiler. Ama direnci tümüyle yok edemediler. Bunun nedeni belki de parlamentoyu fes etmemeleri ya da edememeleriydi.

Baskılara karşı halkın direnci arttı. Halkın muhalefet rüzgârını arkasına alan Bülent Ecevit'in hükümeti 1974'de iktidara geldi. O yıldan sonra da iktidar değişiminde gelgitler yaşandı. Asker ve polis kısmen geri çekildi. Yerini sivil faşistler aldı. Çatışmalar günlük olaylara dönüştü. MHP kitle provokasyonlarına yöneldi. Sivas, Çorum ve Maraş'ta Alevilere karşı katliam boyutuna varan saldırılar düzenlendi. Çatışmalardan bıkan halk adım adım "Yeter artık, birileri bu çatışmalara son versin" kıvamına getirildi.

1973-1974 yıllarında sol kısmen toparlandı. Hatta bu yıllarda farklı gruplar yer yer ortak tutum almaya başladı. Ama bu birliktelik çok sürmedi. Cepheleşmeler öne çıktı. Hatta cepheleşmeler yer yer çatışmalara dönüştü. 3-5 olan "örgüt" sayısı 40-50'lere yükseldi. Halk ve kitleler arasında dayanak bulamayan örgütler,

kitle örgütlerini ele geçirmeye çalıştı. Bu durum giderek kitle örgütlerini işlevsiz hale getirdi.

Bunun en bilinen örneği, öğretmen örgütü TÖB-DER'de yaşandı. Oysa kapatılan TÖS'ün yerine kurulan TÖB-DER, TÖS'den daha çok üyeye sahipti. TÖS'ün devrimci mirasına konan TÖB-DER çok kısa sürede ülke çapında örgütlenmişti. Ama ne yazık ki yine çok kısa sürede şubeler, "örgütlerin" ele geçirdiği alanlara dönüştü. Adana Şubesi, ... cıların, Çanakkale Şubesi, ... cıların şubesi haline geldi. Genel Merkez bile grup temsilcilerinden oluşuyordu. Bir federasyon gibi. Öğretmen Örgütü'nü "örgüt" temsilcileri yönetiyordu. Daha doğrusu her biri bir yandan çekiştiriyordu.

Biliyorum bu yazdıklarım birilerini kızdıracak. Olsun kızsınlar. Ben de kızgınım. Keşke içlerinden biri kitlelerle kucaklaşsa, solu birleştirse ve bugün hâlâ devam etikleri kulüpçülüğe, bencilliğe devam etmeseydi de, ben de bunları yazmasam ve hatta utansaydım... Ama ne gezer?

Ha bu arada, bu dönemde eğitim nasıl biçimlendi sorusuna yanıt arayacaktık değil mi! İktidar olanlar nasıl istediyse, öyle biçimlendi. Öğretmen örgütünün kitlelere mesaj verecek mecali kalmamıştı, öğretmen örgütünü ele geçirme mücadelesinden...

Sonuçta bu dönem; "ırkçı- milliyetçi örgütlerin devletle işbirliği ve birlikteliğinin", "sol içi ayrışma ve kutuplaşmanın", "halk içinde yaratılan çatışmaların", "adım adım tezgâhlanan yeni darbenin" yaşandığı yıllar oldu. Bir de "milliyetçi-mukaddesatçı" ayrımının boy verdiği, dincilerin sinsi bir şekilde örgütlendiği yıllar. Ve de arkasından 12 Eylül 1980 askeri darbesi...

(1980 - günümüz): Sol değerlerde aşınma dönemi

12 Eylül 1980 Darbesi'nde lider Kenan Evren. Gücünü kimden mi alıyor? Kim bilmiyor ki. ABD'nin "bizim çocuklar"ından. "Hoca çocuğuyum" diyerek, halk dalkavukluğuyla (daha doğrusu yobaz dalkavukluğuyla) darbeciliğe başladı. " Laiklik dinsizlik değildir" incisiyle devam etti, tarikatlara yol verdi. "Karda yürürken kart, kurt sesleri çıkarttıkları için o bölgede yaşayanlara Kürt denilmiş, aslında Kürt yok" derin (!) tahlilini

yaptı. 25 yıl sonra eyalet sistemine geçelim noktasına vardı. 17 yaşında çocuğu astı, "Asmayalım da besleyelim mi?" dedi. "Bu da sanat mı?" dedi, ressamlığı "nü" çalışmalarına dek götürdü. Yaptığı her saçmalığı "Atatürkçülüğe" bağladı, Atatürkçülüğü saçmalamalarına alet etti...

Yukarıdaki saçmalamalar istenildiği kadar artırılabilir. Ucu bucağı yok. Ama ne yazık ki bu ülke, bu saçmalamaların mimarınca uzun yıllar yönetildi. Ülkenin tüm demokratik kazanımları yok edildi. İşkenceden geçirilen, öldürülen, zarar gören insan sayısının haddi hesabı olmadı. 12 Mart'ta olmadığı kadar...

12 Eylül'ün bir çarpıcı yönü ülkücülere de darbe vurmasıdır. Bu tutuma birçok solcu hâlâ anlam veremiyor. O yıllarda Türkeş de anlam veremiyordu; "Fikirlerimiz iktidarda, biz hapishanedeyiz" diye yakınıyordu. Oysa çok açıktı nedeni. O zamana kadar MHP'yi besleyip büyüten Amerika'ya, yeni tetikçiler gerekiyordu. 12 Eylül'de onları bıraktı, darbecilerin arkasına geçti. Amerika'nın umurunda mı kimin iktidarda olduğu? Ha siz, ha onlar. O güne dek "milliyetçilik" adına siz katlediyordunuz yurtseverleri, devrimcileri. O günden sonra da 12 Eylül darbecileri... Yine taşları bağlamıştı emperyalistler. Sonra da köpekleri koyvermişti. Yeni tetikçiler palazlanmaya başladı. İslamcılar ve liberaller...

1980'li yıllar adım adım dinci akımların yükseliş yılları oldu. Nakşisi, Nurcusu ve de son parlatılan yıldız Fetullah Gülen'le. Elbette ABD politikalarının bir parçası olarak. Yeni bir umut, taze bir güç, yeni bir sürgündü Fethullah Gülen emperyalist politikalar için... "Bu köşe yaz köşesi"ydi ABD ve işbirlikçileri lehine. "Kış köşesi"nde ise; Türkiye halkının Mustafa Kemal'e, Cumhuriyet'e bağlılığı ve Türkiye sosyalistinin antiemperyalist tutumu vardı. Bu tutkular zararlıydı, emperyalizm ve işbirlikçileri için. Devrimcilere hadleri bildirilmeliydi. Yeni bir rüzgâr estirmeye başladılar. Güneyden "ılımlı İslam", kuzeyden "liberalizm." Bağımsızlık ve sosyalizm düşmanı bir rüzgâr. Çünkü 20. yüzyıla bu iki akım damgasını vurmuştu. Bağımsızlık ve sosyalizm! Taktikler art arda piyasaya sürüldü.

İlk olarak "askeri yönetim" geri çekildi yerine, " sivil yönetim" pazarlandı. Dini bütün Özal'ın yanına her türden eklentilerle ve

birkaç solcu eskisiyle. Çok demokrattı (!) bunlar. Hem de acayip (!) demokrat... Bir de acayip Amerikancı, küreselleşmeci. Küreselleşme fikirleri önce oradan manüpile edildi "Modern Türkiye" adı altında. Bir yandan da tarikatlara yol verilerek, palazlandırılarak. Demokrat kamuoyu "askeri yönetim"e karşı "sivil yönetim" masalından etkilendi. Daha açıkçası askeri yönetim yerine sözde sivil yönetimin "modern Türkiye" masalından... Bir umuttu Türkiye'nin geleceği için. En azından birilerince.

İkincisi " piyasa ekonomisi" pazarlandı Türkiye'de. Büyüyoruz, dünyayla bütünleşiyoruz safsatasıyla. Ekonomi IMF'ye havale edildi. Kamu kuruluşları zarar ediyor gerekçesiyle pazara sürüldü. Küçük Amerika olma hayali gerçekleşmeye başladı. 1950'lerin hayali... Tüm bunlar eski yöntemlerle yani zorbalıkla değil, akıllıca (kurnazca) uygulama alanına konuldu.

Sendikalar, örgütlenmeler serbestti ama bir etkinlik gösteremedi. En etkili işçi eylemi Şemsi Denizer önderliğindeki maden işçilerinin Zonguldak'dan Ankara'ya yürümesi oldu. Çok da etkili oldu. Umutların tükenmeye başladığı anda sınıf, egemenlere yine haddini bildirmişti. Bu eylem, egemenler için bir yol kazasıydı. Bir diğer yol kazası da, Amerika'nın Irak'ı işgaliydi. Amerika ve Batı, Türkiye'nin istedikleri kıvama geldiğini düşündü. Ama yanıldılar. Türkiye'nin kurumları direndi. Türkiye Ordusu'nun Irak'a girmesi kabul ettirilemedi. Ne meclise ne de orduya. Hükümetle ordu arasında ciddi çelişkiler ortaya çıktı. Özal yönetimindeki hükümet "yeni Küçük Amerika" hükümeti olmuştu. Ama ordu beklenmedik biçimde "12 Eylül Ordusu" olmamak için direnmeye başlamıştı. Çelişki Genel Kurmay Başkanı Necip Torumtay'ın istifasına yol açtı.

Ordu belki de 27 Mayıs'tan bu yana ilk kez Türkiye halkının çıkarları doğrultusunda tutum belirliyordu. 12 Mart'ta 12 Eylül'de halka zulmeden ordu, Irak'ın işgalinde kendisine biçilen "işgalci ordu" rolünü reddediyordu. Birinci tutumda işbirlikçi ordu olma onursuzluğu vardı. İkincisinde bağımsızlık savaşı vermiş bir halkın ordusu olma onuru. İkinci tutum ciddi tehlikeydi işbirlikçiler için. Ulusalcı çizgiye kayabilirdi ordu. Öyleyse ona da haddini bildirmek gerekiyordu. "Orduyu dize getirme"

taktikleri başlatıldı böylece. Nasıl olsa yeterince "militaristlik" yaptırmışlardı orduya. Günah dosyası kabarıktı. Eh! Yeterince devrim kaçkını, solcu eskisi bulmak da zor değildi Türkiye'de. Para ise "çok gibi." Destekçi vakıflar ne güne duruyor? Hem bir taşla iki kuş vurulacaktı. Bir yandan ordu yıpratılacak, diğer yandan "sol" liberalleştirilecek. Yani sol, "yurtsever"lik mikrobundan arındırılacaktı. Hatta bu hedef orduyu hizaya getirmekten daha da önemliydi...

İşbirlikçinin solcusu

Emperyalist Batı kendi coğrafyasında, Aydınlanma Devrimi'nin kazanımları olan demokrasi, özgürlük, birey hakları gibi ilerici kavramları yaşama geçirmişti. Ama süreç içinde bu kavramlar kapitalist toplum yasalarına uygun olarak bencilik, bireycilik kavramlarına dönüştü. Batı toplumlarının en övünülen yanı, örgütlü toplum olmalarıdır. Ama bugün dünya kan gölüne dönerken Avrupa'daki sendikalardan, sivil toplum örgütlerinden gık çıkmamaktadır. Çünkü kendi ülkeleri de Amerika ile işbirliği içindedir ya da uzlaşmaktadır. Bu durum kapitalist-emperyalist toplumlarda örgütlülüğün yerini bencilliğin aldığının göstergesidir. Kısaca 1960'ların devrimci demokratik Avrupa'sı artık yok. Bu işin Batı cephesi.

Diğer cephe ise Türkiye gibi daha geri ülkeler. Emperyalist Batı bir bütün halinde geri ülkelerde gücünü göstermekte, propagandasını iyi yapmakta ve yeni işbirlikçiler bulmaktadır. Özellikle de geri kalmış ülke aydınları arasında. Batı hayranı olan bu kesim, kendi ülke halklarını ve ülkelerine ait değerleri küçümsemeyi şehvetli bir kararlılıkla sürdürmektedir. Bunların Batı karşısında hangi zavallı duygulara sahip olduğunu anımsamakta yarar var. Aşağılık duygusu...

Eğitimde son durum

Tüm bu gelişmeler eğitim alanına nasıl yansıdı? Eğitime hangi anlayış hâkim oldu? Eğitim nasıl yol aldı? Bu sorunun yanıtı günümüzde zor. Çünkü saflaşmalar henüz netleşmedi. Güçler mücadelesi devam ediyor. Emperyalizm ne kadar yükleniyorsa,

emperyalizme karşı direnç de o kadar artıyor. Belki fazla iyimser söyledim. Artıyor demek yerine, mevzi koruyor demem daha doğru olurdu.

Eğitim alanında yaşanan ve yaşanmakta olanlara çok kısa olarak göz atarsak: 80'li yıllar eğitimde "militarist" anlayışın hüküm sürdüğü yıllardır. Görgüsüzce dayatılan içi boşaltılmış bir "Atatürkçülük", milli tarih, milli coğrafya gibi saçmalamalarla. Ardından onun yedeğinde palazlanan "dinci fanatizm" geldi. Adım, adım ve kurnazca pazarlanan. İmam Hatip'ler, eğitim kurumlarının ele geçirilmesi, türban tartışmaları... Yeni tip demokratların desteğinde.

Son harika da "Ne varsa Batı'da var" saplantısına dayanan "Batı yardakçısı" liberalizm. İçi boşaltılmış, "demokrat", "özgürlükçü" bireyler yetiştirmeye aday. Hem de "en solcu"sundan... Zincirin son halkası.

Bunca onurlu savaşımlar yaşamış Türkiye bunları hak etmiyor. Eğitimci arkadaşlarım ve onların öğrencileri ise hiç hak etmiyor.

Çok kibarca mı söyledim? Öyleyse değiştiriyorum: Bunca onurlu savaşım yaşamış Türkiye halkına, halkın devrimci öğretmenlerine bunlar sökmez! Geldikleri yere giderler!

Dün eğitim vardı. Ya bugün?..

1968 Devrimci Eğitim Şûrası 1969 Öğretmen Boykotu

Ahmet Doğan

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) tarafından düzenlenen 1968 Devrimci Eğitim Şûrası ve 1969 Büyük Öğretmen Boykotu, öğretmen mücadelesi tarihimizin olduğu kadar, eğitim tarihimizin de önemli olaylarıdır.

Elinizdeki kitapta, eğitimci Ahmet Doğan, eğitim ve öğretmen mücadelesi tarihinin gönenç verici bu iki olayını, belgelere dayanarak anlatıyor. Belgelerden alıntılarla yetinmiyor, anlatımını kırk yıllık eğitim deneyimi ve anılarıyla besliyor. "Dün eğitim vardı, ya bugün?.." sorusuna aradığı yanıtlarla, eğitim tarihimizin dünüyle bugünü arasında köprüler kuruyor. Bu anlamda kitap, kimi okura bellek tazeleme, kimi okura Türkiye'nin eğitim geçmişiyle karşılaşma, kimine de geçmişiyle yüzleşme olanağı sunuyor.

Yazarının içten paylaşımlarıyla yer yer edebi bir sıcaklık da kazanan bu özgün çalışma, "köyde mezarı olan tek aydına", halkının her türlü sorununa sahip çıkan yurtsever-devrimci öğretmenlere ve onların mücadele birikimine bir güzelleme olarak da okunabilir.

Bilim ve Gelecek Kitaplığı

ISBN 978-605-5888-10-7

